

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

MILADIKA

DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI

19 LETO 32

XIII

X OKTOBER PESMI: Jesenski sonet (Vinko Beličič) / Mlad bolnik v jeseni; V viharju (Maksa Samsa) / Jesenski večer (Vinko Žitnik) / Septembrske noči (Vlado Klemenčič) / Hrast (Draga Krajnc) / Po mali maši (Likovič Joža) / Iskré se luči... (Janko Samec) / Večer (Jože Kastelic) — LEPOSLOVNI SPISI: Veliki Tomaž (France Bevk) / Čakanje (Jan Plestenjak) / Sestra (Smolej Viktor) / Po štirih letih (Venceslav Winkler) / Ko so hrasti šumeli (Minclov-Vdovič) / POLJUDNI SPISI: V prepadih (Pavel Kunaver) / Slutnja (Bogdan Kazak) / Mesojede; rastlinojede (dr. Janez Plečnik) / PISANO POLJE: Kako Lenka Prešernova svojega brata popisuje (Tomo Zupan) / Nove knjige / Naše slike / Besede in rečenice (S. V.) / Po okrogli zemlji — DRUŽINA: Naši ribji trgi (H. Turk) / Kako si pripravimo okusno solato (Š. H.) / Kdor ima vrt (H.) / Kuharica (M. R.) — ZA KRATEK ČAS: Osat (Miha Gorjanc) / Kokošjereja brez dobička (Golsworthy-Sodja) / Uganke — SLIKE: F. G. Waldmüller: Jesen v gozdu / Ivan Napotnik: Primož Trubar / Francè Mihelič: Samevajoča; Roža čudotvorna / Tone Kralj: Novomašniški križ; Knjižni znak / Prof. Fr. Kralj: Deček z muco / Žrtvenik v jami Možci; Jama Trnovica; Vodnica / Fotografije (Fr. Krašovec): Sončnice; Gobe; Sadje; Jesen razgrinja sive pajčolane...; Jesen v parku

MLADIKA izhaja v Celju prvega dne vsakega meseca. Naročnina za Mladiko je letno Din 84,—, s krojno prilogo vred Din 100,—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42,—) in četrtletno (Din 21,—).

V inozemstvu stane Din 100,—, s krojno prilogo Din 116,—; v Ameriki dol. 2,—, s krojno prilogo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: **Uprava Mladike v Celju.** — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: **F. S. Finžgar**, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, ali: **Mladika**, Ljubljana, poštni predal 337; telefon 5191.

Ugankarsko gradivo sprejema višji šolski nadzornik Josip Novak v Št. Vidu nad Ljubljano. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

NAŠA ČETRТА LETOŠNJA BARVNA PRILOGA

Ivan Grohar: Brna. Dandanašnji, ko kar vidno izginjajo drug za drugim spomini na minule čase in šege, ko velja samo še, kar je vprav te dni »moderno«, »sodobno«, »novodobno«, bi morali vsi, ki jim je do tega, da ohrani narod kar največ svojkega, samobitnega, še prav posebno skrbno varovati stare navade in opozarjati nanje. Edino le za ohranitev starih naših ljudskih noš se zavzemajo nekateri krogi, za vse ostalo ni zanimanja. In vendar — koliko značilnega in lepega se je razneslo, uničilo in porazgubilo v zadnjih desetletjih iz slovenskih kmetskih in meščanskih domov, koliko častitljivih prič naše umetnosti nekdanjih vekov je zaradi nerazumevanja poklicanih za zmerom izginilo iz naših podružnic po hribih, iz samotnih znamenj ob križpotjih, s pokopališč, da — tudi iz farnih cerkva! In kakor je izumrla že davno naša domača noša in se porazgublja naše starinsko pohištvo pa okusni izdelki domače umetnostne obrti, kakor gine dan na dan prikupno lice kmetskih domačij in celih naselij ter se umika neki vsesvetsko prazni, »sodobno« dolgočasni, s tujega k nam preneseni obliki, tako kmalu o naših prastarih narodnih običajih ne bo niti sledu več. Izginjajo lepe ljudske šege, s katerimi so stari Slovenci obdali vse človekovo življenje od zibelke do groba. Kdo se še spominja nekdanjih globoko smiselnih navad in ljudskih obredov o velikih praznikih, zlasti še o božiču in veliki noči, pa o kresu in predpustom? Kmalu bo tudi tu pokrila hladni val tuje brezosebnosti vse naše najbolj svojstvene narodne značilnosti. — Kdo mlajših še pozna brno? Čudna je ta žival — oglej si jo dobro na sliki! Ničemer ni podobna, še najbolj žirafi ali velblodu, morda kaki predpotopni pošasti. Rojila je pa ta huda zver v starih časih tam predpustom, najrajši se je prikazovala na svatbah in sploh kjer so bili zbrani ljudje židane volje. Kadar so svatje na gorenjski ohceti že najboljše volje, se nenadoma široko odpro vrata in kosmat brkač v kožuho prižene v sobo to nekazno živino. Otroci seveda v jok in pod mizo, drugi se spet preplašeni stiskajo k odraslim in lezejo za peč. Svatje se je pa kar nič ne bojé, postavna teta s pečo na glavi se široko smeje, takisto starešina s pisanim telovnikom, ki vabi gonjača pit, še mlada je židane volje. Vsi vedó, da žival ni huda: saj jé bobe in štruklje pa pije, kar ji dajo, najrajši še dolenjca. Vsa družba je razigrana, le kužek laja na nepozvana gosta. — To razmeroma zgodnje Groharjevo delo, ki je nastalo leta 1899, je ena najboljših slik iz našega kmetskega življenja. Umetnik je posamezne figure na sliki studiral po živih modelih in tako z veliko kompozicijsko spretnostjo ter globokim smislom za barvno enovitost ustvaril zares prijazno, živo in prepričevalno podobo življenja na kmetih, kakor se je v prejšnjih časih odvijalo tam v selških hribih nad Škofjo Loko, odkoder je Ivan Grohar doma. Ko brne že nihče več ne bo poznal, kot le še iz knjig, in bodo pisani telovniki, peče in avbe pa stare zavijače shranjene samó še v muzejih, bo ta lepa Groharjeva slika topel in prijeten spomin na čase, ko naš narod o vsej »novodobni« tuji učenosti in nespameti ni kdovekaj vedel, zato pa živel preprosto in zadovoljno. — Slika je last Narodne Galerije v Ljubljani, ki hrani še več drugih Groharjevih umetnin. Nekateri smo že objavili, tako lani v barvah »Sv. Družino«, Današnje prilogo smo v eni barvi objavili že v februarški »Mladiki« letnika 1928. — D.

Naročniki! Prosimo vas, pokažite Mladiko tudi prijateljskim družinam. Če sodite, da bi katere naročile Mladiko, blagovolite sporočiti naslove na dopisnici: **Upravi Mladike, Celje.** — Od prejšnjih letnikov Mladike se še dobijo letniki 1924, 1925 in 1926 broširani po 90 Din, vezani po 130 Din, letniki 1927, 1928, 1929, 1930 in 1931 broširani po 110 Din, vezani po 150 Din; z odpravnino stane letnik 10 Din več. Vezava Mladike stane z izvirnimi platnicami v platnu 40 Din, napol v platnu 30 Din; lahko pa se naročajo izvirne platnice tudi same ter stanejo v platnu 30 Din, napol v platnu 20 Din.

Tiska Mohorjeva tiskarna, r. z. z. o. z., v Celju (Fran Milavec, Celje). — Izdaja Družba sv. Mohorja v Celju (Jožef Zeichen, Celje). Za uredništvo: Fran Milavec, Celje.

Ivan Grohar: Brna / Narodna galerija o Ljubljani

MILADIK 1932 X

VELIKI TOMAŽ

Povest / Spisal France Bevk

27.

Štefana so bili odnesli. Hiša na Veliki njivi se še ni izpraznila. Ženske so izmle sledove krvi in posedle po klopeh. Možje so si natlačili pipe. Sredi mračnega vzdušja in tobakovega dima so se spogledovali in vzdihali. Iz tesnobne tihote je vstajalo vprašanje, ki jim je legalo na duše ko môra.

»Kdo je neki streljal?« se je slednjič oglasila Hribarica.

Vsi hkrati so se spogledali. Vsak izmed njih je imel isto vprašanje na jeziku, a se ga dotlej ni upal izpregovoriti. Sočutje do Štefana se je umeknilo zagonetnemu strahu, ki ga ni mogoče opisati. Da so streljali razbojniki, ni nihče verjel. Moral je biti domačin, ki je imel svoje račune s Štefanom. Ali se ne bo lahko nekega dne s katerim izmed njih isto zgodilo? Ta misel jih je navdajala z grozo. Kdo? Kdo? Vprašanje je bilo zastavljeno, beseda se je šepetaje razpredala, postala je glasna.

»Kdor je bil, se bo že znal skriti.«

»Ljudem se bo morda skrilo, a Bogu nikoli.«

Tomaž se je tako nenadoma in s tako glasnim vzdihom dvignil s klopi, da se je sam sebe prestrašil. Stopical je, kot da stoji na žerjavici, a nikogar ni pogledal. Čemu še ne odidejo ljudje? Lovil je slednjo besedo in jo tehtal. Da bi odvrnil pozornost od sebe, je stopil k razbitemu oknu in si ga ogledal od vseh strani.

»Šipo je razbilo, kot bi bila strela udarila vanjo.«

Ljudje so molčali.

Tomaž je pogledal po obrazih, ki so se strmé upirali vanj. Tako jim je bilo zaprlo grla, da še besede niso mogli izdavi. Zarohnel bi bil nad njimi, a se je čutil tako šibkega, da bi si še otroka ne bil upal ošteti.

»Tomaž, kje pa si bil ta čas?« je zinil Klemen.

Starca je zasrbela roka, da bi ga bil udaril, a je le nejevoljno nasršil obrvi in srepro pogledal.

»Pravkar sem prišel iz Potoka, že sem stopil na vrt, ko je počilo... Zletim, pred hišo najdem Ivanko, ta mi pove... Ali ni tako, Ivanka?«

Ivanka je blede, tresoča se čepela na klopi ob vratih. Na očetove besede je samo prikimala.

»Pa nikogar nisi videl?«

»Koga?« se je Tomaž zadrl. »Tema je bila ko v rogu, a jaz naj koga vidim! Saj nimam mačjih oči.«

Možje so ga gledali ko sodniki, ženske ko risi. Ozrl se je na peč, Jošta ni bilo, je bil že odšel v slamo. Zdrznil se je ob neki misli, s pijanimi koraki odšel pred hišo, zavil na hlev pa obstal na vratih skednja. Počakal je nekaj trenutkov, se ozrl, posluhnil, nato je poklical: »Jošt! Jošt!«

Pol minute je bilo vse tiho. Nato je zabevskal pes, slama je zašumela. Jošt od prestale groze ni spal, klic ga je tako preplašil, da je onemel. Na ponovni klic se je plaho, skoraj jokaje oglasilo iz teme:

»Kaj je?«

»Sem pridi!«

Prvi je priteknel pes, se vzpel po Tomažu in zacvilil. »Marš, mrha!« ga je brnil. Slednjič se je prikazala iz mraka senca in se mu obotavljaše bližala.

Tomaž je zgrabil Jošta za ramo in ga je potresel.

»Zakaj si povedal, da imam puško?«

Jošt sprva ni našel besede... Tistega večera se je bilo takoj po zločinu nekaj posvetilo v njegovi glavi tako jasno in grozno, da se je stresnil ko v mrzlici. Le za hip, že je izginilo. V tistem trenutku, ko je stal v temi pred Tomažem, se mu je porodila nova sumnja, a jo je zagrnil neosnovan očitek, ki ga je udaril ko s palico.

»Saj nisem povedal,« je zajecjal.

Tomaž v mraku ni videl bleska užaljenosti in srda, ki je bil zaigral v Joštovih očeh. In vendar se je z neko grozo zavedel, da je bebcu nevarno groziti. Čutil se je v njegovih rokah. To ponižanje ga je tako vznemirjalo in jezilo, da bi ga bil najrajši zgrabil in ga vrgel ob pod. V svoji izgubljenosti in onemoglosti je stisnil pest in zaškripal z zobmi. Nastali so trenotki molka. Tomaž je segel v žep in stisnil Joštu nekaj okroglega v roko.

»Ná, tu imaš goldinar,« je hropel iz zadrege in srda. »Toda nikomur ne pokaži, ničesar ne pravi... Si razumel? Zdaj le pojdi!«

Jošt je stiskal goldinar v rokah, zijal, se prestopal z noge na nogo. Tedaj v resnici ni nič več razumel, ni našel besede zahvale ne začudenja. Okrenil se je naglo in zagazil v slamo, pes mu je sledil.

Tomaž je stopil pred hlev, se previdno ozrl in segel z roko na čelo. Bilo mu je strašno v duši. Napotil se je v hišo. Na pragu je zagledal tenjo, ki se je je prestrašil. Bila je Ivanka.

»Kaj mi hočeš?« je zarežal.

»Moj Bog, kaj pa vam hočem?« je drhtela Ivanka. »Domov pojdem.«

»Ponoči in sama?« se je Tomaž pomiril.

»Sama. Kdo naj me pospremi?«

Po vsem, kar se je bilo zgodilo, jo je bilo tako groza, da ni mogla več prestajati na Veliki njivi. Čakala je Gregorja, a bilo je prvič, da ni prišel. Nekam bridko ji je bilo stopiti predenj, priznati svoj poraz, a tedaj ni niti prav mislila na to. Če pove možu strašno novico, bo pozabil na vse drugo. — Tomaž je za trenotek pomislil.

»Pojdiva!« je rekel.

Šla sta. Noč je bila temna, na visokem nebu je svetilo bore malo zvezd. Z Vrha je vlekel veter, da ju je mrazilo, od gozda se je oglašala sova. Ivanka je naglo drobila pred očetom, se venomer ozirala v dolino. Pod rovti, odkoder je bilo videti na cesto, je postala.

»Ali vidite luč na cesti? Štefana peljejo. Hvala Bogu, da le ni umrl!«

»Zakaj bi bil umrl?« je hrknil Tomaž.

Postal je, kot da nekaj težko razmišlja. Nato se je naglo okrenil in odšel proti Ravnici. Ivanka je začudena gledala za njim. Ko je oče izginil v mraku, je pritisnila roke na prsi in ko nora bežala proti Melinam.

Tomaž se je z naglimi koraki vrnil domov, natihoma stopil v vežo. Ljudje še niso bili odšli, skozi odprta vrata so prihajali glasovi. Stisnil je pesti, a si ni upal vstopiti. Splazil se je po stopnicah in stopil v zakotje. Toda nenadoma se je zdrznil, vrnil se je na prag in sedel. Roke je po-

ložil na kolena, glava mu je klonila. Iz izbe je padal pramen svetlobe in rezal temo ko z ostrim nožem. Zdelo se je, da plešejo po pramenu besede ko po vrvi, preskakujejo v mrak in se plazijo do njega.

»Pa če bi bil Tomaž?«

»Saj nima puške,« je nekdo zamrmral.

»Gašper trdi, da jo ima. Natančnega nihče ne ve, razen domačih, a oni molčijo.«

Tomaž je dvignil glavo in pritisnil pest na čelo. Glasovi so potišali. Ljudje so govorili šepetaje. Naj je še tako napenjal ušesa, ni mu bilo več mogoče razbrati zmisla besed.

Možje so odšli, ostale so le nekatere ženske.

Pred zarjo se je vrnila Gabrijela... Po poti je bil Štefan znova omedlel, šele na vozu se je predramil in uprl vanjo oči. Zagrgal je nekaj nerazumljivega. V mesto ga je spremljal Ivan. Sama bi bila rada šla, a dóma in otroka ni mogla puščati v nemar. Ko je stopila v izbo, se je začudila: »Kako, da niste šle počivat? Noč ste izgubile radi nas.«

Ženske pa so rekle, da to nič ni. Nekaj ur spanja bodo že še ujele. Kako je s Štefanom? Še živi, hvala Bogu! Da bi le hudega ne bilo!

»Pa kdo ga je neki?« so jo vprašale.

»To pa prepustimo Bogu in pravici,« se je zdrznila Gabrijela.

Tedaj se je Tomaž dvignil in ko pijan stopil v zakotje. Hotel si je naliti žganja, a mu je roka omahnila. Še sleči se mu ni ljubilo. Tak kot je bil, se je vrgel na posteljo. Gledal je v strop, spanec mu ni hotel na oči. Ženske so odšle, koraki so potišali na klancu. Petelini so zapeli. Popoln mir, ki je bil nastal v hiši, mu je kot nekaj težkega, strašnega legal na dušo.

28.

Gašper tisto noč skoraj ni zatisnil očesa.

Zvečer se je bil vrnil slabe volje z lova. Puško je obesil na klin, sedel in vzdihnil. Žena ga je gledala: »Ali si naletel na kako divjačino?« Ni ji odgovoril. Pa bi mu bila rada povedala, kaj se je pravkar zgodilo na Veliki njivi. Kako bi si bila upala, ko je bil tak! Ko so začeli ljudje tekati po klancu in vzklikati, je dvignil glavo.

»Kaj pa je to?«

Žena mu je povedala.

Novica ga je težko zadela. V prvem trenotku se je sklonil pod njo, a nato je planil pokonci. »Hudič!« je siknil skozi zobe, pogledal najprej na puško, nato na ženo. Stopil je pred bajto.

Prisluškoval je glasovom, strmел v pisane trakovke luči, ki so trepetali pod oknom. Dolgo se ni

F. G. Waldmüller: Jesen v gozdu. (Dunaj, Državna galerija v Belvederu.)

premeknil. Sosed, ki je šel mimo, mu je povedal, da Štefan še živi. Vzdihi olajšanja se mu je izvil iz duše. Ko je legel, mu je nova teža padla na prsi.

Ni spal, gledal je v temni strop. Ko voda v hudourniku se je divje preobračalo in pretakalo v njem... Misli se mu niso oklepale le sedanjosti, begale so mu v preteklost. Bil je gostaški sin, ubog ko cerkvena miš, a lep in močan. Mizaril je, obenem je hodil h kmetom na delo, časih tudi na lov. Preden se je bil zagledal v Amalijo, je vse noči prefantoval, nobenega pretepa ni zamudil. Ljubezen pa ga je vsega spremenila. Dekletu je le težko razodel, kaj čuti do njega, a Amalija je hitro razumela, kako je z njim. Bil ji je po srcu. Pa je bilo tako gotovo kot amen v očenašu, da oče ne bo privolil v njuno poroko. Propad hiše je bil vse domače hudo zadel, le Amaliji je bil v srečo. Tedaj jima nihče več ni mogel braniti, da bi se ne vzela. Gašper je bil delaven in skrben, v bajti ni bilo pomanjkanja. Z ženinimi sorodniki je bil

eno v sovraštvo in v ljubezni. Zato je brez globokega vzroka mrzil nove prebivalce Velike njive, pa je bil tudi po naravi zadirčen in prepirljiv. A mu je to sovraštvo, ki je ko črna usoda viselo nad njim, začelo že presedati. Po pretepu so vse prezrli, le njega so zaprli. Ta sramota ga je strašno grizla; nič čuda, če takrat v krčmi ni tehtal besed! Krivda za vse, kar se je zgodilo na Veliki njivi, je padala nanj, samo nanj. Ta zavest se mu je ko nož zapičila v dušo. Da so obstrelili Štefana? Zdajci mu je prizor v gozdu posebno živo stopil pred oči. Neka temna slutnja ga je trapila in žgala, da ni mogel zaspati. Kopal se je v znoju in se premetaval na blazini.

Vstal je neprespan, čemerem, stežka se je lotil dela. Oblič mu je hrskal po lesu, oblanice so mu šumé padale pod noge. Gazil jih je srdito ko misli, ki so se mu venomer porajale. Žena mu je nekaj pripovedovala, a on jo je poslušal le napol. Šele, ko je slišal imenovati Tomaža, se je zdrznil in se

zavedel. Tomaž da bi ga bil? Dà, na to je bil on že pomislil.

Nekdo je tekel po klancu, Joštov klic je udaril v odprto okno: »Orožniki, orožniki!«

Gašperju so odrevenele roke. Pod zidom, ki je obdajal klanec, je videl v soncu se lesketajoče bajonete. Oblič je vrgel po tleh in sedel. Čemu se je tako razburil? Odprl je še eno okno, da bi bolje slišal in videl.

Na Veliki njivi so se začeli zbirati ljudje. V tesni gruči so stali pred hišo, odgovarjali orožnikom. Stražmojster je pisal, pisal.

»Ali koga sumite?«

Ljudje so molčali. A vse oči so bile uprte v Tomaža, ki je stal ob kleti. Orožniki so opazili neme poglede neizprosne ljudske sumnje. Gašper je videl, kako je stražmojster silil v Tomaža, a ta je mahal z rokami, kot da odganja nekaj zloveščega. Vseh besed ni bilo mogoče ujeti.

»Dobra si res nisva bila,« je Tomaž zvišal glas, »a hudič vendar, saj je moj sin... In pa — kje imam puško?«

Orožniki so vedeli, da je Tomaž imel svojčas puško. Še huje so pritisnili nanj. Pa ga niso zmedli. Seveda jo je imel, a jo je vrgel v grapo, ker se je bal ovadbe in kazni. Tako? Ali kdo izmed domačih ali izmed sosedov ve kaj o tem? Ne, nič niso vedeli. Jošta so z vprašanjem tako zmedli, da je široko odpiral oči in usta in ni našel pametne besede.

»Če imam res puško, daleč ne more biti,« je Tomaž rasel od samozavesti. »Poiščite jo!«

Orožniki so prebrskali hišo in hlev, puške niso našli.

Gašper je medtem opazil, kako se pogledi vaščanov vedno pogosteje obračajo proti njegovi bajti. Občutil je mrz po životu. Ali je bil Štefan povedal o njunem srečanju v gozdu? Sum bi ko neizbrisna senca padel nanj... Ljudje so šepetali, iz šepetanja je nastalo mrmranje, slišati je bilo glasne besede.

»Zdaj nenadoma veliko veste,« se je razjezil stražmojster.

Orožniki so krenili proti bajti.

Gašper je pobledele. Hotel se je dvigniti, a so mu odpovedale noge. Vstopivša orožnika je pogledal mračno, skoraj srdito. Kaj so ga izpraševali? Seveda je bil prejšnjega dne na lovu. Če je kaj ustrelil, če je srečal Štefana? Ne, ne in ne! Uporno je vse zanikal.

»Pokažite puško!«

Gašper se ni premaknil, žena jo je snela s stene in jo je podala orožniku. Ta jo je ogledal in poškilil v cev.

»Iz desne cevi ste streljali.«

»Na zajca sem streljal, a ga nisem zadel.«

Ni govoril čiste resnice. Kako smešno! Kakor da okajena cev nedvomno dokazuje, da je vprav včeraj streljal! Hotel se je zaničljivo nasmehniti, a se mu ni posrečilo... Le čemu se je zapletel v laž? Pa saj je bilo vseeno, kaj govori. Sum je bil močnejši kot vsaka resnica. Ta zavest ga je le še bolj zmedla.

»Pojdite z nami!«

»Hudič!« je udaril s pestjo po mizi. »Saj sem vedel, da moram biti vsega kriv, kar se zgodi na Veliki njivi.«

Ljudi je pognala zvedavost h Gašperjevi hiši. Vsi so nastavljali ušesa. S Tomažem sta se pogledala iz oči v oči. Bila sta ko zvezana risa, zagrizla bi se bila drug v drugega.

»Teга vprašajte, kdo je streljal,« je Gašper pokazal na starca. »Grozil je, da bo vse popokal ko zajce.«

Tomaž je hropel, kot da ga duši. Povedal je, kaj je Gašper govoril v krčmi na dan Poloninega pogreba. »Vsi so za pričo,« je kričal. »Hribar, govori! Ali ni res, kar pravim?«

Če bi ne bilo orožnikov, bi se bila raztrgala ko volkova.

Sosedje so neradi pričevali. Pa so le povedali, kar so vedeli. Gabrijela je že zjutraj zaupala Tinci, kar ji je bil Štefan povedal o srečanju z Gašperjem. Tako je sum ljudi nehoté zavrnila od Tomaža. Zdajci je besede ponovila. Dostavila je, da se je bil Štefan hudo razburjen vrnil iz gozda.

Gašper je ko brez diha strmел v ljudi. Spoznal je, da ga niti sumnje čim dalje usodneje zadržujejo. Noge so se mu zašibile.

»Kako je to mogoče!« je vzkliknil. »Ljudje, pomislite, kaj govorite! Saj sem bil takrat že doma...«

»Šla sem ga klicat, a mi je Amalija rekla, da se še ni vrnil,« je pričevala Tinca.

Gašperju so oči obupno begale po ljudeh, ki so mu umikali poglede. Nenadoma se je opotekel do klopi in se je sesedel. Z roko si je segel na čelo in si obrisal mrzel znoj. Od sramote in od obupa bi se bil razjokal ko dete. Spregovoriti pa ni mogel več. Naj pride, kar hoče!

29.

Pretekli so trije tedni.

V Smrečju je bilo žegnanje. Cerkev je bila natrpana ljudi, ki so prišli od blizu in od daleč. Tinca je klečala med dekleti ob stranskem oltarju, a je le raztreseno molila. Zdaj pa zdaj je pridržala vzdih, misli so ji obletavale dogodke zadnjih dni.

Njena razposajenost je zamrla pod strašno težo, ki ji je bila legla na dušo. Bila je videti postarana, tako resnoben in zaskrbljen ji je bil obraz.

Štefan je ni skrbel. Saj so povedali, da bo kmalu ozdravel. Ljudje so vpraševali po krivcu, govorili so le o tem. O Gašperjevi krivdi so bili prepričani le spočetka, polagoma se je vedno več ljudi odvracalo od te misli. Sum se je obračal na Tomaža, mnogoteri znaki so govorili za to... Po onem večeru se je bil nekam ves spremenil. Potrt in molčeč je hodil okrog; kadar je zgrabil za kako delo, so mu roke nenadoma zastale, strmел je ko izgubljen. V krčmi je samcat sedel za mizo, izogibal se je prislednikov.

Tudi se je tiste čase razmerje med Andrejcem in Veliko njivo še poostrilo, kar je Tinci najhuje délo. Bil je pač v svaštvu z Gašperjem, o katerem je na vsa usta trdil, da je nedolžen. Med ljudmi je širil sumnjo o Tomažu, stikal za nekimi dokazi. Ali se nista bila usodnega dne tudi Štefan in oče srečala v gozdu? Šepasti Matevžek ju je videl in slišal, šepetaje o tem pripovedoval, novica je šla od ust do ust. Gašper je povedal pred sodnikom, da je bil ustrelil veverico. Le zato, da si je ohladil jezo nad Štefanom. Preiskali so gozd, res so našli ustreljeno veverico, ki je razpadala v listju... Teh vesti nihče ni hodil praviti na Veliko njivo, a so se vendar razvedele. Če je Tinca le pomislila na to, se je zgrozila. »Saj oče nima puške,« se je otepala misli, ki jo je žgala ko ogenj.

In vendar jo je spremljala pri delu vse dni, še v cerkvi je ni popustila. Le medlo se je zavedela, kaj se godi na oltarju. Duhovniki so odšli v zakristijo, orgle so pele... Ostala bi bila v cerkvi, a jo je val ljudi vrgel proti vratom.

Pred cerkvijo so se vrstile stojnice, ob njih so se gnetli otroci. Fantom in dekletom se nikamor ni mudilo, tam so stali, se šalili in si kupovali odpustke. Tinca se je nenadoma zavedela, da je sama, čisto sama. Andrejc je šel tik mimo nje, a je ni pogledal, le krajec klobuka je potegnil globoko na oči. Želela si je kratke besede, vsaj pogleda — a nič! Objela jo je taka strašna tegoba, da bi bila na glas zajokala. Kaj mu je storila? V srcu se ji je porajala rahla mržnja prevarane ljubezni.

Pa saj si je lahko mislila, da bo tako. Ko je zvedela, kaj Andrejc govori o očetu, se ga je izogibala. Preveč jo je bolelo. Toda kmalu je občutila, da ji je več nego vse na svetu, iskala ga je na vseh potih. Srečala ga je, a on je ko tujec šel mimo nje. Od osuplosti je olesenela, hotela ga je poklicati, a ni našla glasú. Do tedaj ni vedela, kaj je dušno trpljenje. Ko zmedena je hodila po

Ivan Napotnik: Primož Trubar.

delu, gledala za Andrejcem. Hotela, morala je govoriti z njim. Ko je vlačil seno s senožeti, ga je čakala za grmom; a ko je hotel mimo nje, ga je zgrabila za roko. Kaj mu je storila, da je tak? Saj mu nič ni storila. Ona nič. Le krivica, ki je zopet prišla z Velike njive, mora biti poravnana. Ali mu je bilo do Gašperja v resnici več kot do nje? Pa saj je spoznala po njegovih pogledih, po glasu, da še misli nanjo, da trpi, a je trd ko kremen, če kaj sklene. Jokala je, da se je čulo do vasi...

Ob spominu na tiste trenutke je krčevito stisnila ustnice; branila se je solz, ki so ji silile v oči... Fantje in dekleta so odšli v Potok, Tinca je od misli in bridkosti pijana tavalala za njimi. Ustavili so se ob krčmi. Fantje so klicali dekleta pit, proti večeru se začne ples. Tinca je vedela, da je vse brezupno, vendar je obstala pred krčmo. Ko je zaslišala svoje ime, se je zdrznila. Klical jo je nekdo izmed fantov.

»Tinca, stopi noter! Andrejc je že tukaj.«

Ali jo res kliče? Kar samo jo je zaneslo v vežo. Na pragu je obstala. Andrejc je sedel za mizo. Preteklo je precej časa, da je dvignil pogled in se zazrl vanjo. V očeh mu je gorel še isti ogenj kot nekoč, le da je bil zasenčen. Stresnilo ga je, pogledal je proč.

Tinca se je naglo obrnila, da bi ne bila na mestu na glas zajokala. Domov, domov! Bala se je, da bi je ne srečal kdo izmed Lužarjevih. Roko je tiščala na prsi, srce ji je hotelo raznesti.

Prepričevala se je, da je najbolje, ako Andrejca pusti, a je čutila, da ga ne bo mogla pozabiti... Ob znamenju je zadržala korak. Misli, misli... Tisti teden je šla čez gmajno in nenadoma zagledala Andrejčevo hišo pred seboj. Bila je dozidana in pokrita, na slemenu je trepetala posušena smrečica. Stopila je v nedovršeno poslopje. Veža, kuhinja, izba, kamra in še ena kamra. In vse to je bilo njej namenjeno? Zavpila bi bila...

Zdajci je planila s steze med drevje, oslonila obraz na mahovito skalo in se razplakala. Prej zadržane solze so ji v curkih lile po licih, iz prsi se ji je trgala obupna tožba.

Postalo ji je laže. Napotila se je proti domu. Počasi, da bi se zabilisali sledovi joka, preden stopi v hišo. Gabrijela se ji je začudila.

»Kako, da si že prišla?«

»Ah, saj nič ni v Potoku,« je skrila obraz.

Gabrijela ni prezrla, da ima Tinca nekaj težkega na duši. No, saj je razumela. Opazila je, da med Andrejcem in njo ni več tako, kot je bilo. Gledala jo je sočutno.

»Položi živini, ker jaz ne utegnem,« je rekla čez čas.

»Kje pa je Jošt?« se je Tinca ozrla na peč.

»Ah, z njim ni nič. Napil se je. Ne vem, kje je dobil denar. Menda je na skednju.«

Tinco je zgrabila jeza. Zadnje čase Jošta ni mogla trpeti. Opazil je bil njeno bridkost, slutil njen vzrok, s škodoželjnim smehom se ji je režal naravnost v obraz... Zdaj jo je gnalo, da bi bila nad kom iztresla svojo nejevoljo. Stopila je na hlev. Jošt se je v nedeljski obleki valjal po senu in se objestno trgal s psom. Dà, bil je pijan. In tako zaverovan v svojo igro, da ni opazil Tinca, ki je obstala na pragu in ga nekaj trenutkov opazovala.

»Kaj pa uganjaš?« je nenadoma zavreščala. »Kje si se tako napil? Povej, kje si se tako napil?«

Jošt je izpustil psa in sedel v seno. Tinco je meril z motnimi, plašnimi očmi. Kaj mu hoče? Tomažev goldinar je bil zanj, ki nikoli ni imel denarja v rokah, pravo bogastvo. Žganje, ki ga je okušal le ob košnji, ga je strašno vleklo, a pijan ni bil še nikoli, dasi si je to vroče želel. Pa si je tistega dne kupil žganja. Prinesel ga je domov, v krčmi se je sramoval piti. Navlekel se ga je, da se je le medlo zavedal, kaj se godi okrog njega. V pijani omotici mu je bilo nebeško lepo, samo pretepal bi se bil in se igral.

Tinca je stopila k njemu in ga stresla za ramo.

»Kje si dobil denar, a? Kje si dobil denar?«

Še je upiral vanjo svoj bedasti, pijani pogled.

Hotel je spregovoriti, a se mu je jezik neubogljivo valil po ustih. Le za hip je v njem zadržala prirojena bojazen, a nato mu je nekaj živalskega, nevarnega zagorelo v očeh. Z divjim režanjem se je pognal kvišku in Tinco zgrabil za obleko na prsih. Dekle ga je odpehnilo, da je zletel v seno. Popadla je trepalnik, ki je stal v kotu, in neusmiljeno treskala po njem.

»Tu imaš, pujsek, da boš vedel za drugič!

Napil si se, a? A denar? Kje si ukradel denar?«

Jošt je skrival obraz, ril v seno, s hrbtom in rokami je lovil udarce. Zamolkli, nerazložni glasovi so se mu trgali iz grla. Nenadoma je planil kvišku, bil je ves rdeč v obraz, prihulil se je do stene in vpil:

»Oče mi ga je dal, oče mi ga je dal, oče...«

Tinco je za hip omahnila roka. Očetu denar ni šel rad izpod palca, če ni šlo za pijačo, to je dobro vedela. Ali Jošt laže?

»Zakaj ti je oče dal denar?«

Bebec je molčal. S psom, ki se je privijal k njemu, sta boječče škilila na trepalnik, ki je zdaj miroval v dekletovih rokah. Tinca se je za trenotek sramovala svojega srda, a iz Joštovih pijanih oči se je tako živo zasvetila skrivnost, ji prebudila nejasno slutnjo, da je vsa zagorela.

»Ali boš govoril!« je znova skočila k njemu.

Jošt je bil pijan, a se je zavedel, da je že preveč povedal. Tajnost je tiščal v sebi, kot da jo namerava braniti do zadnjega diha. Ta obupni odpor je Tinco še huje podžigal. Ni odnehala.

»Psa ti ubijem!« je kriknila srdito.

Udarila je psa, da se je cvileč povalil po senu. Bebec se je dvignil v grozi, se hotel zagristi v Tinco, a ga je premagala. Med tuljenjem je izblebetal nekaj težko umljivega o Tomaževi puški.

Tinca ga je izpustila in obstala ko okamenela. Ni slišala bebčevega pijanega joka in prošnja, naj tega očetu ne pove. Imela je občutek, da se ji tla zibljejo pod nogami in da se ji hlev ruši na glavo.

(Dalje prihodnjič.)

J E S E N S K I S O N E T

Žareča kroglja spušča se za Kras.
Še z žarki zlatimi vrhé dreves
ogrinja in prebela stebila brez
svetlikajo se sredi mračnih jas.

Pokojno plove čudno mirni glas
otožne pesmi od goríc sem črez
in tone v rezkem škripanju koles,
vozečih ajdo v tiho, trudno vas.

Poslušam pesem, trpko čutim, aj,
kako na širno zemljo pada noč,
in tiho vstane v duši mi tedaj

tesnobna misel. Ko jeklen obroč
oklene mi srce; ne vem, zakaj.
In jaz trpim, tegobno k zvezdam zroč.

Vinko Beličič.

M L A D B O L N I K V J E S E N I

Megla do sivih nebes,
drobno na zemljo deži,
velo je listje dreves,
smrt od povsod se reži...

Bolni mladenič jo sluti:
ure kazalec — minuti
zadnji življenja se bliža...

Tihi koraki... Ihtenje...
Vene, oj, vene zelenje,
megla do zemlje se niža...

Maksa Samsa.

V V I H A R J U

Zunaj veter divjo pesem poje,
vije smreke, sklanja vitke hoje.
Na Gríntovcu in Kočni gospodarji
vsi besneči so nocoj viharji...

Duša moja — harfa tihozvoka...
Strune ji prebira groze roka...
Sama sem, veš, kakor bi otroka
na otoku sred morjá pustili...

Oj, divjajo v gorah zdaj viharji.
Mine noč... Ob dneva svetli zarji
pokoj spal na snežnih bo pečinah...
Meni bo še vedno kot otroku
na samotnem, žalostnem otoku...

Maksa Samsa.

J E S E N S K I V E Č E R

Skupina brez
krvavo žolte glave bolno sklanja —
ko da se mi je iz srca sprostila
in zlate, nežne liste oškropila
bolest brezdanja.

Glej, vmes —
navpik, poševno in počez —
se debla vitka, bele veje
ko tenke, bele lakti nežni prstki
objemajo:
ko da se mi skoz žalost smeje
lepota bridka
mladosti tihe, ranjene...

Vonjivi mrak sladkó, voljnó deži
na žolte, bridko sklonjene glavé.
Mehká belina debel, vej blesti
vse slaje, vdaneje v jesensko noč...
Jaz sam, ob čistih, tihih deblih nem,
nazaj v mladost deviško hrepeneče zroč,
vse bližji belim brezam, vse bolj tuj ljudem...

Vinko Žitnik.

S E P T E M B R S K E N O Č I

Si kaj lepote žejen teh goríc?
Si slišal v tihi noči tihi klic,
ki vabi z glasom tajnostnim?

Glej, nizko zvezde sijejo. In Bog
z višave gleda naokrog.
Topoli pogovarjajo se z njim.

A tamkaj je viničarija.
V njej lepa deklica Marija
je teh goríc najlepši grozd.

Kdo pil bo vino teh goríc?
Komú rdijo rože tvojih lic,
Marija, sladka ti mladost?

Vlado Klemenčič.

H R A S T

Hrast velikan na hribu stoji,
veje mu češe vihar.
Ko se jutro mlado rodi,
siplje rubine mu v dar.

Kadar pa padajo sence zvečer,
ko da ga več ne poznam:
veje proseče steza v vsemir
in toži, kako da je sam.

Draga Krajnc.

Francè Mihelič: Samevajoča. (Litografija.)

ČAKANJE

Jan Plestenjak

Pozna, zgodnji pomladi podobna jesen. V Ljubljani se koplje mesec, nad njim se boči oblak, ves belo in črno ožarjen. Vse naokrog se vžigajo zvezde, nebeske rože. Cesta se vije v ravnino, ob njej goré luči, nad njo so vzkipele na bregu breze, prazne veje trepetajo od hrepenenja.

Čakam na vlak in hodim po cesti. Zavijam se v suktnjo, da bi me znanci ne spoznali. Kot izobčenec se zdim, še službe nimam, pač pa ženo in troje otrok. Žena je morala k sorodnikom, na obisk seveda; branil sem ji, ker me je bilo sram in ker vem, da je tudi njo sram. Danes pride! Čakam in hodim po cesti.

Iz gostilne kriči harmonika, v zmešane in zavozlane zvoke se gvozde pijani, mahedravi glasovi, ki naj bi izzivali pesem. Mimo je prihrumel avtomobil. V njem sedi debelušen veljak, zabrekla roka mu je kot zamrla na ramah mladega dekleta. Dekle se reži, vožnja ji je všeč. Debelušnež prav gotovo nima otrok in ženi ni treba k sorodnikom, me je zagrabilo in le vonj po bencinu in misel na debeluharja in dekleta sta ostala.

V nizki, starinski, na breg obešeni hiši počiva mir; le v mali izbi bedi ženica in tolče orehe za

božič; od kamna do kamna palača, od zrna do zrna pogača: vsak teden nekaj, računa ženica. Drugi teden bo zbirala rozine, tretji teden bo presejala moko in potem zamesila. Oj, kako blizu je sveti večer! Ura se pa le počasi premika. Iz dalje se trese fantovski vrisk, z Rakovnika odmeva, kot bi Rakovnik odzdravljaj; toda tam je pokoj, k zvezdam gledata stolpa in mólita, sama, kot trda, neutrujena in preizkušena molitev.

Mimo mene gre mati, otrok komaj racá poleg nje in samo o Miklavžu čeblja.

»Mama, ali bo drugi teden zopet Miklavž?«

»Tepček, drugo leto!«

»Kdaj pa je drugo leto?«

»Drugo leto!«

Med kostanji sta se izgubila, oba majhna in bežeča. »Drugo leto bo pač bolje,« se mi je vrivala misel in korak mi je bil lažji.

V Trnovem bije ura, št. Jakob jo oponaša in še Križanke so se vmešale. Vlaka še ne bo. Na postaji stoji tovorni vlak. V noč je zahreščala troblja, v bližini druga in nato žvižg. Zahrska je, kolesje se je premeknilo in proti nebu so se vsejale iskre in takoj spet pozeble. Začelo se je dolgočasno premikanje, trobljenje, žvižganje in kričanje. Vlaka še ne bo!

Še hodim po cesti. »Njeni sorodniki me ne morejo, prav gotovo me obirajo,« se je motalo v mislih. »Še hujskajo jo, ne prvič. Žena je trdna, ampak ženska je. Kaj ko...?« Misel se mi je zdela okužena in sem jo izpljunil. V gostilni je godec zaspal, čez cesto plahutajo pijanci in se izgublajo za ovinkom. Omotična sopara, pomešana z dimom in vinom, se peha skozi okna in vrata. Ženica v mali izbi zbira že jedrca, Rakovnik pa še moli.

Pod kostanjem se poslavljata fant in dekle.

»Saj veš, kakšen je oče, na vse kriplje se bo upiral. Tudi dote ne bo dal,« je šušljalo dekle.

»Kaj me briga dota, še marami je ne! Sam zaslužim,« se je junačil fant.

»Ko si pa samo obrtnik, pravi oče.«

»Ali je tudi tebe sram zato?«

»Ne-ee!« je zategnilo dekle. V sanjah bodoče sreče je ostalo pod kostanjem dvoje senc. »Blagor jima, nič še ne vesta, kako trdo je priklenjen kruh in kako grenak je iz tujih rok!« se mi je utrgalo v duši in oba sta se mi zasmilila.

Še vedno čakam. Ura noče pohiteti; cesta je prazna, okna hiš so slepa in za stenami počivajo siromaki in bogati, srečni in zadovoljni, presiti in sestradani.

Doma sem bil zaklenil, luč pa pustil. Strah bi bilo otrok, če se zbudé. Vem, da sanjajo, kdaj da odprem vrata in prideva z mamó natovorjena v

sobo. In če res prideva? Sanje jih prebudé in sanje bodo resničnost.

»Krompirja prinesi, mama, jabolk, vsega prinesi, mama!« so ji naročali. Ne bi je drugače pustili, če ne bi šla po živila.

Vlaka še ni, dvajset minut zamude.

Vsak kamen že poznam na cesti, vsako vdrtno na kostanjih, še korake od kantona do kantona, od kostanja do kostanja imam skoraj preštete. Cesta je puščobna, sence kostanjev dolgočasno razvlečene, breze v bregu so mirne, da se skozi veje svetlé zvezde.

Tudi pri nas doma rastejo breze. Tam za našimi brezami sem čakal nekdaž na očeta. »Tukaj me počakaj. Češnjar mi je še nekaj dolžan, potem si pa nakupiva, kar nam treba,« mi je ukazal oče. Doma je šlo trdo, tako sem vsaj slišal, spominjam se pa le, da smo imeli dosti jesti, ni nam pa bilo vse všeč. In sem čakal. V daljavi se je bleščala crngrobska cerkev, levo nad njo Križna gora, na desni Planica, Sv. Jošt, med njimi in med menoj pa gozdovi, hiše, polja. Nič bi mi ne bilo iti v Crngrob, nič k sv. Joštu, čakanje me je pa utrujalo in dolgočasilo. Rad bi bil smuknil med breze, si urezal vitko šibo, pa sem se bal, da zgrešim očeta. Zdelo se mi je, da čakam že uro, že dve uri, očeta pa ni bilo. Češnjar je hud na očeta, to sem vedel in naslikal sem si pred očmi krvavo storijo: oče je stopil v hišo. »Poravnala bi, tako sem se namenil, ko že grem mimo vas,« pravi. Češnjar pa hud. Rentači in rentaći, zbija po mizi. Udari tudi očeta. Nič se ne pozna očetu. Samo kri se pocedi iz rane, oče omahne. Skoraj solzan sem bil, bele breze so mi pa posušile oči. Crngrob je bil že v senci, le na polje je še škropilo sonce. Bog ve, kam sem se zamislil, nič nisem zapazil očeta.

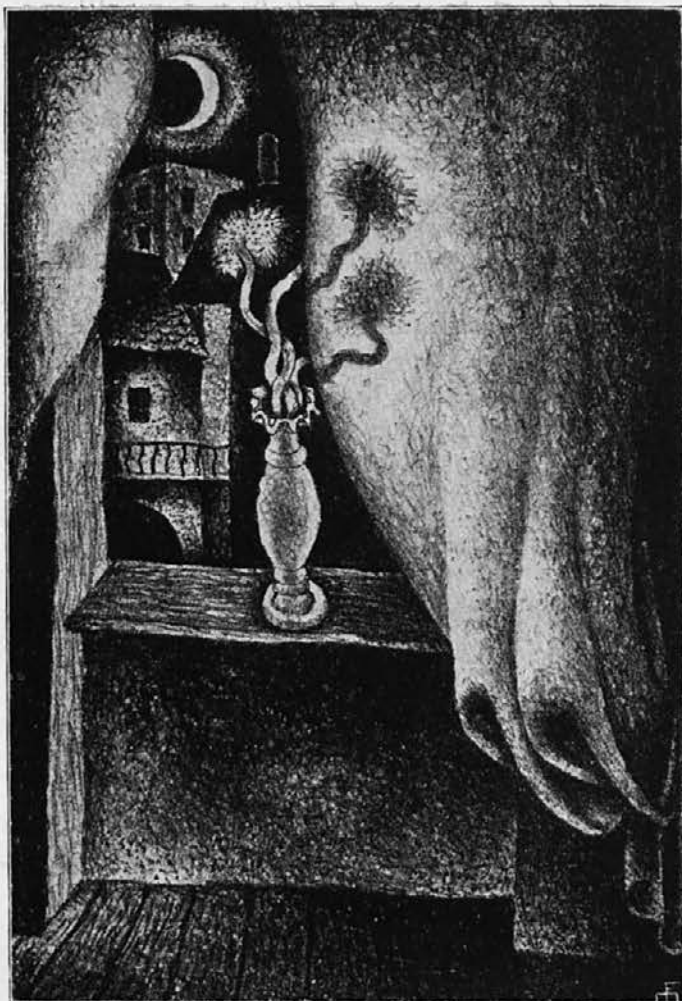
»Ali si stojé zaspal, kaj?« me je predramil iz sanj.

»Ne! Čakal sem vas. Nikoli več ne bom tako dolgo čakal. V besede so se zagrizli očitki, otroška jeza je plamtela iz vsega obraza.

Oče me je samo ošvignil z očmi, obraz se mu je zožil.

»Fant, kruh je v trdih rokah, boš že spoznal!« je odrezano, pa s težavo izkolcal oče. Kaj mu je bilo in kako mu je bilo takrat pri srcu, nisem vedel. Zdi se mi pa, da od tistega dne dalje ni bil Crngrob nikdar več tako lep.

Trnovska ura bije. K vlaku! Kostanj je stal pri kostanju, kanton ob kantonu in cesta se mi je zdela kratka. Hitel sem na peron, ves zasopel, še do besede nisem mogel. Iz dalje se je rinilo dvoje rdečih oči, se večalo, bruhalo ogenj, hreščalo, lege poleg mene so se stresale.

Francè Mihelič: Roža čudotvorna. (Litografija.)

Dvoje rdečih oči nemo strmi v daljo. Peron oživi. Iz voz stopajo dekleta, fantje, žene, lovci s plenom, jajčarice s košarami, še literat Peter je med njimi; prodajal je svojo literaturo in se vrača s slabim izkupičkom in slabe volje. Komaj sem ga opazil. Oči mi brzé od voza do voza, v prsih je pa tesno. Vrata se zapirajo, pozdravi tonejo na cesti. Vse je prazno.

»Ni je!« je jeknilo v meni.

»Mogoče ji še pripravljajo, mogoče je zamudila, mogoče je tam slabo vreme,« sem mislil in se tolašil. »Mogoče so jo pa...« Misel, ki sem jo prej že izpljunil, se je vrnila vsa priliznjena.

»Sram te bodi, malo poznaš svojo ženo!« je šepnilo v meni, ostudna misel se je pa laskala.

»Mogoče so jo pa nahujskali, itak zbegano, in jo pregovorili: Pusti ga!« je šumelo v glavi in pritrjeval je zvenk koraka, odmev, pritrjevale so mi trepetajoče sence kostanjev.

Utrujen in kot pijan sem dotipal vrata v stanovanje. Tiho sem odklenil in se mučil, da bi že s korakom ne prebudil otrok. Enakomerno so dihali, z odejami so se pokrili čez obraz.

V PREPADIH

Spisal Pavel Kunaver

Jame na Trnovski in Lokovski planoti.

»Mogoče so jo nahujskali in pregovorili...« je še vedno pozvanjalo v srcu. »Ni mogoče, toliko me ne sovražijo!« sem ugovarjal. »In potem? Ni sem mogel načeti svojega vprašanja, pa je stalo vzravnano in kljubovalno pred menoj. »Potem? Otroci ostanejo pri meni, ne dam jih! Nedorljivo me ljubijo!« se je od nekje utrgal odgovor.

Tedaj se je pa izpod odeje dvignila glavica Vide, vsa zbegana. Ko me je v polspanju spoznala, se je bridko nasmehnila, oči so ji pa strmele v vrata, kdaj da se odpró in stopi v sobo še mama.

»Ali mame še ni?« je čez čas zategnila.

»Je ni še!« Odgovor sem komaj izjecljal.

»Pa je čudno, saj je rekla, da pride. Potem si jo pa zastonj čakal.« Glas ji je trepetal, oči so ji bile rosne.

Mogoče so jo pregovorili in... Misel se je obličila v čudno razvlečenost, da nisem mogel zaspati.

Ne grem je več čakati, sem sklenil.

Ves dan sem bil doma, še ganil se nisem iz sobe. Otrokom nisem upal pogledati v oči, vse pa jim razdal, kar so pozeleli. Smilili so se mi, ker misel: »Mogoče so jo nahujskali in jo pregovorili, ji življenje poslikali s samimi sladkimi barvami,« me je vsega omrežila. Le proti večeru je plahnela. »Nak, na kolodvor pa ne grem,« sem si zatrjeval.

»Tati, ali ne boš šel mamó čakati?« Otrokov glas me je zbedel.

»Potem boste pa sami doma,« sem skoraj zarénčal.

»Saj boš zaklenil, ugasniti pa ne smeš,« je hitela Vida. Vem, da jo je drugače strah in da trepetá v osamelosti. Kje je sedaj vzela toliko poguma?

»Pa grem!« se je prelomilo v meni.

Vso pot sem zbiral in skladal besede, ki bi naj ostro udarile. Misel v meni »Mogoče, mogoče,« je pa še vedno poprkovala.

Izstopali so mešetarji, mesarji, lovci so bili vmes in prav pri zadnjih vozovih je zlagala čez stopnice dva težka nahrbtnika — ona, moja žena.

»Pomagaj mi no!« V glasu je bila prošnja in utrujenost in ponižanje.

»Zakaj za božjo voljo te ni bilo včeraj?« je vzkipelo iz mene, na vso kopico ostric sem pa pozabil.

»Ali misliš...« je vrelo iz nje in tedaj sem vedel vse. Njene oči so povedale vse. Bile so kot nekdanj očetove in tudi obraz se ji je zožil. Nič ni več rekla, samo bral sem z obraza. »Dragi moj, kruh je v trdih rokah!«

Otroci so se zbudili, preden sem ključ zavrtel. Oklenili so se mame, mene pa je bilo sram...

Leta 1917 sem prebil v jamah in na lepih goriških vrhovih od Grmade pa do robov nad globoko vrezano Idrijsko dolino mnogo prav lepih ur. Da bi nekoliko pozabil kruto vojno dobo, sem se tedaj poglabljal v opazovanje prelepe prirode. Bil sem zato vedno obilno poplačan, najsi me je mnogokrat motil glušeči grom topov in zoprno ropotanje zrakoplovov in zračnih bojov. Danes, ko gojim svoje telo, ki je še vedno trudno od naporov, v mirnem domu, mi vstajajo v tihih urah mnogi lepi spomini na trnovske gozdove, divje kraške prizore na razpokanih vrhovih, na razglede na zapuščeno sinje Jadransko morje, na bližnji, navidezno tako nedolžni Krn in na ponosni Triglav. Kadar sem ugledal njegov ostri vrh, kipeč v nebo, so vstali pred duhom blaženi dnevi, ki sem jih prebil v njegovem okrilju, in divji srd je preklinjal tiste, ki so prignali v to prelepo prirodo in nad to naše dobro ljudstvo strašno vojno pustošenje.

Dne 10. marca 1917 sem prišel k jamskemu oddelku inž. Bocka, ki je imel svoje taborišče tik pod vrhom Sv. Lenarta (402 m) v tržaškem Krasu. Izdelovali smo v fronti in za njo številne jame, a tudi prostih ur sem imel precej. Sicer pa je bilo vse moje delo v prirodi sami.

Prav lep dan sem porabil, da sem se povzpél na vrh Sv. Lenarta. Moj dnevnik za tisti dan se glasi: »Ljubi Bog! Jadransko morje v jutrnji svežosti leži pod menoj! Po dolgih treh letih! Tako lepo modro je in tam zadaj se sveti pod menoj Beneška ravnina. Devin na strmih skalah ob robu morja! Toda vse prazno. Ni belih jader, ni dolgega dima, vojska je. Lep, tako lep je ta razgled — toda poln sumljivega miru v prirodi. — In po dolgem času na severu dolga veriga Alp v snegu, a, žal, vsi beli vrhovi v oblasti smrti. Da bi že prišel mir!...«

Malo nato sem posetil glasovito krvavo Grmado. Ostra burja je očistila zadnje zimske dni, da je bil zrak čist kakor kristal. Hodil sem z burjo in s soncem za hrbtom z vodnikom skozi lepo ležeče vasice Prečnik, Mavhinje in Cerovlje, ki pa so jih naši ljudje zapustili. Le slovenski napisi so me prijazno pozdravljali, drugače pa je vladal tukaj že duh smrti.

Nad Cerovljem se je dvignila pred menoj Grmada. Dolgi hrbet ji je porasel le s skromnim zelenjem, a vrh ji je samotén in se blizu morja dviga 323 m visoko. Že prvi koraki po njenem

Jama v Možci pred 2000 leti. Žrtvenik so našli v jami.

skalovitem, kraševitem pobočju so nudili pogled na gladino morja v Tržaškem zalivu. Toda morje ni bilo gladko. Burja ga je vzburkavala in v neštevilnih valovih so se lomili in bliskali sončni žarki. Skrit za grmovjem sem užival nato z vrha divni razgled na morje in se nisem mogel ločiti od njega, ki je vodil oko preko bleščeče vodne ravnine in obalnih modrih gričev v brezmejno daljavo, kamor so hitele v teh časih naše želje iz ognjenega obroča.

Izza grma sem gledal tudi doli na modro Doberdobsko jezero. Sivobeke črte in jarki, razdejane vasi in tihe bele ceste med modrimi vrhovi in na planotah so skrivnostno pričale o smrtni tesnobi, ki je ležala nad pokrajino. In zopet so me od severa pozdravile čiste, bele, visoke naše gore, da mi je živeje utripalo srce.

A Grmada je votla gora. Na njenem vrhu je žrelo jame, v katero sem krenil. Po nekoliko korakih me je zagrnila črna tema. Po strmem rovu, globokem kakih 30 m, se mi je odprla širna dvorana z lepimi kapniškimi skupinami. A konec dvorane se zopet strmo spušča preko sige in skal v globino, ki jo tu pa tam krasé kapniki.

Mrzlično so hiteli pripravljati in obdelovati to in še druge bližnje jame, zakaj bližali so se vroči dnevi leta 1917...

Svet je tu nad Trstom in Devinom divje kraševit, poln skalovitih dolin, žlebičev, podzemeljskih jam; globoko doli, še neznano kje, pa teče vzporedno z obalo v severozapadni smeri Reka, ki se izliva kot Timav za Devinom v morje.

Križema sem prehodil ta del Krasa prav do samega Doberdobskega jezera v črni, mokri, a vroči noči velikega petka ter užival njega čudovito lepoto.

Poleg našega taborišča je bil vhod v krasno jamo Trnovico. Vhoda ima prav za prav dva: glavni vhod je navpičen, okoli 50 m globok prepada, drugi pa drži skozi sosedno poševno jamo na polico okoli 35 m nad dnom.

Nekega dne je hotelo v jamo pet častnikov. Dva sta se vpričo črnega prepada skesala, ostale tri pa sem vodil vanjo s pomočjo vojakov domačinov Parencana in Höhlerja. Mi trije smo splezali do police skozi glavni vhod, oni trije pa so prišli po položnem stranskem vhodu. Toda od police doli smo imeli še 35 m globoko. Medtem ko se je v temi pod nami vrli Parencan mučil, da bi bil uravnal zmedeno lestvico, sem gledal lepe sence širokega prepada in poslušal zamolklo gruljenje jamskih golobov. Končno je bil Parencan na dnu in nevajeni stotnik, ki je stopal za njim, se je mučil dolge četrt ure na lestvici. Ko je došel na dno, sem se skrtil za zaklon pred padajočimi kamni, ki jih je prožil naslednji. A videl sem vendarle široko, divje razdrapano cev prepada. Spodaj je deloma že zadelana s sigo in diči jo prav lep baldahin iz sige. Visoko gori na steni pa je svetila Höhlerjeva svetilka in skalovje se je stopnjevalo v temi kakor kulise. Dno samo je velik gruščast stožec, strmo padajoč, in spodaj ga obdajajo velikanske skale. Med njimi in steno je nadaljnji rov, ki smo ga sledili, začetkoma strmo plezajoč navzdol.

Divje je tu notri med vdrtimi skalami in mrkim visečim stropom. Silno slabotnega in majhnega se čuti človek v tako strašni skalnati puščavi.

Pa kmalu so se oči razveselile lepših prizorov. Na skalah so se začeli pojavljati lepi kapniki, nekateri kot stebri, segajoči do stropa. V kotih so se nudili še lepši prizori, zakaj iz razpok je viselo in stalo premnogo majhnih cevi, kapnikov, kristalov in zastorov iz bleščeče čiste sige.

Odtod se je prostor mogočno razširil. Na desni smo ugledali na steni v obliki velikih cerkvenih orgel krasno žlebičeno množino svetlorjave sige. Na tleh so bile prazne sigaste kadunje, ki so

imele tako tenke stene, da smo morali paziti na noge. Zaporedoma so se nam odpirale velike dvorane, njih dno je bilo tu pa tam pokrito s sigo, iz katere so kipeli gladki in lepi holmi.

Za največjim smo našli mnogo kapnikov, visokih do dva metra, katerih belo in bleščeče površje se je lepo odražalo od črnotemnega ozadja. Vsi ti kapniki so lepo oblikovani, žlebičasti in stopnjevani. Silno nas je razveselil nato prelep, slok in bel stalaktit. V temnih podzemskih prostorih, med velikanskimi sirovimi skalami pa tako nežno oblikovani umotvori prirode! Še bolj smo se začudili slikoviti skupini mogočnih, nad meter debelih stebrov, na bolvanih in na skalah. Okoli stebrov so se stopnjevito vrstile kadunje iz sige. Najlepša skladna slika pa je bil največji, najlepši, izbrano oblikovani kapnik s celim vencem sigastih kadunj, ki so bile polne vode. Moji spremljevalci, ki so prvič videli podzemeljska čuda, so strmeli in se prav od srca veselili. To mi je bilo v veliko zadostilo. Posebno lepa je bila zgornja, tri četrti metra globoka kadunja, katere dno in tenke stene so bile pokrite z brezštevilnimi sigastimi bradavicami.

Jama Trnovica.

Ko sta dva izmed gospodov fotografirala, smo splezali drugi najprej navzdol v stranski rov, poln lepih majhnih kapnikov in blestečih kristalnih bradavic.

Prekrasen rov pa se nam je nato odprl za debelim stebrom. Škoda je bilo stopati po tleh, ki so bila iz samih lepih kadunjc. In težko smo se prerili med številnimi svetlobelimi kapniki do kapele, okoli katere je bilo polno stalaktitov in drugih lepih kapniških likov. Oko je kar begalo od lepote do lepote. Stotnik se je glasno čudil tem lepotam in velikanski Parenčan se je ves srečen smejal.

Nato pa se je hodnik nekoliko razširil, a zaključila ga je 6—8 m visoka sigasta stena. Iztežka, a s smehom smo jo premagali. Zopet smo dospeli v lepo kapelo. Nazaj gredé sem padel, a sem pri tem na vso srečo razbil le gorilec svoje svetilke. Gromko je odmevalo nato rohnenje Parenčana, ki mi je pomagal.

Na povratku sem se spominjal bivših jamskih tovarišev in lepih minulih dni; saj pa je bil tudi čuden pozdrav življenja, ko smo prilezli iz črnega prepada pod nebo, polno trepetajočih zvezdic: tam nedaleč so švigale rakete v zrak in grom topov nas je pretresal v dno srca.

Prihodnje dni sem posečal jame blizu fronte. V zabavo sem plezal tudi v jame blizu našega taborišča. Med njimi se je odlikovala tudi lahko dostopna Vodnica, dolga nad 200 m. Že blizu konca ima krasno kadunjo, dolgo do 10 m, obrobljeno z mnogimi kapniki in napolnjeno z vodo. A tudi konec je poln lepih kapniških skupin. Bistra voda teče po tej jami iz več razpok.

Posebno prosti večeri pa so mi služili, da sem užival z bližnjih vrhov razgled na morje in na planine.

Pomlad se je bližala z burnimi spremembami in divji oblaki so časih zakrivali Alpe. Zato pa so se tem jasneje kazala pobočja Hrušice in Trnovskega gozda, strmo propadajoča v Vipavsko dolino. Vrhovi so bili še v snegu, doli pa so že cvetela mnoga drevesa. Čudovito lep je bil pogled na bela sela z vitkimi zvoniki po bližnji kraški planoti. Čiste, jasne barve so še posebno olepševale razgled. Da bi le ne bilo onega peklenskega ognja tam za Kostanjevico in da bi se ne bil Fajtov hrib žalostnega spomina kadil tolikokrat od granatnega ognja!

Nenadoma pa je prišlo povelje, da moram iti raziskovat neko jamo na Sv. Gori. Moral sem tja preko Gorenjske. Prsi so se mi širile, ko sem gledal od blizu naše ledene velikane.

Vlak se je ustavil pri predoru pred Sv. Lucijo in odkorakal sem po strmi cesti proti Čepovanu. Po vsej sreči sem dobil kmalu tovorni avto in peljal sem se dalje, sedeč z nekim dalmatinskim narednikom na drogih žične ovire. Narednikov bivši poveljnik je bil — naš padli Brinšek.

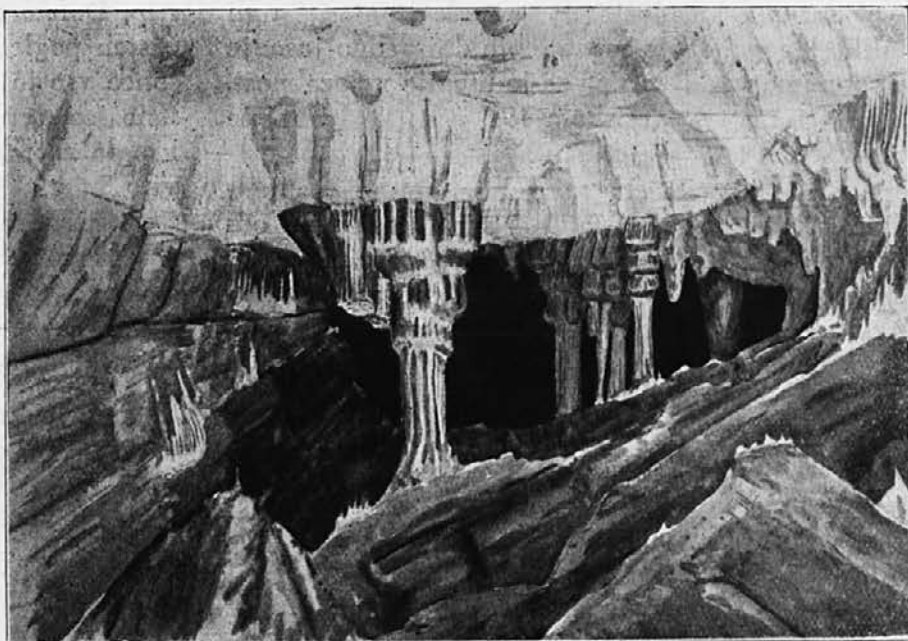
Nalivi, tudi sneg, mrzel veter in brizgajoče blato so mi sladili vožnjo do Čepovana, odkoder sem potoval po globokem blatu dalje in dalje. Temni oblaki so zakrivali vrhove gorá. Malokatera pot mi je v tako mrkem, žalostnem spominu kakor ta. Globoko spodaj je šumela pod strmimi pobočji, poraslimi s črnimi gozdovi, kalna Idrijca, hiteča v krvavo Sočo. Od Krna so bili vidni le spodnji deli.

Čepovanska dolina je bila polna blata, številnega trena, še vsa gola in žalostna. Gori nad njo po visokih pobočjih je še ležal sneg, od katerega je pihalo mrzlo kakor smrt. Sključen od truda in neprijaznosti umazane, mrzle, mokre prirode sem bredel blato dalje, dalje, dokler me ni zopet bolniški avto odpeljal do 5. brigadnega poveljništva v Fobči, ki je imela v širni dolini pod Sv. Goro prijaznejše lice. Moj vodnik me je vodil odtod do bojne črte na koti 503 (m) v sedlu pod Sv. Goro. Kakor velikanska temna kulisa brez senc se je dvigala ta gora pod temnim nebom. Bivša cerkev in samostan — kakor srednjeveška razvalina! Bivša košata drevesa — trši, moleči gole, ranjene veje proti žalostnemu nebu!

Jama, ki sem jo moral priti raziskovat tako daleč, je bila le 26 m globok prepad, ki je imel le edino to zanimivost, da je bilo dno pokrito tudi z drobci granat.

Vodnik mi je bil tu nadporočnik Morelli, lju-bezniv Dunajčan, ki me je gostil, kakor me je pač mogel v svojem skalnem gnezdu v zaklonu gore.

Naslednjega dne v večernem mraku me je vodil na vrh Sv. Gore. Mrak naju je čuval sovražnega pogleda z nasprotne strani. Priroda pa nama je bila še dobro vidna. Pristrčno sem pozdravil Sočo, tekočo globoko pod nama, in temni Sabotin, ki se je strmo dvigal nad njo. Gore na severu so zagrinjale megle. Trnovski gozd je bil videti kakor temnomodra gmota. Samostan! Cerkev — pribežališče toliko pobožnih Slovencev! — vse v razvalinah. Gugala sva se preko razbitih svetnikov, stebrov in oltarjev. Lepo pokopališče! Grobovi

Vodnica. (Risal P. Kunaver.)

razdejani, odprti; plošče grobnic vse raztreskane in prevržene čez strmine. Strašno je bilo v tem mraku, v tem ukanljivem molku, v bližini toliko tisočev ljudi — zapisanih smrti...

Tam globoko doli naša Gorica! Pozdravljal sem znanko. V mraku nisem videl njenih ran. Soča in mračna ravnina in za njo se svetlikajoče morje! Krasna slika je bila to. A žalost mi je stisnila srce, ko se je zablislilo doli in treščilo. Dva ležita tam v mraku v boju na smrt, boreč se v drzni domišljavosti za zemljo, ki je edino naša! S Sabotina je začelo iskati veliko oko — reflektor. Za spomin sem vzel s seboj nekaj marmorja z zdrobljenih oltarjev in odšla sva.

Skozi dež, sneg, točo in veter sem se pretolkel do Sv. Lucije. Večer je nastajal. Jasno nebo se je pokazalo in gore so žarele v sončni luči: Krn in drugovi! Vrhovi so bili še globoko doli vsi beli, a že so se kazala tu in tam rebra in živo je hitela voda po strmih bregovih. Zima se je umikala z naših gorá.

Zopet sem gledal s Sv. Lenarta modro morje, Beneško ravnino in naše planine. Večkrat sem sedel po ure in ure na sivih kraških skalah, zaptopljen v to čarobno krasoto. Nevede sem se poslavljal.

Dne 15. aprila sem bil komandiran kot raziskovavec jam na Trnovskem gozdu, Lokovcu in Banjščicah. Težko je bilo slovo od modrih gričev in od morja in tudi od mojega priljubljenega poveljnika inž. Bocka.

Nov oddelek mojih vojnih doživljajev se je pričel, poln nepopisnega duševnega in telesnega

trpljenja; a kot ljubitelj prirode sem užil tudi toliko lepega, da je sonce lepih dni vedno jasneje v spominu, vse drugo pa se je utopilo v pozabnost. S tovarišem sva preiskala 106 jam do dvanajste ofenzive.

S tovariševim slugo vred je štel ves naš oddelek sedem mož. V najjasnejših dneh smo odpotovali čez Gorenjsko proti našemu cilju. Že dolgo nisem videl gorá naše domovine v tako sijajnem blesku kakor tedaj. Najčistejši zrak in hlad sta nam jih kazala, ko so se lesketale pod temnomodrim nebom v sončnem svitu.

Uren avto je odpeljal nas in našo jamsko prtljago do Čepovana. Dokler smo se peljali po strmih bregovih Idrijske doline, sem užival prelep razgled na Krn in na sosede. Čim bolj pa se je bližal avto slikovitemu vходу v visoko Čepovansko dolino, nekdanjo strugo Soče, tem bolj so izginjali sneženi vrhovi nad Soško dolino za zelenimi robovi, a na severu so vstajali novi zeleni hrbti in skalnati grebeni, pokriti s snegom. To so bile divne slike, zakaj pomladno sonce daje snegu vse drugačen sijaj nego zimsko.

Naslednji dan so nas trije vozovi odpeljali iz Čepovana (606 m) po strmi novi cesti na planoto Lokovec in dalje na Banjščice. Z one strani so nas začetkoma, dokler se vzpenja cesta po zapadnih pobočjih doline, pozdravljali temni gozdovi Trnovske planote. Končno pa smo zavili zapadno med deloma še lepo porasle vrhove, med katerimi se vije cesta v višini okoli 850 m. Velikanske kraške doline leže tu med kopami. Vstopili smo v zanimiv kraški svet.

Toda ni minilo pol ure, ko se je na naši desni pričela globoko vrezana dolina in modre gore so se nam prikazale nad Soško dolino. Doli med zelenjem smo ugledali Sočo in razne naselbine, zadaj pa dolgi hrbet Kolovrata (806 m), Matajurja (1641 m) in druge neštete vrhove.

Bilo je povsem mirno; niti en strel ni počil. Uživali smo razgled, kakor bi si tam doli ne ležala nasproti dva srdita sovražnika.

V visoko ležeči vasi Podleščah, ki je postala začasno naše izhodišče, smo se ustavili. Vsak dan smo morali v številne jame, a spotoma sem se vdajal užitku razgleda. Bili so krasni čisti dnevi. Modro nebo se je razpenjalo nad silnim razgledom proti zapadu. Odtod sem lahko prosto pregledal vrhove Julijskih Alp. Nam bližje vrhove sem z naslodo občudoval od temnih pobočij pa preko belih planin do njih kakor žaga napiljenih zobov.

Toda od Julijskih Alp dalje na zapad se je razprostirala pred nami dolga veriga Karnijskih

Alp, Dolomitov in beneških gorá. To je bil veličasten pogled, bodisi podnevi, ko je osvetljevalo sonce vso to velikansko pestro in v led zakovano množico velikianov, bodisi zvečer, ko je žareča krogla zatonila tam za daljnimi, skrajnimi, silovito nasekanimi grebeni, ki so bili tedaj le še temna, grozeča kulisa, v nebo pa je nad njimi žarelo in gorelo prav ognjeno. Včasih sem sedel sam na razpokani kraški skali pod vrhom za vasjo in gledal, gledal in pil to nepopisno, veličastno lepoto naše gorske prirode. (Dalje prihodnjíč.)

P O M A L I M A Š I

Gabri v polju že žaré,
kosa spet je zazvenela;
breze žalostno blešče,
sončna roža je zbledela.

Preko jaškov se sopar
v barje zapuščeno plazi;
kje ostal si, rožni čar,
kam odšli ste, lepi časi?

Bledo, sivo je nebo,
mak goreči se ne smeje;
razorano plan skrbno
kmet s semenom plodnim seje.

Na večer povabi vnet,
zadovoljen ves Martina;
tesno v kožuh ta zapet
mu vesel z gosakom kima.

Likovič Joža.

I S K R É S E L U Č I . . .

Iskré se luči, pod nebo prižgane,
pod tajnim dihom toplega večera.
V lesovju šum polagoma umira
in ceste v dalje tonejo neznane.

O, ko da so na svatbo skupaj zbrane,
ves žabji rod sred mlake koncertira.
Še muren črn iz luknje se ozira
in vpleta v pesem svoje glase ubrane.

Poletna noč, nad mano žuboreča
kot iz daljav brzeč, skrivnosten vir —
čim globlja si, tem bolj tvoj lesk se veča!

Kak čudno lep je zvezd polnočni tir.
Kak sladka, sladka v njem duhá je sreča
— in ta srcá neskončno dober mir!

Janko Samec.

SLUTNJA

Priobčil Bogdan Kazak

Tržni dan je bil. Prav na take dni je navadno prihajalo vse polno bolnih in bolehavih v mesto, da bi s semnjem vred opravili še pri zdravniku.

Iz gornje vipavske doline je privedla krepka kmetica polodraslo »zanikarno« hčer, češ, da boleha, odkar je imela ošpice pred desetimi leti; jesti se ji ne ljubi, časih ne sliši prav, jokava je in plašna, zvečer si ne upa več sama na borjač po drva, na polju ji škodi sonce, doma jo boli glava.

Pregledal sem sloko, slabotno dekle z velim, rumenkastim obrazom, ki je z izbuljenimi očmi nezaupno sledila mojim kretnjam, in materi razložil svoje mnenje in zdravilni načrt. Poleg drugih, splošnih navodil sem nasvetoval operacijo v nosu, ki naj z odstranitvijo bohotno se razrasle drgalke v žrelu omogoči dekletu pravšno dihanje in z njim splošno okrepitev, morda se z njo izboljša tudi naglušnost in porazgubé druge motnje v glavi.

Mati je bila z mojim predlogom zadovoljna in želela kar takojšnjo izvršitev. To pa sem odklonil že zavoljo zamudnosti, pa tudi zaradi vnetja v dekletovem goltu. Naročil sem potrebno ravnanje in zapisal zdravila, operacijo pa odložil za najmanj tri mesece s pristavkom, da bo morda najbolje, če se operacija izvrši v bolnici, v Ljubljani ali v Trstu. Na materino vprašanje, zakaj jo odganjam, če že sam izvršujem taka dela v svoji ordinaciji, sem odvrnil, da bo v bolnici opravljeno enako dobro, če ne še bolje kakor pri meni.

Tri mesece kasneje, bilo je že pozno v jeseni in kajpada na semanji dan, se je pojavila navsezgodaj trojica domačinov v moji čakalnici, ki da je naročena in želi kmalu opraviti, ker ima še druge posle v mestu in na živinskem trgu.

Spoznal sem bolešno mladenko, ki sem ji nasvetoval operacijo, spremljala sta jo mati in oče. Bolnica se je nekoliko okrepila: odkar se drži

mojih navodil, se ji je nos nekoliko odmašil, tudi ni bila ves ta čas bolna ne v goltu ne v glavi. Tudi sama želi skorajšnje operacije, ker se čezdalje bolj zaveda mučne ovire v nosu, odkar sem jo opozoril nanjo.

Ne vem, zakaj in kako, ampak prevzelo me je neko posebno čuvstvo protivljenja. Dasi sem ugotovil, da se je vnetje v goltnem okrožju poleglo, da dekle ni podvrženo krvavitvam in da je tudi čas za operacijo neoporečen, vendar se mi je upi-

rala misel na operacijo vedno bolj, kakor misel na nekaj hudega, čemur se moram ogniti na vsak način. Dotlej nisem še nikdar občutil tako nerazumljivega odpora v sebi.

Prikrivajoč nemajhno zadržego sem rekel svojim rojakom, da dekleta ne bom operiral, ker se mu je stanje očitno popravilo, naj kar nadaljujejo ves zimski čas naročeno zdravljenje, in če bo operacija še potrebna, naj se vrnejo z dekletom spomladi. Oni pa so tiščali vame, naj izvršim, kar sem sam predlagal, in da je neprijetno odložiti, na kar so se že pripravili. Jaz sem se izgovarjal, da danes ne utegnem, ker se mi mudi po drugih opravkih; če le zahtevajo operacije, naj se obrnejo drugam. Povedal sem jim naslov drugega zdravnika, ki se je ukvarjal s takimi posli, in odšel z doma nekako olajšan.

Vrnil sem se domov ob pol enajstih, čakalnica je bila natrpana podeželskih obiskov-

vavcev, med njimi sta bili mati in tisto dekle. »Pojdita rajši, saj vidita, da ne utegnem danes!« sem ju prosil.

»Pa počakava,« je menila mati odločno.

»Pojdita, danes ne pričakata nič!«

Začel sem odpravljati druge bolnike in se razveselil, ko nisem več opazil onih dveh Vipavk v čakalnici. Tisti dan mi ni šlo delo nič kaj izpod rok, ali so bili bolniki čez mero zamudni, ali sem bil jaz manj okreten, ne vem. Davno že je odzvonilo poldne, ko sem bil pri koncu. Zadnjemu bolniku, trnovskemu očancu, sem odprl vrata, ko se je pojavila predobro znana trojica. Zamrgolelo

Tone Kralj: Novomašniški križ.

mi je po vsem životu, kakor da sem zašel v območje električnega toka, in prevzel me je občutek ohromljive onemoglosti.

»Dovolj je muke za ubogi ženski,« je žlabudral oče, ki se mu je poznalo, da je dobro zalil srečno kupčijo. »Zdaj nimate več izgovora za okretovanje (domač izraz za obotavljanje), mi pa tudi ne časa za čakanje, vlak odrine že ob dveh. Kar brž začnite, v desetih minutah je po vašem zatrdilu vse gotovo, juha se vam med tem ne posuši!«

Tistikrat me je prišla služkinja klicat h kosilu. Možak ji je stisnil nekaj desetic v roko, rekoč: »Povej gospe, da pride gospod čez deset minut. Ti pa nesì gospodovo juho gret!«

Preden sem se dobro ovedel, so bili že vsi trije v poslovni sobi. Da bi jih zgrda odpravljaj, mi še na misel ni prišlo, posebno pa nekoliko okajenega očeta se nisem upal dražiti. Zasmilila sta se mi tudi dekle in mati, ki sta se proseče ozirali name. Da se rešim neznosnega položaja, zakaj ves čas sem čutil v sebi nekaj, kar me je vznemirjalo, sem ponovno pregledal dekle in jo pripravil za nameravani poseg, mater sem poučil, kako naj postreže hčeri in meni pri tem opravilu, očeta pa sem poslal v čakalnico, češ, da je njegova navzočnost odvišna in moteča. Mož se je z godrnjanjem odpravil iz sobe.

Medtem se je skuhalo orodje, dekle ni kazalo najmanjše vznemirjenosti. Na moj poziv je odprlo usta na široko, brez branjenja mi je pustilo, da sem z obročastim nožem prišel v zadešnjo plat nosa, tudi ni genila, ko sem ji odrezal obilno drgalko.

Skozi nos in usta se je usula, kakor običajno, precejšnja množina krvi v pripravljeno skledo, z močnim davljenjem je bruhnila iz sebe še odrezano drgalko, znatno kepo »divjega mesa«.

Pohvalil sem dekle, da se je držalo prav korenjaško, in videč, da obe, hči in mati, plašno gledata na obilno kri, sem ju potolažil, da je krvavenje izprva močno, saj je rana v nosu znatna, nos pa itak rad in močno krvavi, da se pa tako krvavenje kmalu ustavi samo po sebi.

Tisto krvavenje pa se kar ni hotelo ustaviti. Ko sem čistil in spravljal orodje, sem videl, kako močno curlja kri iz nosnic in da bruha dekle prav pogostoma kar polna usta krvi.

Zaskrbelo me je. Bil sem vendar več ko stokrat navzoč pri taki operaciji, nešteto krat sem jo izvršil tudi sam, a tolike krvavitve pa še nisem videl! Z materjo sva dekle vzdignila s stola in ga položila na preiskovalno mizo z vzvišanim zglobovom. Šel sem brž po zdravilo, ki stiska žile, na-

taknil na posebno pripravo kosmič tenčice, namočil ga z zdravilom in pomazal krvaveče mesto z njim. Dekle je mirno preneslo tudi ta poseg brez hotnega odpora, le neprosto voljno davljenje in bruhanje se je vnovič pojavilo. Krvavenje se je nekoliko poleglo, a ustavilo se ni popolnoma, kri ni več curljala, ampak samo kapljala.

Dekle je mirno ležalo na oblazinjeni mizi in bledelo, mati je strmela vame, mene je oblivala vročina, zunaj v čakalnici je rentočil oče. Prišla je služkinja na vrata trkat, naročil sem nekaj krepilnih pijač za bolnico, mrzlo vodo in črno kavo z limonovim sokom. Željno je srkalo dekle po cevki te pijače kakor dojenec in zadremalo. Kapljanje iz nosa je prenehalo.

V sobo je prihrumel oče. Komaj sem ga z znamenji pokrotil, naj ne drami dekleta. Bilo je prepozno, dekle je splašeno planilo pokonci in zbegano gledalo okoli sebe, iz nosa se mu je znova ulila kri...

Očetu sem pokazal vrata, mož je pobledel in molče odkrevsal. Mati je mirila vznemirjeno hčer in ji lovila kri. Naročil sem materi, naj sleče hčeri vrhnjo obleko, sam pa sem pripravil potrebno, da zamašim nos od zadaj in ustavim krvavenje. Posadila sva z materjo dekle na stol, a dekle se je že upiralo. Bolj s silo si je dalo odpreti usta, zatekniti sem jih ji moral s posebnim odpirnim raztezalom; mati ji je le s težavo tiščala roki zadaj na hrbtu; dekle je zgubljal vsako razsodnost in se branilo ko splašen otrok. Komaj se mi je posrečilo, da sem spravil zmotek iz tenčice na krvaveče mesto.

Mašilo je učinkovalo točno, krvavitev se je takoj ustavila. Dekle pa ni mirovalo, hrkalo je in se davilo in ječalo na ves glas. Hotel sem po pomirjevalno zdravilo, da ga zmedeni revci vbrizgnem, kar zaslišim materin krik, dekle si je oprostilo roke in si izvleklo mašilni zmotek iz golta. Iz nosa je začelo cureti...

Zašumelo mi je po glavi, nevarnost izkrvavitve je bila očitna, izkrvavitve v zdravnikovi sobi in po zdravnikovi krivdi!

Z materjo sva položila dekle na mizo, hotel sem z vbrizgavanjem krvavenje ustavljajočih zdravil, podvezal sem najprej lahti na obeh straneh, potem bedri. Dekle je omagano ležalo pol zavestno kakor klada na mizi, krvavenje se je izgubljal.

Vse to je trajalo že čez dve uri. V čakalnico je prišlo nekaj mestnih obiskov, ki sem jih sproti odslavljal in za drugič naročal. Očeta ni bilo nikjer videti, bržkone je šel svojo skrb zalivat,

Sončnice. (Fot. Fr. Krašovec.)

mati je stala nepremično ob dekletu vsa okrvavljena, spremljajoč vsak dekletov dih in gib.

Zdelo se je, da se položaj boljša in utrjuje. Ko je prišla moja žena pogledat, sem ji izročil mater, da jo očisti in pokrepča, speče dekle sem ogrnil z gorko plahto in odprl okno. Svež zrak je pregnal iz sobe vse zoprne duhove po zdravilih in krvi, mene pa ni kar nič osvežil, še vedno me je težila neznana môra, pot me je polival.

Odbilo je tri popoldne. Mati se je vrnila osnažena, pogled na hčer jo je zadovoljil, kar mi je potrdila z veselim kimanjem. Sedla je k zglavju in kmalu zadremala. Prišla je žena pome, da še preoblečem in oteščam. Nisem se zamudil četrte ure, srajco sem premenil, popil dve čašici kave in več kozarcev vode.

Vrnivši se na torišče svojih muk in skrbi sem odrevenel ob pogledu na prizor sredi sobe. Oče se je vrnil za moje odsotnosti in v svoji okajenosti prebudil mirno počivajočo hčer. Dekletu se je zbledlo, mahala je okoli sebe in vpila, mati jo je komaj držala na mizi, iz nosa ji je teklo... Oče je dirjal okoli mize in tulil kakor otrok, ki je bil tepen pri sosedovih.

Ni mi bilo kaj dosti razmišljati, hitro sem sklenil, da pokličem ženo, ki mi pomore nos zamašiti, zakaj mati ni mogla več dekleta sama obvladati, in pošljem po voz, da spravim na njem poblaznelo dekle v bolnico. Očeta sem prijel za

roko in ga porinil v čakalnico. Na vratih sem se ozrl, da zakličem materi, naj varuje hčer dve tri minute.

Klic mi je obtičal v grlu, zakaj tisti trenotek se je hči iztrgala materi iz rok, planila z mize naravnost proti oknu in se pognala čez naslon...

Še sem jo ujel za bedro in zgrabil oberoč krčevito zanje, truplo z glavo je viselo na ulico. Hvala Bogu, tudi mati je bila brž pri roki, z združenimi močmi sva potegnila dekle nazaj v sobo in jo položila na otomano. Na ulici se je začel trušč; zaprl sem okno in sedel poleg dekleta, ki je zaspalo in globoko dihala, krvavelo pa ni več. Mati je trepetala kakor topol v jesenskem vetru in klicala svetnike na pomoč, oče je javkal v čakalnici.

Stemnilo se je, prižgal sem luč. Dekle je mirno dihala, žila mu je bila pravilno in dovolj močno, noge in roke so bile tople; sami ugodni znaki, ki so mi veleli čakati. Že sem razmišljal, kako naj prenočita hči in mati pri nas, zakaj v tem stanju ni kazalo dekleta prevažati drugam, zlasti glede na nevarnost ponovnega krvavenja. Mati je vpirala oči vame, da bi mi brala z obraza, kako presojam položaj, rekla pa ni nič. Tako sva tam ždela molče.

Morda bi bila ždela še naprej, saj jaz nisem še zdaleka mogel zajeti silnega dojma strahotne nesreče, ki nam je bila prizanesena, ne vem po

kakšnem naključju ali čudežu. Tudi mati še ni obvladala svoje groze, da nista prekinili dozdevnega dolgočasja moja žena in dekletov oče, ki sta pristopicala v sobo po prstih in se razgledovala po sobi. Mir ju je presenečal, nista pa slutila, po kakšni gromski streli je nastopil tak mir.

Ko smo tako sedeli, strmeli drug v drugega in opazovali bolnico, se je ta začela dramiti. Cmokala je z ustnicami, tleskala z jezikom, nato spregledala in sedla. Ko si je nas vse po vrsti ogledala in premotrila razvlečeno sobo, je malomarno zéhnala.

»Kajne, dolgo sem spala?«

»Kako ti je, otrok moj?« je s tresočim se glasom vprašala mati.

»Dobro, mati, samo žejna sem močno!« Glas ji je donel nekako votlo.

Kmalu je imela veliko skodelo mlečne kave, ki jo je sama držala in srebala v dolgih požirkih. Mene je zona popuščala, nos je ostal suh, tudi hrkanja nisem opazil.

Nasvetoval sem, naj bi dekle ostalo z materjo kar pri nas, ali vsaj v bližnji gostilni, dekcle pa je odločno zahtevalo domov, oče tudi. Nisem jim mogel ubraniti, ob sedmih so se odpeljali proti domu, srčna in razumna mati je prejela še kopico navodil na pot.

Kako sem se oddehnil po sedemurnih mukah, ne morem popisati. V meni pa je bilo še vse razburkano, da nisem bil za nikakršno delo. Preoblekel sem se in napravil navzlic ugovorom svoje žene nočni izlet domov. Kolo je teklo kar samo!

Lep je bil tisti jesenski večer, poln mesečine; od Nanosa je pihljala krotka burjica kakor nalašč, da mi je hladila razvneto glavo. Cesta je bila polna prešernih semnjarjev, voz in živine, a tako lahko in hitro nisem prekolesaril tistih pičlih trideset kilometrov menda ne prej ne kesneje.

Odpravljali so se že počivat, ko sem prispel. Zavzela se je mati, češ, kako da me nosi luna, ko me ni nikoli v otroških letih. Povedal sem, da se mi je zahotelo oddiha po celodnevem naporu, nakar se je potolažila in hitela napravljat večerjo. Čudili so se mojemu teku, dokler jim nisem pojasnil, da sem pozabil opoldne kositi. Med kramljanjem o domačih zadevah in vaških dogodkih se je poleгла v meni vsa napetost, dogodki vročega dneva so zatonili v podzavest. Tisto noč bi bil bržkone dobro spal kjerkoli, posebno dobro pa se mi je prilegel spanec doma na olubnici, kakor pravimo s turščičnim ličjem napolnjeni slamnici.

Prijetna mi je bila drugo jutro vožnja v mesto, v hrbet me je poganjala burja, da je kolo brzelo kakor na krilih. Tudi v glavi mi je bilo

laže, mirno sem razmišljal dogodke prejšnjega dne, ki me je obogatil z novim spoznanjem. Večkrat sem slišal in bral o slutnjah, ki so se mi zdele do včeraj prazne marnje, od včeraj pa gotova, dasi zelo skrivnostna resničnost. Moj živčni sestav ni rahločuten, da bi se odzival na malenkostne dražljaje, a bridko izkustvo prejšnjega dne se mi je globoko zapičilo v spomin, da nisem nikdar več ravnal proti svarilnim slutnjam, ki so se redkokdaj, a vendar še nekaterikrat oglasile v poznejšem življenju.

O usodi deklice iz gornje doline nisem nič zvedel, kar sem smatral za dobro znamenje, saj se o ugodnih izidih zdravljenja običajno ne govori, neugodni pa se obešajo na véliki zvon.

Morda deset let kesneje je privedla krepka mlada žena svojo štiriletno hčerko k meni, da ji iztrebim nos. Poizvedoval sem, kateri zdravnik je otroka preiskal in ga poslal k meni s točno razpoznavo in določenim načinom zdravljenja.

»Vi sami,« je rekla s porednim smehom. »Saj ste mi iztrebili nos pred desetimi leti, ki je bil prav tak, kakor se začenja delati moji punčki.«

»Nič ne vem,« sem odvrnil odkritosrčno.

»Morda pa še veste, da sem hotela skočiti skozi okno?«

Z razprtimi očmi sem jo ves vesel pogledal: »Saj res! Sedaj se pa spominjam.«

Kljub temu spoznanju se v meni glas zle slutnje ni genil. Operacijo sem izvršil čisto mirno.

S E S T R A

Smolej Viktor

Sredi popoldneva se je nenadoma pooblačilo, oblaki so se nagrmdili na nebu in grom je ropotal čez mesto, ki je v nemi brezgibnosti čakalo nevihte.

Mara je žalostna in skoraj jezna gledala v prihajajočo nevihto. Tu se ni dalo nič pomagati. Nevihta prihaja ali pa mogoče tudi dolgotrajen dež, ki jim bo uničil vse lepe načrte. Že več ko teden je lepo, gore so bile vsak večer jasne, vse najlepše so upali za jutri, ko bi se tudi sami odpravili v gore, ven iz tega pustega, razbeljenega mesta. Zdaj pač ne bo nič, zdaj, ko se je kar na lepem pripravilo k nevihti in težki oblaki obljublajo deževne dni.

Mara je gledala na rastočo nevihto.

Oče danes ni imel službe in je bil doma.

»Nič ne bo, Mara, nič,« se je zvito smejal in gledal hčer, ki je z nestrpnostjo in mračnim obrazom stala pri oknu. »Pa je šlo vse po vodi. Bog vas ima rad, zato vas tepe.«

Mama je pogledala po očetu in se nasmehnila. Vedela je, da le draži osemnajstletno, ker bi tako rada šla jutri na nameravani izlet v gore, pa ne bo mogla, ker bo dež.

»Ves teden je bilo lepo,« je nadaljeval oče — medtem so zunaj že padle prve kaplje in med hišami se je pokadil cestni prah — »jutri, ko bi morali iti, bo pa dež.«

Mara gleda v kaplje, ki pošev padajo na steklo. Vedno bolj se gosté, vedno več jih je. Trakovi črtajo ozračje, nad mestom pretresa grom oblake, potem v zraku zašumi veter in zavre dež: nevihta je padla iz ozračja in planila čez mesto.

Mara je stopila od okna. Nič se ji ne ljubi ugovarjati očetu. Oče hoče že povedati, da ta nevihta gotovo ne bo nič hudega, ker je tako nenadoma prišla, in še posebno zdaj poleti, a nazadnje le nič ne reče in molči. Naj le nekoliko skrbi Maro! Bo pa jutri bolj vesela, ko bo lepo kakor malokdaj.

V sobi je nastala tema in čudna tišina. Zunaj je šumel dež, vršala nevihta in udarjal grom, tu pa so trije ljudje sedeli in poslušali.

Mara ne vzdrži več. Odhiti po stopnicah gor in stopi v sobo, kjer leži France, njen bolni brat.

»Poglej,« mu pravi Mara, »ali ni to žalostno? Tako lahko bi bilo lepo tudi jutri, kakor je bilo do zdaj, pa ne. — Doma bomo morali biti.«

France nepremično gleda sestro. Včasih je tudi on imel dekleta — bogve s kom zdaj hodi! — lepa je bila in živa in vesela, skoraj malo preveč za njegov tihi in mirni značaj. Zdaj je vse šlo. Da, Polajeva Danica...

Mara je pokleknila ob njegovi postelji, stegnila roke po odeji proti njemu in mu z dlanmi objela glavo.

»No, kako pa je s teboj?« je rekla in mu gledala v upali obraz, ki je izdajal jetičnika. »Kaj če bi še ti šel z nami?«

Zdrznila se je ob teh besedah. Ali ne bo mogoče čutil tako, kakor da se norčuje? Saj to vendar ni mogoče, da bi šel z njimi. Leto bo skoraj, kar sploh ni vstal. Samo včasih je naredil nekaj korakov po sobi, ki je bila samo njegova in nihče drugi ni spal v njej. Kje bi on mogel iti —

Mara je skočila k oknu.

»Kaj misliš, da bo to dolgo trajalo?« je govorila in gledala skozi okno. »Tako gost dež pada, da je kar vse v megli. Nič se ne vidi nikamor. To je pa res lepa nevihta! Kako šumi, kaj! Če bi zdaj bili v kakšni planinski koči, zunaj bi šumeli hudourniki, na streho bi tolkla ploha, po žlebeh bi štropotala voda —«

»Mi moramo biti pa doma,« je tiho rekel France in obrnil pogled v strop. Tam ob oknu stoji mlado dekle, pod oknom se začinja na eno stran mesto, na drugi strani že zajema njih vilo v predmestju val proste narave, ki preko ravnih polj prehaja v griče, tam na koncu omejuje obzorje venec sinjih gorá. Tako so se prijetno vgnездili med deželo in mesto. On pa je zaprt med te puste, gole stene in vse drugo je zanj mrtvo.

»Mi moramo biti pa doma,« je ponovil s trdovratnostjo bolnika.

Mara se je okrenila k njemu in nepremično gledala vanj. Nato je sedla k njemu na posteljo in sta dolgo molčala.

*

Proti večeru je šla Mara v mesto, da nakupi, kar ji je še treba. Dež je še vedno padal in tolkel po dežniku. A bil je to enakomeren in tih dež, kakršen spomladi rosi iz nizkih meglá ali jeseni iz nakopičenih oblakov.

Ko je šla mimo Polajevih, je pogledala po oknih, če kdo gleda na ulico, a ni bilo nikogar. Ulica je bila kakor blatna reka, na pločniku so se zrcalile luže. Mislila je na Polajevo Danico in Anči in na Vinka. To je bila njih družba, ki si je nameravala v triglavskem pogorju po vrheh in dolinah, po skalah in gozdovih poiskati zdravja in veselja. Da bi mogel iti še France! Potem bi bilo še bolj veselo, tako pa je v vsem kaplja grenkosti. Danica je brezskrbnega, veselega značaja; zato je kar tako mimogrede pozabila Franceta, njenega brata. Saj sta se razumela pred letom. — Takrat je Mara tudi Vinka spoznala...

Nasmeh ji je legel okoli usten.

Tedaj je nekdo zaklical za njo: »Gospodična Mara!«

Ni se hotela ozreti. Nasmehnila se je. Spoznala je Vinkov glas.

Fant je pospešil korak in jo poklical še enkrat: »Mara!«

Počakala ga je in sta šla skupaj. Spremil jo je do doma.

»France bo pa sam doma,« mu je rekla, ko sta pred hišo zapirala dežnike. »Ali je lepo, da grem, on bo pa tako sam? Kaj, če bi ostala doma?«

Vinko jo je zavzeto pogledal, rekel ni nič.

Tako sta stopila v hišo.

*

Vinko je dolgo sedel pri Francetu. Govorila sta o planinah, kamor sta še predlanskim skupaj hodila, o načrtih, ki jih imajo za svoj izlet, o dekletih in o mestu, o boleznih in zdravju.

»A rada te ima Mara!« je rekel Vinko, ko je prišla k njima še Mara. »Veš, kaj je rekla? Da bo mogoče še doma ostala radi tebe, da ti ne bo dolg čas, da ne boš sam.«

Mara je gledala oba fanta. Katerega ima rajši? Ali brata ali njega? Kdo je ljubezni bolj vreden in kdo je bolj potreben? Seveda je rekla, da bi radi Franceta mogoče še doma ostala, a to ni mislila tako zares. Pa vendar! Zdaj, ko ji je Vinko to misel ponovil, jo je še ona ponovila sama pri sebi in si rekla: »Kaj pa, če bi res —?«

Predeu je šla spat — šla je nekoliko prej kot navadno, da zjutraj ne bo pretežko vstati —, takrat je stopila še k Francetu, da mu reče lahko noč.

»Lep dan boste imeli jutri,« je rekel France. »Nevihata je oprala ozračje in imeli boste krasne dneve.«

»Ti boš moral pa doma ostati,« je rekla Mara. »Dolg čas ti bo.«

»Dolg čas mi bo,« je ponovil za njo France, a se hitro otrešel žalosti, ki se ga je pollašala. Hlastno in živčno je dodal: »Ti moraš iti! Moraš. Ne delaj neumnosti. Ti pojdeš! Radi mene ne boš ostajala doma.«

Mara ni razumela razdraženosti, ki so jo očito kazale bratove besede. Kako to in zakaj ji zapoveduje, da mora iti na izlet, zakaj ji govori, da ne sme ostati doma? In če bi ostala? —

Koga bolj ljubi: ali Franceta ali Vinka?

Kdo je ljubezni bolj vreden?

Kdo je ljubezni bolj potreben?

Dolgo ni mogla zaspati. Ležala je v postelji in z odprtimi očmi strmela v blazino.

Kdo?

France... Brat, bolnik, obsojen na smrt. Ali mu ni dolžna lajšati zadnje dni?

Vinko... Lep, zdrav, vesel fant... Ali ona nima pravice do veselja in življenja?

*

Mara se je zjutraj zbudila precej utrujena in nenaspana. Mrtvo, brez živahnosti je vstala in se napravila. Potem je stopila gor k Francetu, ker se je iz njegove sobe videlo do gorá, kamor so mislili iti.

»Sijajen dan boste imeli!« je vzkliknil France, ko je vstopila sestra. »Poglej, kako je ozračje čisto in nebo kakor zbrisano. Gore so videti tako blizu, da bi jih kar z roko prijel. Ali ne, Mara? Ali si zelo vesela?«

France je bil ves vesel. Sonce je že posvetilo v sobo. Če se je vzel v postelji, je videl skozi okno sveže temno zelenje med predmestnimi vilami, videl strehe, ki so vse oživele v soncu, videl v ozadju polja in griče, nad katerimi so se predle lahne meglice, in prav na koncu vrsto sivih grebenov, ki so vabili in klicali.

Tudi Mara je oživela.

»Hvala Bogu! Kdo bi si bil mislil! Ali ni res, France?«

Stopila je k njemu že vsa prebujena in vedra. »Kako je pa s teboj? Ali si kaj dobro spal?«

A ni čakala odgovora. Poljubila ga je prav po otročje in odhitela po stopnicah.

»Zajtrkovat moram,« mu je zaklicala. »Pohiteti bo treba.«

France jo je čakal, da se bo vrnila in se še poslovila od njega, preden pojde. Res je prišla. Sedla je k njemu na posteljo in potem sta molčala.

»Škoda, da ne greš še ti z nami,« je končno rekla Mara. »Lepo bi bilo. Ali ne?«

France je pokimal. A danes je bil vesel in se ni ob tej misli, da bo ostal sam doma, nič vznemiril.

»Nič zato, če ostanem doma. Ti pa moraš iti. Čakajo te in potrebna si sonca. Boš videla, kako boš čisto druga prišla s planin. Samo pazite, da kam ne zaidete. Sicer bo pa že Vinko za to, da vas bo varoval.«

Mara je bila zelo tiha. Poslušala je brata in gledala nekam predse.

Ko je spodaj nekdo odprl vrata in voščil dobro jutro, sta po glasu spoznala Vinka. Prišel je po Maro.

Mara je izbruhnila v jok. Nagnila se je nad Franceta in ga močila s solzami.

»Ne grem,« je šepnila in poljubila Franceta. »Jaz ostanem doma.«

Gobe. (Fot. Fr. Krašovec.)

»Norica!« je vzkliknil France in jo nalahno odrinil od sebe.

Na vrata je potrkal Vinko in vstopil.

»Ne uganjaj neumnosti!« ji je odločno prigovarjal France. »Pojdi in vesela bodi! Čakajo te.«

Tako so se poslovili.

France je poslušal korake, ki so odmevali po stopnicah, slišal poslavljanje spodaj v veži, nato so se odprla in zaprla vrata in potem je bilo v hiši spet vse tiho.

»Čudno!« se je nasmehnil France, se vžpel v postelji in se zazrl v daljne gore. »Mislila je, da ima rajši mene kakor njega, pa se je zmotila. Mogoče se še zaveda ne. In vendar — vendar — mora že tako biti.«

France je bil miren in vesel.

POŠTIRIH LETIH

Venceslav Winkler

Sedel je na lestvi in gledal v rastoče jutro.

Sonca še ni bilo, rahla motnjava je zagrinjala vzhodno stran. Drugače je vladala tišina, prav boleča tišina, le spodaj v hlevu je zdaj pa zdaj zašumelo. Pa ni ničesar slišal in tudi misliti ni hotel nič. Počasi se mu je zazdelo, da je prijetno sedeti takole v hladu in strmeti kar tako nekam daleč. Videl je, da se motnjava na vzhodu počasi trga, da se nekaj kot komaj vidna rdeča zarja vžiga nad oblaki — če so tisto oblaki. Svetloba je rasla in nenadoma je pomislil: kaj, če bi bil to požar, ki se bliža z neznansko naglico?

Zdrznil se je in se stresel.

Pogledal je na dvorišče. Vse je bilo mirno, nikjer še nikogar. Gospodarska poslopja so dre-mala, vsa siva in rjava. Tudi cesta tam zadaj je še spala.

»Ah, kakšen požar!« se je otresel neprijetne misli.

Skrbno si je otepel seno s hlač. Bile so nedeljske. Kot mimogrede in nezavedno je pre-računal, da je vendarle že torek. Nedelja, ponedeljek, torek. Torej je danes tretji dan.

»Treba bo vstati,« je vzdihnil.

Vzdignil se je, obrnil se in začel lesti navzdol, toda spomnil se je, da vendar ni vse tako enostavno. Noge so se ustavile, sedel je spet na klin in se prijel za lestvine.

»No, no,« je zagodrnjal.

Mati in sestra še spita. Seveda. Torej ne more kar tako v hišo. Za živino še ni čas. Sploh pa, treba je stvar premisliti.

Zmotila ga je ura pri Fari. Posluhnil je in hotel šteti, a se je zmedel.

»Saj je vseeno. Kar v hlev pojdem!«

Spet je pogledal na nedeljsko obleko. Ni se mogel razumeti. Kdaj je prišel? V petek zvečer. V petek, da, tako bo. V soboto so bile besede sem, besede tja. V ponedeljek začnem, si je rekel. Sestra in mati sta bili blaženi. Šlo je povsod, ko je začel že v nedeljo. Malo pri Modicu, malo pri Lavriču, prilike je dosti, ljudi tudi. Poprej takega vruga niti poznal ni. Petron in Lesar sta hotela na vsak način, da bi šli še v dolino, a ni mogel, truden je bil. Zaspali so v krčmi in včeraj nadaljevali. Morda je bilo popoldne, ko se je privlekel domov. Da, tako nekako bo. Mati in sestra sta se skrili od sramote. Okrajnikovih ni še nihče pil. Tone je prvi.

»Eh!« je zagodrnjal. Ni vedel, ali ga je sram ali je rekel kar tako.

Jutro bo pa lepo. Sonce se bo vendarle izkopal iz megle. Seveda, mora se. Treba se je boriti. Tone to dobro ve. V Ameriki na primer drugače niti živeti ne moreš. Kar imaš v rokah, to je tvoje. In potem še košček sreče.

Pogledal je žuljavo roko. Zazdelo se mu je, da se je sonce že precej visoko vzdignilo.

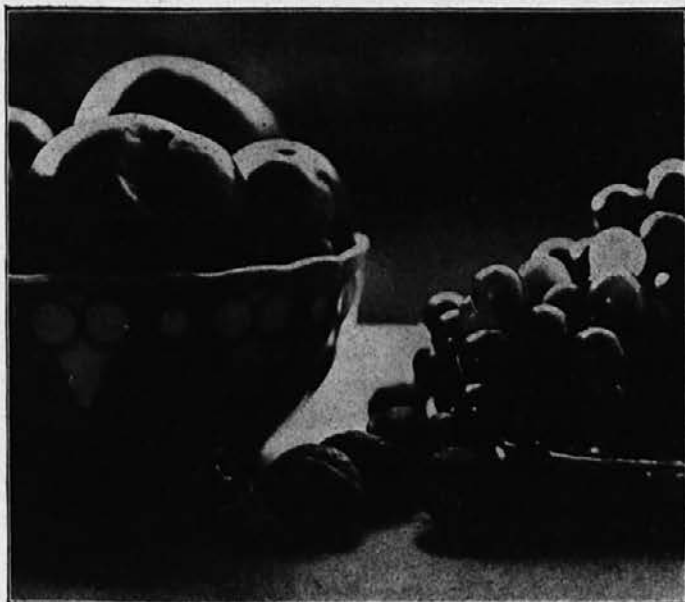
»Zdaj pa kar grem,« je vzdihnil.

Ampak mati in sestra sta seveda žalostni. Te ženske!

Saj to je tisto.

Spet se ni mogel vzdigniti. Obsedel je. Prav kot snoči ali včeraj popoldne, preden se je napotil proti domu.

Na klopci pred Modičevo gostilno se je objemal s Petronom in Lesarjem. Seveda vsi pijani. Niso vedeli, od česa in zakaj. To te tako prime, kadar prideš iz tuje zemlje in stopiš čez Peščenek

Sadje. (Fot. Fr. Krašovec.)

v dolino. Vse se ziblje pred teboj, hribi z Bloščkom in Županščkom, pa bele ceste in zeleni griči, pa njive ob cestah in Fara s staro cerkvijo, vse se nagne, kakor bi hotelo zaplesati od veselja in radosti. No, potem se moraš napiti, da lahko huje zavriskaš. Kajti ljudje so še zmeraj taki kot včasih: stisnjeni v kamen med sive voličke in štiri letne semnje. Prav narahlo živijo, tako nekako kot tleči ogorek pod pepelom. Sedeli so na klopci, objemali se in polglasno peli. Govorili niso dosti. Govorili so nekdanje v Ameriki, ko so sanjali. No, zdaj so bili tukaj in vse skupaj se jim ni zdelo nič posebnega. Ljudje so taki kakor so bili. Če si daleč od njih, lahko misliš, da so suho zlato. Sedeli so na klopci in takrat je prišla mimo. Stopala je s sklonjeno glavo in ni hotela pogledati proti krčmi, obrnila se je po vasi. Petron in Lesar se nista zmenila zanj. Toliko ljudi gre mimo, kdo bi gledal za vsakim! Toneta je pa obšlo nekaj toplega in v tistem hipu je šele razumel, kaj ga je dvigalo štiri leta, da ni omahnil kakor drugi. Šele ta trenotek je spoznal vse. Sunkoma se je vzdignil, spustil Petrona in Lesarja ter jo poklical:

»Hej, Ančka!«

Nič. Šla je, kakor bi besede umrle v rahlem vetru, ki je valovil od Pogače. Znižal je glas in jo poklical še enkrat:

»Hej, Ančka!«

Ustavila se je, počasi se je obrnila. Ustnice so se ji stisnile v nerazumljiv izraz in polglasno se je zganila:

»Pijanec!«

Potem se je obrnila in odšla z dvignjeno glavo.

Fanta je zazeblo. Razposajenost je v hipu umrla. V duši se je nekaj preklalo. Lahko bi stisnil pesti, zaškripal z zobmi, a ni hotel. Trpka bolečina ga je presunila do dna. Sicer je to malenkost. Koliko človek presliši, kadar hoče. No, to je drugače. Topo je gledal za njo, ko je šla skozi vas.

Na prag je stopil krčmar. Smehljal se je, gladil si lepo počesane lase in otepal hlače, ki si jih je nekje umazal. Opazil je fanta in zakričal:

»Kaj se ti sline cedijo, Tone?«

Tone je grenko zaklel in se obrnil. Čutil je, da se je podrlo nekaj neizrekljivo lepega. Naslonil se je na zid, roke so mu omahnile, zastrmel je v sivi tlak pred krčmo. Ob čestnem robu je bila umazana luža. Rjava voda se je motno smehljala v zadnjem soncu. Zazdelo se mu je, da se umazana luža širi, da hoče zaliti ves svet...

»No, ne bodi hud!« je govoril krčmar kot mimogrede. »Štiri leta si hodil po Ameriki, pa se je marsikaj spremenilo. Veš, ljudje niso kamen. Ta danes, drugi jutri. Tako je pač. Zdaj je ne-

vesta. On je hudo bogat. Tamle s hribov je. Pa dober je tudi, pravijo.«

»Seveda,« je prikimal Tone, a ni vedel kaj. Vzdignil je glavo in videl, da mu sije sonce naravnost v obraz. Skozi sončno svetlobo je videl belo vas od prve do zadnje hiše, mehko stezo za vrtovi, cerkev svetega Mihaela pri Fari, potem zelenino nešteti njiv in na njih ljudi, sklonjene k delu.

Naenkrat ni bil več pijan.

»Saj si lahko mislim,« si je rekel, a ni vedel, kaj naj bi si mislil. Štiri leta! Hm, nič posebnega. Vse tako preprosto. Če bi ne bilo noči, ne bi vedel, kdaj se konča dan in kdaj se začne drugi. Včasih pač, kadar je prišlo pismo. To je bilo skoraj kot praznik ali pa pomlad, toda ne taka, ko se zavedaš, da samo misliš na vse in gledaš vendarle samo sive stene in šum dela, ampak resnična pomlad, taka kot je doma. Zelenje, cvetje, veseli obrazi pa dobro sonce — no, saj ni mogoče vsega kar tako povedati.

Prav za prav je bilo vse skupaj čudno. Vsa štiri leta so govorili o prvih dneh. Mirno, tiho bodo prišli, takoj drugo jutro bodo začeli delati. Nič besed, nič slave. Štiri leta so jih izučila. Toda tako ni bilo mogoče storiti. Zadiši ti domača zemlja in te premaga. Moraš zavriskati, izkričati nekaj, nasmejati se. Molčati pa ni mogoče. Zbolel bi. Ali pa vsaj jokati moraš. Pri Lesarju je še drugače. Čudno bridek je. Pravi, da se bo vrnil v Ameriko in da ga ne bo nikoli več nazaj, a je še zdaj prezgodaj prišel.

»Hudičeva baba!« kriči Lesar, razbija kozarce in pije. Tone ga ne poslušajo mnogo. Kakor mimogrede mu pride na misel, da so pač vsi precej pretrpeli.

Petron se smeje in mu naliva.

Krčmar malomarno zmigava z rameni in misli: »Štiri leta. Pozabili ste na dom. Nič čudnega!«

Lesar se davi, odskoči, seže v žep in vrže na mizo kup bankovcev. Neobrito lice mu pobledi, razmršeni lasje mu zrastejo.

»Kaj? Pozabili? Mi pozabili? Prase gnilo! Tu poglej! Roka razbita. Tu poglej! Prsi razsekane. Ali naj še pljuča iztrgam? Gnila so do konca, ampak ti si še bolj. Kdo je pozabil, hudič?«

Krčmar je v zadregi in gleda skozi okno.

Lesar odpenja srajco, kaže brazgotine. Bledica na starikavem obrazu izginja, zmeraj bolj postaja rdeč.

Petron ga tolaži:

»Na, pij!«

»Pij sam, vrag!« Pa ga odrine, da se vino razlije.

»No, tako hudo ni treba!« misli Petron. »Saj tudi meni ne sijajo sama sonca. Tisto je res, če zemljo zgubiš, te boli do dna, če pa ženo, pa zdivjaš. Treba je potrpeti. Saj ne bo zmeraj tako...«

»Toliko vrišča zaradi babe,« godrnja krčmar in bobna s prsti po oknu.

Lesar ga gleda postrani. Nekaj neizrekljivo težkega je palo nánj in ga drži, da ne more vstati, čeprav bi rad, da bi udaril po tisti glavi krčmarski, ki noče razumeti, kaj so štiri leta.

Pa krčmar je čudno oster.

»Mislite, da je vse na vas čakalo. Greste, izgubite se in mislite, da samo o vas govorimo. He, treba je bilo delati.«

»O, da!« stiska zobe Petron. »Delati, delati...«

»Delati, delati,« kriči Lesar. »Slepariti, pa ne delati. Vodovoda še ni, elektrike še ni, samo na kupe ste grabili, vsak na svoj kup, skopuhi in grabeži!«

Krčmar skomizgne z rameni, gleda jih prezirljivo. Taki potepuhi! Štiri leta jih ni domov, zdaj bi radi vse učili, očete in sinove.

Samo Tone je takrat molčal. Počasi je raslo v njem spoznanje, da se v teh štirih letih ni prav nič spremenilo. Ni razložil vsega, bil je omamljen od pijače in trudnosti, le to je vedel, da bi morali biti vsi trije drugačni. Sicer ni razumel, kako naj bi se prav za prav spremenili, a dovolj je bilo, da je nekaj hotel. Drugačni. Saj to so ves čas mislili. Toda, ko so se ustavili v vasi, jih je prijelo in premagalo. Mogoče je bil dom kriv. Bog ve. Lesar pravi, da žena. Petron ne pravi nič. Zmeraj je enak. Vajen je molčanja.

Pa to je bilo včeraj. Danes pa sedi Tone na lestvi in se ne more spraviti na dvorišče. Zdaj bo že zares posijalo sonce. Preko Javorščic se razliva svetloba. Studenec je ves v mlečni megli, ne razločiš ga dobro. Še Velikega vrha ne. Samo cerkev na Studencu stoji kot samotni človek vrh hriba.

»Eh,« misli, »pa je res že zadnji čas.«

Počasi leze na dvorišče.

Takrat se odpro vrata v hiši.

»Mati!« se ustavi fant.

Res pride mati. Mirno gre preko dvorišča h kuram, pogleda mimogrede v hlev in povsod. Povsod s skrbnim obrazom, z nekoliko mokrimi očmi, da ne veš, ali od veselja ali od žalosti.

»Noče me videti,« misli Tone.

Ko se mati vrne v hišo, stopi popolnoma na dvorišče. Na vse strani se razgleda, potem zavije v hlev. Čez hip se vrne in gre pod kozelc ter na skedenj. Povsod, kakor bi nečesa iskal. Da, nekaj je izgubil, a ne ve prav, kaj. Zdi se mu, da ga vse moti, tisti košček sonca, ki raste od hribov, ptiči,

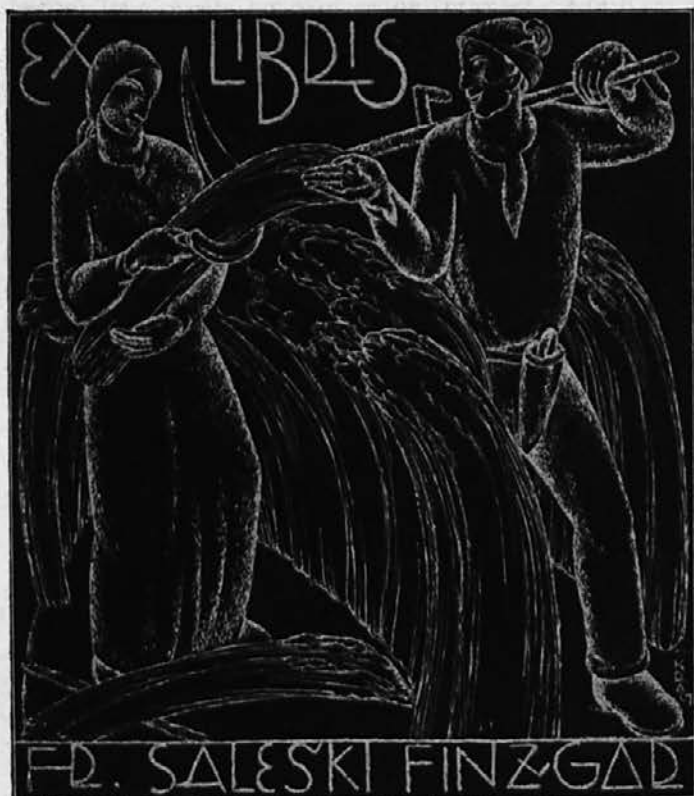
ki sedajo na staro hruško, cvetje v nerodno ograjenem vrtu, vse mu je samo v napotje, da ne ve prav, česa išče. Gre dvakrat, trikrat mimo vsega, a je vse kot nekdanj. Le stara lesnika sredi dvorišča je ponekod bolj suha. Pa to so leta, ki tečejo. Pri Fari zvonijo dan. Ves zrak trepetajo od sveže pesmi. Zelo lepo je, včasih je rad poslušal, danes pa misli, da je vse nepotrebno. Prav za prav ni nič posebnega. To tako rekoč spada k vsemu, jutro je pač in mora zvoniti in zdajle mora pridrsati po vasi stara Marjeta, če je še živa. Po polju leži rahla meglica. Od daleč se vidi, kakor bi njive dihale. Toda tako le ni — kot je bilo nekdanj.

Nevede zaide v hišo. Pred materjo se ustavi. Rad bi nekaj povedal, a ne more. Mati ga pogleda, potem pravi polglasno in čisto vsakdanje:

»Vsaj nedeljsko obleko bi slekel!«

Fant se zgane, pogleda široko in se obrne v izbo. Saj je vedel, da se ne more nič zgoditi. Treba bi bilo sicer nekaj povedati, ampak kakor da se ne spodobi. To je že taka navada.

Potem hodi molčeč po sobi. Zdaj se ustavi tukaj, zdaj tam. Tudi mati in sestra molčita. Nekaj leži v hiši, nekaj težkega. Seveda, opravičiti bi se moral. Toda tako težko gre beseda iz ust! Ozira se skozi okno. Stare ženice drsajo po cesti. K maši gredó. Onstran ceste je Lovretovo. Gospodar naprega. Menda bo šel v grmovje. Takrat se tudi Tone spomni, da bi bilo treba kam iti. Nekaj

Tone Kralj: Knjižni znak.

se je podrlo. Zdaj je še ves v omotici. Čuti, da ga stiskajo bolečine v glavi. Dva, tri dni, to ni kar tako. Tisto z Ančko mogoče? Čudno je to, zmeraj kadar mu to pride na misel, mu požene kri v lica. Hoče se otresti neprijetnega spomina in gleda brez misli po vasi. Tamle pri Gornikovih so hišo nekaj popravili. Seveda so jo. Pri Petrasovih tudi. Županova je pa še zmeraj taka kakor nekdanj. Tudi korito na vasi še vedno šumi. Bog ve, če je še tako lepo, kadar gredó fantje skozi vas in pojó ...

Po zajtrku pa ne more več zdržati. Treba je hoditi.

»Kaj misliš?« pravi mati, ko gre mimo njega.

Zdaj je primeren trenotek, ga spreleti. Pa se mu ustnice stisnejo in nerodno odgovori.

»Ne vem. Malo bi pogledal. Treba bo vendar začeti.«

»Seveda,« pravi mati vsakdanje, a fant čuti, da z neko žalostno mehko. Nekaj bi ji moral reči, kar bi pregnalo tisto megleno kopreno.

»Kaj bi?« izusti fant.

»Kar hočeš. V grmovje poglej! Lovre je pravil zadnjič, da seka nekdo čez mejo. Pod Pečnikom smo sejali pšenico, na Dolgi njivi je krompir. Drugod ni dosti drugače. Skoraj kot prej.«

Tone je v mislih prešel vso zemljo, potem je prikimal.

»Bom videl,« je rekel.

Nato je počasi odšel.

Lahko bi zavil že za hišo na stezo, a ni mogel. Noga se ni hotela obrniti, kakor bi bila vajena zmeraj le ceste in kamenite poti. Zdelo se mu je, da gre po tujem. Malomarno se je zdaj pa zdaj ozrl po njivah in čutil ni prav ničesar takega, kar bi ga pripognilo k zemlji, da bi se vsaj za hip nasmehnil. Šel je mimo Fare in pod Vidmom. Tam zadaj so Okrajnikove Dolge njive. Vse Resje je zelenelo, tiste samotne smreke so se tako prijazno smehljale, da bi moral pozabiti na vse. Počasi se mu je noga mehčala in iskala steze in kar sama krenila po njej. Ko se je prvič doteknil trave, se je čudno oddehnil. Da, to je nekaj drugega. Potem mu je roka kar sama segla po travnati bilki. Izpulil jo je in pogledal. Tiho, prav narahlo se je nekaj zbudilo. Ali je to zemlja! Kakor da je pravkar odprl oči. Nezavedno se je spomnil, da tukaj še ni domače, in pohitel je.

Pri prvi njivi se je ustavil. Zagledal se je v razore in molčal, molčal.

Potem je prišlo vse, kakor je moralo priti. Dopoldne je pregledal vso zemljo, popoldne je delal, da se je vse zbudilo v njem.

Ko se je zvečer vračal, je srečal Petrona.

»No kaj?«

»Bo že. Delati bo treba. Njivo so mi vzeli. Kupil bom drugo. Če preišljuješ, kako ti je hudo, ti postane še huje. Pa Lesar je tudi utihnil. Žena hodi vsa objokana. Počasi se vse pozabi. Saj ga poznaš: kot huda ura. Zdaj, mislim, se je že zjasnilo.«

Tone prikima, da bo menda res.

Ko gre mimo Lesarjevih, razbere, da nekdo za hišo poje.

Zjasnilo se je.

*

»Večerjat!« pravi sestra, ko je stopil na dvorišče.

Tone pogleda še malo po nebu, ozre se proti Fari, proti Pečniku, potem pogleda mater in pokima: »Lepo bo.«

In stopi v vežo.

MESOJEDE; RASTLINOJEDE

Dr. Janez Plečnik

Bakterijelni fermenti in prebava.

O oglenčatih vodinah.

Od nas užita hraniva razpadajo v našem črevesu in celice našega telesa posrkajo te razpadke. Hraniva razpadajo pod vplivom fermentov. Žleze našega telesa so, ki cimijo te fermente.

So pa hraniva, ki jih uživamo, za katere pa naše telo nima pripravnih fermentov. Ta hraniva nam torej ne bi šla v prid, če ne bi imeli majhnob, predvsem bakterij, v črevesu. Bakterije cimijo fermente, ki razkrajajo taka »nerabna« hraniva; »neporabna« hraniva razpadajo pod vplivom bakterijelnih fermentov v »porabne« razpadke. Raznotere in neštete bakterije živé neprestojno v našem črevesu; vsak grižljaj nam dovaja nove bakterije. Bakterije, živeče v našem črevesu, so nujne za naše živetje. Skušnje kažejo, da brez teh bakterij hiramo, da umremo. Te bakterije so dobro pomembne pri razkrajanju nekkih močičev — in prav o tem bomo govorili.

Prav bo, da povemo nekaj besed o kemiji, o kemični zgraji močičev. Pogled v prirodo se nekam odpre pri takem razmišljanju. — Precej pozornosti in vztrajnosti bo potrebno bravcu. Neizbežne, pa lahko umljive tujke bodo motile. Motile bodo tembolj, ker je beseda »ogljikov v o d a n « pri nas v precèj nejasni rabi za besedi »Kohlenwasserstoffe« in »Kohlenhydrate«. »Ogljikovi vodani« ne pove meni ničesar: ne »Kohlen-

*

wasserstoffe« ne »Kohlenhydrate«, ki ju Nemeč razlikuje. Skušali bomo raztolmačiti bravcu zadevo takole:

Ponovimo predvsem, kaj je snov, kaj spojek, oziroma kaj označamo kot snov, kaj kot spojek, kako si predstavljamo snovi, kako spojke. Popolnega sporazuma je potreba v tej zadevi.

Vse, kar čutimo, je storjeno iz stvari (Materie). Ne poznamo stvari same — poznamo (do neke meje) le snovi (kemične elemente, kemične prvine). Vsaka snov — srebro, zlato — ogljik, kisik, vodik — je kos stvari, ki ima zbrane posebne moči, posebne sile v sebi. Snovi torej — tako pravimo — so kosi stvari, ki ima posebne lastnosti: posebno težnino, posebno mero elektrike in magnetizma — časih tudi posebno postavo (Gestalt); mislim pri tem na raznotere ledence (Kristalle).

Razbijamo, razbijamo, razbijamo snov pa jo razbijemo v najmanjše delce (!) in ima vsak tak najmanjši delec še vse lastnosti snovi; tak najmanjši delec je še vedno srebro, zlato — ogljik, kisik, vodik. Najmanjši delci ene snovi se prav radi družijo z najmanjšimi delci druge — ali več drugih — snovi. Pravimo, da se spajajo; pravimo, da iz 2 (3, 4) snovi nastanejo spojki. Snovi se spajajo v usojenih jim razmerjih: tako se — kar vedno — le dva najmanjša delca vodika (H) pripojita ob en najmanjši delec kisika (O), pa nastane spojek voda (H_2O). Dva delca vodika, pripojena ob en delec kisika so torej spojeni v en najmanjši drobec vode; ni manjše količine vode od te. »Voda« je torej zložena iz samih takih drobcev (H_2O) in je teh drobcev seveda v 10 litrih vode desetkrat toliko kot v enem litru. Podobno je pri vseh drugih spojkih. Beseda »drobec« naj te ne moti. Voda je res »tekoča«, pa voda — tako tudi CO_2 , tako tudi živo srebro (Hg), jod, klor — tudi zmrzne in ti nato res uspe, da jo »drobiš«.

Močiči so organski spojki, ki je v njih vsakem drobcu neko število najmanjših delcev ogljika (C), vodika (H) in kisika (O). Nekam takole: $C_6H_{10}O_5$ — mislim na ($C_6H_{10}O_5$) $_x$ —, v vsakem drobcu tega spojka je torej 6 delcev C, 10 delcev H, 5 delcev O. Kemiki poznajo nešteto takih spojkov. Skušnja uči, da so močiči kar najožji sorodniki alkoholov, pa je treba o teh spregovoriti nekaj besed.

Vsakdanjki govorimo le o vinskem cvetu (spiritu) kot o alkoholu. Kemik pa pozna raznotere alkohole. Neki teh alkoholov je zložen iz ogljika (C), vodika (H), kisika (O) v temle razmerju: $C_3H_8O_3$ in pravimo temu alkoholu: glicerin;

pravijo mu tudi (propánov) triol: ob 3 delcih ogljika je razporejenih 8 delcev vodika in 3 delci kisika.

Poznamo še tale alkohol: $C_4H_{10}O_4$ in mu pravijo tetrit.

Poznamo še pentit: $C_5H_{12}O_5$, heksit: $C_6H_{14}O_6$, heptit: $C_7H_{16}O_7$, oktit: $C_8H_{18}O_8$, nonit: $C_9H_{20}O_9$ in še druge: nepregledno število jih je; govorili bomo še o tem. Opaziš, da se le-ti alkoholi nekam stopnjujejo. Alkoholi, ki smo jih našli, imajo — v naši vrsti — vsak po en delec ogljika več $C_3, C_4, C_5, C_6 \dots$ Ni povsem pravotno, pa najbolj pregledno bo, če rečemo: alkoholi imajo ime po številu ogljikovih delcev. Tri je v grškem »tria«, štiri je »tetra«, 5 je »penta«, 6 je »heksa«, 7 je »hepta« — pa je torej glicerin »triol« in sledé nato »tetrit, pentit, heksit...«.

Alkoholi so organski spojki in torej goré, se torej spajajo s kisikom (O). Zgôrek (Mladika 1930, str. 342, 382) je drug pri »dušenem« in je drug pri »prostem« gorenju. Glicerin, ki »dušeno« zgore, se prevrže v $C_3H_6O_3$ in pravijo temu spojku, temu zgôrku »(aldo) trioz«. Primerjaj drobce glicerina z drobcem trioze! Drobce glicerina je zložen iz 14 najmanjših delcev treh raznoterih snovi, namreč: 3 C + 8 H + 3 O. Drobce trioze je pa zložen iz 12 najmanjših delcev treh raznoterih snovi, namreč: 3 C + 6 H + 3 O. Razmeroma več kisika (O) je torej v triozi nego v glicerinu — glicerin je torej dušeno zgorel. Glicerin — »triol« — se prevrže pri dušenem gorenju v zgôrek, ki mu rekajo trioz. Ne bo te osupnilo, ko slišiš, da označajo dušeno zgoreli tetrit »tetrioz«, pentit »pentozo«, heksit »heksozo«...

Prof. France Kralj; Deček z muco.

Alkoholi se prevržejo torej pri dušenem gorjenju v »-ôze«: tri-ozo, tetr-ozo, pent-ozo, heks-ozo, hept-ozo, okt-ozo, non-ozo...

Še poglej zgôrke (-ôze): $C_3H_6O_3$ (trioza), $C_4H_8O_4$ (tetroza), $C_5H_{10}O_5$ (pentoza), $C_6H_{12}O_6$ (heksoza) ..., pa vidiš, da jih gre tudi takole napisati: $C_3 + 3 \times (H_2O) - C_4 + 4 \times (H_2O) - C_5 + 5 \times (H_2O) - C_6 + 6 \times (H_2O) \dots$

Naše »-ôze« so torej vodine (Wasser; Wassermassen), pripojene k ogljiku, so torej ogljenčaste (kohlenstoffhaltig; Cigale) vodine.

Rastline so storjene (skoraj) iz samih heksoz, pa bo treba, da spregovorimo o heksozah.

(Dalje prihodnjič.)

KO SO HRASTI ŠUMELI ZGODOVINSKI ROMAN

Spisal S.R. Minclov / Iz ručine prevel B. Vdovič

Devet in dvajseto poglavje.

Naslednji dan je sonce že začelo zahajati za gozd, ko je bil oče Mark po tajnem hodniku izpeljal Pogankina in z njim dvajset odbranih ljudi, med katerimi sta bila tudi Ščenok in Tjurja. Vsak je imel za pasom zataknjeno po eno novo platneno vrečo.

»Kdaj vas lahko pričakujem nazaj?« je vprašal menih šepetaje.

»Treba je, da pridemo pred zoro!« je prav tako tiho odgovoril Pogankin.

»Bomo čakali; za vsak slučaj postavim stražnike tukaj. Da ne zgrešite, bodo kričali po gavanje. Tega krika se držite. Saj si si zapomnil, ne: brž ko pridete na vrh, pojdite počez skozi gozd in pridete naravnost na cesto! Od tam na desno.«

»Naprej pa že vem!« je rekel Pogankin; mahnil je svojim ljudem z roko in šel po debelih kamnih čez rečico; za njim so krenili njegovi spremljevalci in drug za drugim začeli izginjati med drevjem.

Oče Mark je dolgo stal na enem izmed kamnov in gledal za njimi.

Nebo je žarelo s plamenom.

*

Noč je bila že davno pala, ko so se samostanci prerinili do malo izvožene, s travo porasle ceste in prišli po njej do vasice, ki jo je bil označil Pogankin.

Toda vasice ni bilo na svojem mestu; namesto nje so štrleli v zrak samo črni dimniki in peči, ki so se dvigale iznad pogorišč: Nemci so vas zažgali ob prodiranju na samostan.

Pogankin je zažvižgnil, ko je zagledal pogorišče.

»Temeljito delo!« je zamrmral in se oziral, če ni ostala vsaj ena hiša cela. Toda ni je bilo; nikjer ni bilo videti žive duše.

Pogankin je spravil svoje ličje v pest.

»No, pa sem poglejmo, deca!« se je zdajci spomnil na nekaj, se obrnil in popeljal vse od pogorišča v stran.

Pot se je nižala in je kmalu padla v jarek; Pogankin je zavil na desno in po nizkem brinju pripeljal samostance do strmega brega.

»Tukaj je včasih Ivan Porfiljev za hude čase hranil žito v špilji,« je rekel, »dajte, razmečite okleščke...«

Dvajset rok je hipoma po protih razmetalo kopico dračja, naloženega ob jarku; pod njim se je pri svitu zvezd pokazala nevelika luknja kakor za v peč. Ščenok je kakor jegulja spolznil vanjo in čez minuto že spet pomolil glavo ven.

»Rž je tukaj!« je povedal. »Naj zleze še kdo sem!«

»Po pol vreče vsipajte!« je urno rekel Pogankin. »Težka je in daleč jo je treba nesti!«

»Saj bomo nosili vreče na nosilih!« se je oglasil nekdo. »Bo bolj pripravno!«

Nekoliko ljudi je skočilo sekati pripravne drogove, medtem pa ko so zamolklo pele sekire, se je izpod zemlje prikazovala vreča za vrečo, ki je bila brž potegnjena v stran in trdno zavezana.

Ko je bilo vse gotovo in vhod v skladišče zopet zavaljen z dračjem, je Pogankin poštel vreče; bilo jih je enajst.

»Dve sta odveč!« je pripomnil. »Treba jih je izsuti nazaj!«

»Zakaj?« se je oglasil Tjurja. »Ali ne bi bilo naju z Nikito Paličem s po pol vreče sram?«

Ščenok, ki se mu je nenavajeno klicanje po očetovstvu dobro zdelo, se je nasmehnil in vrgel petpudno¹ vrečo kakor blazino na ramo; Tjurja je storil isto; ostali so položili svoje vreče počez na droge in jih nesli v dveh.

»Pa imamo žita!« se je veselil Tjurja. »Ga je še dosti ostalo v špilji?«

»Še za dvakrat toliko ga bo!« je odgovoril Ščenok. »Vse prevlečemo. Eh, ko bi se dalo s konjem priti!«

S tovorom je bilo nazaj mnogo teže hoditi in Pogankin je nekajkrat napravil odmor, da bi se utrujeni ljudje odpočili.

Začelo se je svitati, samostana pa vendar še ni bilo blizu.

¹ Pud — 40 funtov — 1638 kg. (Op. prev.)

Pogankin je z nemirom pogledoval na vedno bolj blede nebo in na puščobno cesto, toda ne spredaj ne zadaj ni bilo opaziti nič sumljivega.

Že je sonce pogledalo na cesto, ko je Pogankin slednjič zavil s svojim oddelkom v stran in ga peljal naravnost skozi gozd h Kamenki. Kmalu se je začulo njeno šumenje in se je pokazala globoka, s košatim in gostim leščevjem zarasla soteska: do samostana je bilo potemtakem prav blizu.

Samostanci so komaj zadrževali z drogov valče se vreče, ko so se, zdaj padaje zdaj vstajaje, začeli spuščati po strmini. Prav ob vodi so se skrili v grmovje kresnega grozdičja in čakali — odkod se bo oglasil krik vrana. Toda razen šumenja reke in petja pénice niso čuli nič.

Naj je Pogankin še tako opazoval nasprotni, ves in na gosto z leščevjem, grozdičjem in robidovjem zarasli breg, toda kje se nahaja tajni hodnik, ni mogel uganiti.

»Saj nismo tod ven prišli!« je rekel za Pogankinom Ščenok. »Tukaj, glej, ni kamnov, mi smo šli pa po kamnih čez!«

In res ni bilo na reki prav nikakih debelih kamnov.

Pogankin je sprevidel, da je zgrešil kraj, in sklepal: če gredó po toku nizdol, tedaj zadenejo naravnost na Nemce, dočim jih pustijo za seboj, ako krenejo navzgor. Tam, ob gornjem toku reke, se je po njegovem mnenju moral nahajati tudi podzemeljski hodnik.

Pogankin je dvignil svoje, nekoliko oddehnivše se tovariše in jih, da bi bilo laže iti, peljal naravnost po vodi in po melinah.

Rečica je napravila ovinek, potem drugega, tretjega... sonce je že visoko vzšlo, kamnov pa ni bilo in ni bilo. Spet se je bilo treba skriti pod goste vitice z brega visečega hmelja in robidovja in počivati.

»Vran kriči!« je spregovoril Tjurja in pokazal z roko poševno predse, v stran samostana.

Vse je nastavilo ušesa: oddaljeni krik se je ponovil nekolikokrat.

Pozabivši trudnost so samostanci pograbili svoje vreče in nosila, prešli čez reko in se začeli prerivati skozi grmovje.

Krik je postajal razločnejši.

»Zdaj smo doma! Zdaj je hodnik pred nosom!« so začeli veselo govoriti oživali samostanci.

Pogankin, ki je šel naprej, se je s holmca ozrl, kje so ostali, in se zdrznil: za njimi se je, kakih dve sto sežnjev daleč, vlekel iz goščavja oddelek Nemcev.

»Žurite se, žurite se!« je zašepetal, skočivši k svojim in mahaje z roko: »Nemci so za nami!«

Toda ljudje so se že tako ali tako udirali v svišč do kolen in jim je bilo popolnoma nemogoče, da bi podvzivali korake; Nemci so jih opazili; rezko so zadonele trobente in hlapci so se naglo začeli razprševati, da bi oklenili Pečerce z železnim polkrogom.

Doneči klic trobent, pomnožen z mnogokratnim odmevom, se je raztegnil daleč naokrog.

Dva sta izpustila vrečo.

»Ne mečite vreč proč!« je zakričal Pogankin in skočil, da bi jo pomagal vzdigniti. »Hodnik je blizu, še pridemo!«

Krik vrana se je oglasil prav blizu.

S poslednjimi močmi so se samostanci povzpeli na zadnji griček in pred njimi je zazelenela odprta ravna jasa in polje. Na njem je ležal debelo napet, crknil konj; z njega je zletelo nekoliko vranov, ki so, težko mahaje s krili, krakajoč odleteli v gozd. Ta njih krik so imeli samostanci za dogovorjeni klic. Okoli in okoli ni bilo ničesar, kar bi bilo vhodu v podzemeljski hodnik podobno.

»Izgubljeni smo!« je rekel Pogankin in prepadel.

Spredaj so se iz popolnoma blizkih grmov zasvetila kopja in kakor lavina so se pokazali množestvilni Nemci, ki so na klic k orožju prihiteli iz tabora.

»Bratci, naša smrt je prišla...« je obupno spregovoril nekdo in izpustil nosila iz rok.

»Vreče proč! Reši se, kdor se more!« je zakričal na ves glas Pogankin.

Vreče so zletele v travo, še trenotek, in prav tam bi bile tudi sekire in kopja Pečercev, oni pa bi se razleteli kakor zajci, toda Ščenok in Tjurja sta skoraj hkrati skočila naprej.

»Stoj, nikamor z mesta!« je zavreščal Ščenok, pobledele kakor kreda in zamahnil s svojim strašnim drogom. »Glavo mu raztreščim, kdor se gane odtod!«

»Kam boste bežali, tepci?« je zakričal Tjurja. »Poglej okoli sebe, saj so nas krog in krog oklenili! Bi mar radi v nemških ječah poginili? Bratci, mi smo Rusi, ali ne?«

»Vemo, Rusi smo!« je odgovorilo nekoliko glasov. Stari borci so se zavedeli in postalo jih je sram strahu, ki se jih je bil skoraj polastil.

Vsi so se hitro strnili v eno gručo.

»Zakaj bi bežali — sami udarimo nanje!« je v divji radosti kričal Tjurja nadalje. »Ali še nismo videli spake smrti? Fej jo bodi! Kadar pride ona — stoj, ne uideš ji. Ne osramotimo se v poslednjih trenotkih! Držite se, Nemčurji! Alo, bratci, žalost v koš, zapojmo!« In privlekel je iz nedrij tamburin in ga potresel nad glavo.

Jesen razgrinja sive pajčolane... (Fot. Fr. Krašovec.)

»A mi zapojemo... in pa zaplešemo!« je začel z rezkim glasom, se sključil, drobnel z nogami in tolkel po tamburinu.

Nekoliko smelih glasov je pritegnilo; njim so se pridružili drugi in zdajci je kakor vihar zakročila in narasla plesna pesem. Vseh se je polastila divja vznemirjenost.

Tjurji je zlezal šlem na zatilnik; pograbil ga je, treščil z njim ob tla, vrgel kvišku roke s tamburinom in helebardo in šel v plesnem koraku naprej; pred njim se je, z živalsko peno na ustih in krepko stiskaje drog, spustil v počepko ščenok.

Za njima so šli, povesevši sekire in kopja, sklonivši glave kakor biki, pripravljeni planiti v boj, z ramo ob rami, s krvavimi očmi, Pečerci; Pogankin je potresal s kopjem in rjul nekaj nerazumljivega.

Nemci, ki so bili samo še štirideset korakov od njih, so se zdajci ustavili in njihova črta se je nalomila v zobce; tisti del, na katerega so šli Pečerci naravnost, se je umaknil: neobičajni in strašni so bili videti ljudje, ki so šli pojoč in plešoč v očitno smrt!

»Hurra-a!« je zarjul deset korakov pred Nemci ščenok in gruča kakor razjarjen zober hrabrih ljudi se je vrgla na stotero sovražnikov.

Začelo se je besno, še nevideno klanje; tako se potem cele veke ni več ponovilo pod pečerskim obzidjem, ki je marsikaj videlo.

*

Še komaj je začelo bledeti nebo, že je začel krakati vran pri vhodu v tajni hodnik.

Vzšlo je že tudi sonce — o odhodnikih pa ni bilo ne duha ne sluha. Oče Mark je dvakrat poslal sle k ljudem, ki so stražili hodnik, sam prišel, stopil prav do vode in pozorno opazoval nasprotni breg — nihče se ni pokazal na njem.

Vznemirjati so se začeli tudi drugi. Jeremija še od zore, kakor je sedel, ni šel z zobca ogelnega stolpa med južnim in zapadnim obzidjem in je prisluškoval s sklonjeno glavo.

Ob vzhodu sonca je kljub neznošno boleči roki in vročici, ki se je začela, prišel k njemu Ščokin, potem pa tudi oče igumen s kletarjem.

V nemškem taboru in v gozdu za njim je bilo vse tiho.

In zdajci so iz gozda naravnost proti stolpu zadoneli in brž poskočili po obzidju zvoki trobent. V taboru so se odzvali drugi; videti je bilo, kako so Nemci grabili za orožje in v celih tolpah v teku drevili nekam nazaj.

»Mar je to poplah?...« je spregovoril Ščokin, sledeč jim.

»Niso li naši tam?« je zagodel Jeremija in se dvignil.

»Kako pa, da bi tako... saj hodnik je, glej, kje...« je raztreseno rekel oče Serafim in kazal z roko na desno. »Da so oni tam?!«

Oddaljen, slaboten »hura« je priletel stoječim na uho.

»Oni so!« je zdajci ušlo vsem hkratu.

»Treba jih je oteti! Na izpad!« je ves iz sebe zakričal Jeremija in tekkel na vso moč nizdol po lesenih, pod njim bobnečih stopnicah.

»Vsi za menoj!« se je razlegal njegov gromoviti glas že pod obzidjem.

»Kam, kam?« je planil pokonci izbegani igumen. »Čemu? Ni treba!«

»Treba, oče Paisij!« je trdo rekel Ščokin in zagrabil igumenu, ki se je hotel spustiti za Jeremijo, pot. »Propademo vsi, ako začnemo v nesreči ostavljati svoje!«

»Saj so oni z mokico tam... kako pa...« je mehko, skoraj vprašaje pristavil kletar in nagnil svojo z oljem namazano glavo prav na ramo.

Igumen se je obrnil, se prijel s prsti za rob zobca in, gledaje v polje, odrevenel.

A spodaj so kakor razkropljena stepna čreda že tekali in mahali z orožjem ljudje. Pred vsemi je kakor na črnih krilih, z vihrajočimi lašmi in s sekiro v roki letel menih Jeremija.

S stolpa je bilo videti, kako se je dirindaj pri Nemcih povečal.

Izpadu je jahalo nasproti nekoliko vitezov v oklepih; za njimi je zamigotala pehota.

Najogromnejši izmed jezdecev, oblečen vrh oklepa v bel plašč s črnim križem na prsih, je nastavljal dolgo kopje in v težkem skoku jezdil naravnost na Jeremijo.

Na stolpu so zakričali: tam je bilo videti, da je kopje predrlo slednjega skozi. Toda tako se je samo zdelo. Jeremija je odbil s sekuro kopje v stran in sunil z njo konja pod trebuh; konj se je vzel na zadnje noge, sedel na zadnjico in se zvalil na bok. Prav po čudu se je vitezu posrečilo zdrsniti s konja, obdržati se na nogah in planiti na Jeremijo.

Dve velikanski telesi sta se spoprijeli, splekli in zavrteli v besnem plesu, teoč in stiskajoč drugo drugo; prah ju je zakril v oblak.

In zdajci je bilo vidno, da je železni človek razklenil in spustil roke ter vrgel svojo s šlemom zakrito glavo vznak. Črni ga je oprijel pod pasom, vzdignil, zviška treščil z glavo in rameni ob tla ter se ni zmenil za noge, ki so medlo čmeknile na zemljo.

In ko je še pograbil svojo sekuro, zamahnil z njo in se vrgel na Nemce, ki so bili od strmenja odreveneli, je vse zbežalo pred strašnim črnim sovragom.

Kakor gorska reka so pridrevili Pečerci na nemški tabor, ga predrli in zažgali ta del gozda, za katerim so se nahajali njihovi zablodivši tovariši.

»Le kaj mečkajo, kaj mečkajo?« je trdil igumen, ne da bi odvrnil oči od gozda, in čakal, kdaj se vrnejo njegovi: ti se še vedno niso pokazali. »Saj odrežejo tepce, Bog se usmili!«

»Nemci, Nemci, nova vojska jih gre!« je, kakor da hoče svariti svoje, zdajci zakričal s slabotnim starčevskim glasom in ves iz sebe začel z dlanjo biti po obzidnem zobcu.

»Hej, Vasja, Bog mu daj zdravje!« je čez trenotek zavpil in obraz se mu je razjasnil; spodaj se je kakor izpod zemlje ulila nova reka samostancev: bil je ščokin, ki je od strani udaril na nemško pomoč, ki je hitela otevat rojake in nameravala odrezati od samostana Pečerce, ki so se zarili v boj.

Nemci so se ustavili in začeli umikati nazaj; polje se je izpraznilo.

»Gredó!« je radostno vzkliknil kletar. »Glej jih, oče predstojnik. In moko nesejo na kopjih! ... Pa ne, da so mrtvi?« je z majhnim strahom pristavil čez trenotek.

»Mrtvi? Kdo? Koliko?«

»Ne vidim obrazov ... eden, dva, tri,« je začel šteti kletar, »pa saj so to vsi, ki so šli s Pogankinom?! Dvajset jih nesejo ... A žita ni ... eh!« in se je udaril z rokami po bokih.

Jesen v parku. (Fot. Fr. Krašovec.)

»Kako — vsi? Kaj praviš, kaj praviš, zavedi se?!« je zamrmral starec.

»Oni so, dobro jih vidim!« je potrdil kletar. Igumen se je vrgel na obzidju z glavo na tla in zaplakal.

Bistrooki oče Serafim se ni motil: Jeremija je otel tovariše, toda mrtve.

Ščenka so našli sesekanega s helebardami; »divji« Tjurja, skoziškosko preboden s petimi kopji, je umiraje zgrabil Nemca za nogo, se zagrizel vanjo z zobmi in otrpnil. Pogankin je ležal z razbito glavo, z rokami pa je tiščal sovražnika za grlo ... Samo dva ranjena so našli med njimi: vsi ostali so bili ubiti.

Toda drago so plačali Nemci svojo zmago: junaki so si postlali visoko posteljo iz nemških teles in legli nanjo k večnemu počitku! ...

(Dalje prihodnjič.)

V E Č E R

V dežju in lučih tlak je ko parket svetel.

Kostanji temni so — kakor plesavci v gali.
Za njimi bele hiše se blesté — dekleta v beli svili.

Dež rdečo rožo sredi ceste moči.

Nekdo jo je spustil žalosten na tla.
Mimo hiš je med kostanji slepec šel —

tiho tipal v noč je pred seboj.

Jutri bo deževen in turoben dan.

Mimo hiš zaprtih slepca več ne bo,
mokra listje bo na rožo v dežju padalo.

Jože Kastelic.

MLADIK PISANO POLJE

KAKO LENKA PREŠERNOVA SVOJEGA BRATA, PESNIKA, POPISUJE

Tomo Zupan

Doktorja je bolnega Ana Jelovšekova s hčerko Ernestino obiskala.

Tudi Ana Jelovšekova je prišla v Kranj s hčerko — dekletom bolnega doktorja obiskat. Ona pa zato najbolj, da bi se bila na smrtni postelji z njim poročila. — »Nočem svojim ljudem z njo nadležen biti,« je rekel doktor. Ona bi bila potem v rodovini; tako pa ni. Prav silila je na poroko. Toda doktor je ponavljal: »Tega nočem!«

Doktor celó v bolezní šaljiv.

Čuditi sem se morala, da me je nekako šaljivo vprašal, če sem bila nekaj časa sama pri njem: »Koliko stane na Koroškem piščanec?« Jaz: »4 krajcarje.« »Koliko kladra trdih drva?« Jaz: »1 goldinar.« »Koliko pa smrekovih?« Jaz: »16 grošev. Sploh je vse neznanško dober kup gori,« sem rekla. Na to je pa odvrnil: »Ko bi bil jaz mesto Jurija, bi same piščance jedel.« — »Saj jih lahko, če hočeš,« sem mu odvrnila. Priča mi je bil ta kratek pogovor, kako je časih svojo hudo bolezen prezrl, v nekaki šali prezrl.

Doktor zdrav ni bil z lepa brez šale.

Še zdrav je bil malokdaj brez šale. V Narodni straži (Nationalgardi) je bil eden teh viših. So pa hoteli enkrat nekomu narediti mačjo godbo. »Jaz bom najbolje po mačje znal,« je rekel. »Ne,« so rekli drugi. On pa je nato pritisnil mačka, ki ga je imel v žepu (aržetu). Maček je zamjavkal. In je bila res najboljša mačja godba njegova.

Doktorjevi pomagači v bolezní.

V taki bolezní so okrog doktorja morali biti ljudje, da so pomagali. Katra je pravila, da ti-le: »Boštijanov stric-boter, ki so bili že precej dolgo iz Vrbe in so v Kranju ostali. Nje je Francè prav posebno rad ob sebi imel. Bili so pri njem po dnevi in po noči. Ena dekla, mlada in prav močna je bila. In še ena iz hiše je pomagala. Ti vsi in jaz smo ga prevzdigovali in prekladali.« To je bilo — je Katra rekla — najhuje izmed vsega v bolezní. 14 zadnjih dni je trpelo to vzdigovanje in prekladanje. Ves ta čas doktor ni mogel na nobeno nogo.

Enkrat je prosil gospode, naj ga prevzdignejo. Bili so obiskovalci in takoj pripravljeni. Ali kaj težko je čakal, da so odšli in smo ga domači vzdignili. Smo bolje znali.

Doktorjeva zadnja noč.

Zadnjo noč je rekel: »Jaz vas previdim, da vsi vzdigujete, kar morete in vsi prav. Pa jaz sem pretežek.« Štirje smo vzdigovali in je Katra še rekla: »Malo bolj vzdignite!« Doktor je vtihnil.

Katra je pravila, da jo je kmalu na to premagalo in je zaspala. Tisto jutro (potem) 8. februarja 1849 pa je ležal tako tiho, tako mirno. Meni se je sanjalo, je rekla, da je neki menih stopil k doktorjevi postelji in ga je blagoslovil (žegnal). Kakor sv. Frančišek Ksaverij z Rodin, kjer je bil krščen, se mi je zdel. — Zbudila sem se. Hitela sem pogledat in videla sem, da vmira. — »No,« je rekla prijateljica, ki sem jej to pravila: »njegov patron je bil, ki ste ga v sanjah videli. Prišel je, da je vmirajočega blagoslovil (požegnal).« Tako mi je Katra parkrat razlagala.

Katra je le prav mihero takrat pomižala. Noč je bila tudi njej huda in ni spala. Pravila je: 5 nas je bilo pri njegovi smrti: Dekla, Ribičeva Minica iz Vrbe, ki je sedaj omožena v Mošnjah pri Pustotnjeku; pomagalka iz hiše; stric-boter Boštijan in jaz.

Doktor je 8. februarja 1849 zjutraj umrl.

Nismo k vmirajočemu mogli sklicati več ljudi. Tako hitro je bilo. In ob 8ih je vmrl. Je kar zaspal. Tako lahko je vmrl.

V Šent Ropret na Koroško nam je doktorjevo smrt Katra iz Kranja naznanila; iz Ljubljane pa njegov nečak Ribičev Ivan Volk, takrat v prvem letu v lemenatu.

Doktor je bil vso bolezen do smrti popolnoma brihten.

Jasne pameti je bil vso bolezen celo do smrti, je rekla Katra. Tudi ne en trenutek se ni mešal nikoli. Govoril je do smrti; pa na zadnje ne lahko. Tako težko ga je stalo zavoljo sape. Tudi zadnji večer je bil brihten in je tudi govoril.

Doktorja in naše hiše prijatelj Fronc Prešeren z Bleda.

Na Bledu je bil ob doktorjevi smrti, kakor so mu rekli, »bogati Prešeren«. Prav popolnoma doktorjevega imena »Fronc Prešeren« se je pisal. Bil je naši hiši v Vrbi prijatelj in je zmiraj k nam prišel. V rodu pa nam Ribičevim ni bil. Bil je v Zabreznici pri Španu doma. Kako je bogat postal, mi ni znano. Temu Prešernu je Katra pravila, da je v Kranju za doktorjem veliki kondukt tudi zelo veliko veljal. Odvrnil jej je na to: »Naj velja. Veliko sem dal (plačal) jaz — pa še bom.« Preskrbel je menda za doktorjeve pogrebne baklje (Windlicht) in še sicer za pogrebne stvari. — Pozneje ni bil več tako bogat. Zakaj, tudi ne vem. Žena se je po njegovi smrti v Ljubljano preselila. Tudi sina Gabriela je imel, ki o njem nič ne vem.

Brat župnik Jurij bi bil imel rad bratovo uro za spomin.

Jurij ni nobene reči imel doktorju v spominj. Katra bi bila morala Juriju bratovo uro na Koroško prinesti. Tako je bilo med nami zgovorjeno. Katra je komisiji rekla, kakor je res bilo: ura je doktorjeva. Na te besede so jo zapečatili. Ko bi bila pa pred smrtjo doktorja zanjo nagovorila, bi jo bil dal in bi je ne bili mogli pečatiti. — Ura je bila zlata; kaj fletna,

sem jo videla sama, da je zlata. 40 gold. je dal zanjo grof z Moravskega. — Strašno predober kup je bilo, če so jo na licitandi prodali za 10 gold. Zato po Katri-nih besedah tako dobro vem, kako je bilo z uro.

Doktorjev najbolji prijatelj Matija Čop.

Matija Čop je bil njegov najbolji prijatelj; vselej se mi je tako zdelo, da je s Čopom izgubil na zemlji vse, kar je imel. Čopova modrost ga je vodila. V letih sta si bila nekaj narazen; pa prav dobro vem, da sta se tikala. — Dokler je bil Čop, ni šel doktor nikamor drugam, kot vsak dan zvečer k njemu. Ali je pa tudi Čop k nam prišel. »Takrat je bilo tako fletno,« je rekla sestra Kātra. Čop je bil tako lepega zadržanja. Bil je v tako dobrem imenu; pa je bil tudi vreden tacega imena. — Časih je prišel Čop k doktorju za izprehod ga vabit. Prišel je tudi, ko je šel v Tomačevem v smrt. Francè pa ni časa imel tisti popoludan. Je še takrat očital našemu: »Kadar pridem, nimaš časa.« Kātra je potem rekla: To je dobro, da Francè ni šel. Za njim bi bil v vodo skočil in bi bil res skočil. Imel ga je strašno rad. Plavati nista znala ne doktor, ne Čop. Utonila bi bila oba. — Ko bi bil živel Čop, bi bil imel doktor za vselej le Čopa za družbo.

Na Kastelca se je pa Kātra jezila in rekla: »Če bi bili kmečki fantje blizu, bi bili pa Čopa rešili iz vode. Kastelec, ki je šel z njim v Tomačevo, mu je premalo pomagal. Trgal je iz ograje rante in mu jih v vrtimec molil. Čop, ki se je potapljal, jih ni mogel zgrabiti.«

Andrej Smolè.

Najzanesljivi tovariš brezskrbnih ur je bil pa Francetu Andrej Smolè. Zdi se mi, da mu je z njegovo smrtjo vgasnilo veselje za mladostno tovarištvo. Pravili so, da je v Francetovih rokah vmrl.

Dr. Ahačič.

Za njima je pa morda dr. Ahačiča, rojenega Tržičana, najraje imel. Bila sta si tako vdana tovariša, kakor sta se v pravadah med seboj kósala.

Ignacij Holzapfel.

Zelo sta si bila že na gimnaziji dobra: Francè in srednje se učeci Tržičan Ignacij Holzapfel, ki je bil v šolah le eno leto pred njim. Kot kapelan v Mengšu je prav gotovo na Goričico k nam prišel, če je izvedel, da je doktor pri nas. Sama sem slišala, da sta tu med seboj to-le obravnavala: Holzapfel njemu: »Ti si nisi tacega stanu izbral, da bi bil prav srečen. Bolje bi bilo za-te, ko bi bil postal duhovnik.« Odgovoril Francè na to ni. Vendar pa je morda od časa do časa sam tako mislil. Saj je Boštjanovemu notarju Ivanu Prešernu, svojemú bratrancu, rekel: »Nikar ne hodi na Dunaj ali v Gradec. Pojdi v lemenat. Jaz sem svojo reč zastopil, da nobeden bolje — pa nisem nikamor prišel.« Francetu na to Boštijanov: »Ali mora biti vsak tako nesrečen, kot ste vi?« — Zato je bil Boštijanov po njegovem svètu prvo leto res v lemenatu v Ljubljani, a ni bil za lemenat. Eno noč je izostal in so ga izključili. Francè mu je postal zopet učenik in mu rekel: »Sedaj pa ni družega miteljna. V Gradec pojdi: tam je malo bolji kup, kot na Dunaju.« — Doktor njemu »Ti« — nečak, 15 let mlajji, njemu »Vi«. Šel je, a ni znal. Niti

pravega narodnega čuta si notar Prešeren ni osvojil v svojem življenju.

S Holzapflom sta se zvezala še bolj, ko sta oba svoje pesmi v »Čebelico« pošiljala. Če je bilo našemu res žal, da ni duhoven postal, tega ne vem. Rekel tega tudi nam ni nikoli. Prav velikrat pa je rekel, ko je bil pri dr. Crobathu: Tukaj se nič in nikamor ne more. V duhovstvu se pa od stopinje do stopinje »fletno« pride naprej.

Slomšek.

S poznejim škofom Slomšekom sta bila prav dobro znana. V Ljubljani in tudi v Celovcu sta vkup zadela.

Kastelic.

Kastelic se je le menil prijatelja; pa ga Francè ni veliko obrajal.

Azula.

Součence je Francè nekatere prav rad imel. Tako Ljubljančana Ludovika Azulo, ki se je dobro učil. Ko se je kot doktor z Dunaja vrnil, ga je seboj pripeljal tudi na Goričico, takrat sem jaz tam bila.

Šimen Wilfan.

Součenec Ločan Šimen Wilfan je še kot novomeški prošt pravil, da sta si bila prav posebno dobra in da sta časih skupaj kakšno pesmico zložila.

Šimen Volk.

Nad vse pa je pohvalil Šimna Volka, Lancevčana, ki je v Radoljici vmrl kot dekan. »Tako nedolžno kot Volk pa ni nobeden med nami živel,« nam je v Vrbi ne le enkrat o njem pripovedoval.

Doktor je bil nepopustljiv.

Kar je doktor enkrat rekel, od tega ni jenjal. V sklepah je bil nepremakljiv. Nič več se mu ni smelo reči. Prav tak je bil tudi brat župnik Jurij. Toda košat človek ni bil Francè. Le človek trdnih sklepov.

V pravadah doktor ni gledal na prijateljstvo.

Ko je nekokrat v Radoljici pravdo dobil, so mu ti, ki so izgubili, rekli: »Nismo verjeli, da nam boste to naredili.« On: »Pa bi bili Vi meni, če ste mogli. Jaz takrat ne gledam na nobeno prijateljstvo.« Tako jim je na kratko odvrnil.

Smejal se je pa zmiraj, če je kedo zoper njega tožbo izgubil. Dr. Ahačiču je enkrat rekel: »Pa bi bili vi, če ste mogli — sedaj je to obveljalo, kar je pravično.« — Toda Ahačiča je doktor rad imel, prav rad.

Doktor ni sprejel pravde, če je bila napačna.

Pravijo, da doktor ni izgubil nobene pravde: tako berem (»Zyon«). Lenka: »Tistega ne vem. Rajtam pa, da je morda res ni; ker nobene ni sprejel, če je bila napak (fovš). Zato gotovo (gvišno) nobene ni izgubil.«

Doktor je marsikomu brezplačno tožbo naredil.

To od njega vedó, da je marsikateremu kako tožbo zastoj naredil, če plačati ni mogel. Bil je sam ob sebi nenavadno vsmiljen. Morda je to tudi od naše matere imel, ker so bili žena tako dobrih rok.

Doktor je bil kot advokat strašno hiter in pravičen.

Kot advokat je bil strašno hiter. Tako naglo je znal zapovedati vsakemu: ali imaš prav, ali ne — da ga je moral umeti. Večkrat sem slišala praviti, kako je bil uren advokat. In pravičen je bil, pravičen!

Prihajalci do doktorja.

Prišel je nekokrat eden in mu je rekel: »Jaz pri-sežem lahko.« Doktor: »Ali ste videli?« »Ne!« »Če niste videli, ali če nimate prič, ne morete priseči.«

Nekdo je prišel k njemu: »Ali imate kvitengo?« »Otroci so jo zrezali!« »Če je je le za dva prsta, prinesite: jaz jo bom takoj poznal.« »Je kakor nudeljni zrezana.« »Potlej pa le pojte pri vratih vun; vam ne morem več pomagati.« Tako dosti trdo je zato rekel, ker je ta mož hotel le zviti in gotovo ni plačal. — Saj se otrokom ne dajejo v roke take stvari. Tako je doktor o njem menil.

V doktorju ni bilo sence ošabnosti.

Na-se je držal, ker je svoje zmožnosti dobro poznal. Toda ne sence ošabnosti ni bilo v njem; od srca je bil ponižen. Mene je tako-le učil: »Kadar boš katerega prav visokega človeka videla — to misli, da je prav neumen.« Veljale so te besede neki gospej, ki je iz cimre (hišine) postala gospa.

Doktor je bil strašno občutljiv.

Občutljiv je bil pa strašno — tisto pa, hitro občutljiv, čeprav tega ni na glas rekel ljudem. Katri doma je povedal takoj, če je kaj tacega žalečega bilo. »Srečal sem enega,« jej je pravil, »in sem ga pozdravil. Ni mi odvrnil.« Tako se je Katri pritožil in dostavil: »Saj njegov klobuk toliko velja, kot moj.« — Vsaka temu podobna reč mu je občutljivemu bila takoj odveč. Da bi naš doktor ne bil vrnil kacega pozdrava, to je bilo nemogoče.

Doktor je govoril zelo razločno, če je kmečkim ljudem kaj razlagal.

Za govorjenje je imel doktor razumen glas. Če je kmečkim ljudem kaj razlagal, je govoril zelo razločno (deutlich), strašno zastopno: kakor da bi pridigal, in pa glasno. — In prav tako razločno, če je diktiral svojemu pisarju (šlibarju).

Doktor je govoril počasi, kadar je zapovedoval, in z lepim glasom.

Kadar je kaj zapovedoval, je govoril počasi. Sicer je pa govoril srednje počasi. Brat Jurij je govoril hitro; toda lahko ga je bilo razumeti. Lep glas (štimo) je imel doktor. Smo bili vsi Ribičevi (glih) taki z glasom. Srednje debelo je govoril; ne debelo.

Doktor je na prste štel, če je bral kako pesem.

Kadar je bral kako pesem; ali svojo, ali družega, je bilo v glasu podobno, kakor če poje zvonec. Enkrat je kapelan v Mengšu Holzapfel eno pesem naredil. Dal jo je dekletu, ki jo je prepisala in k nam na Goričico prinesla. To pesem smo imeli. Na prste je štel doktor, ko jo je pri nas bral, in rekel: Ja, prav je naredil. — To so rekli o mojem bratu Frencetu, da je tudi svoje pesmi zložil v popolnoma rodninsko-brezniškem jeziku.

Doktor ni jecljal.

Tega pa jaz ne vem, da bi bil doktor jecljal, če tudi pravite, da so tako o njem pisali. Doktor je prav govoril. Če je kaj vina pil, je morda malo jecljal. On je prav in lepo govoril. Saj vem, kako je to, če kedo jeclja.

Doktorju v čelu in v očeh podobna.

Pokazali ste mi leta 1879tega 5to številko »Dunajskega Zvona«. Če primerjam svoj obraz s tamošnjim na str. 66 narisanim Frencetovim, bi smela morda takole soditi: V čelu in očeh sem bratu doktorju podobna. Ne pa v spodnjem delu obraza. Moja usta so preširoka. Njegova so bila majhena. Semtertje so takim ustam rekli »sladka« in to so bila njegova. — Lepšega obraza je pa tudi bil, kot je v »Zvonu«. Sicer slikarji naredé malo lepšo podobo, kot je res: Tu je bil pa on lepši, kot so ga narisali.

Doktorjev obraz in njegova glava.

Naj poizkusim podati njegov obraz. Oči je imel Frencè zelo dobre. Ni nikoli rabil očal. Brat Jurij jih je; a le na eno oko. Višnjevskaste oči je imel doktor: bolj na to sivo, kot jih imamo vsi Ribičevi. Tudi meni je zapisal v Radoljici na potni list »graue Augen«. (Zvon 1879, št. 50.) (Kranjski šivar Miha Pučnik je pravil o njem: Smejal se je redkokrat, kakor se smejajo ljudje — le z ustmi se je smejal. — Gospa Ivana Zadnikar-Wohlmutova, gostilničarka na Glinicah ob Viču, je njegove oči označevala z besedami: Tako je gledal, kakor da bi bilo vedno na sméh. — Ugledni ljubljanski žitni kupec Vincencij Seunig, posestnik hiše 4 v Gradišču, ki je danes last Lukmanove družine, se je o njegovih očeh izrazil: Tako lepih oči nisem videl nikjer v življenju, kakor so bile Prešernove oči.)

Obrvi so bile velike in goste. Ostale so črnkaste in mu v boleznih niso sivele kot lasje.

Nos malo vpognjen. (Zvon, 50.) So še stari stric Jožef časih rekli: »Ima kljúkast nos.«

Lasé je imel prav kostanjaste, kakor so vaši (pisateljevi). Precej svitli in bolj na rumenkasto so bili, ko je bil mlad. A le toliko rumenkasti, kot je kostanj; več ne. Kranjski šivar Miha Pučnik, ki mu je delal obleko, se natančno spominja, da ni imel črnih las (Šavnik, 20. 12. 1904.) Gosti so bili takrat; prav gosti. V boleznih so pa postali zelo redki in se spreminjajoči iz rumenkastih v sive. Sivi so vsaj toliko bili kot »ena ráševina«. Na zadnje je bil v glavo skoraj ves bel. Brado je imel okroglo. Če je pa jamica bila sredi, tega ne vem. — Ko je z doktor Crobathom prišel v šent Ropret kmalu po materini smrti, je bil že prav debel. Takrat je imel morebiti jamico tudi sredi brade, kot se dela sama debelemu — prej pa je morda ni imel. (Lenka jamice nima.)

Zobe je imel vse dobre. Le en sam je bil črn. Ni tožil, da bi ga bili kedaj boleli. Mene je učil: z železom ne dotikati zob.

Vse nas sestre je glava rada bolela; doktor pa ni tožil, da ga boli. Njegovo čelo ni bilo kaj visoko; a zelo lepo zaokroženo je bilo.

Čez molela mu zgornja ustnica ni; če tudi tako pišejo. (Morda »Zvon«.)

Kontrafirati se ni pustil nikoli.

(Dalje prihodnjič.)

NOVE KNJIGE

Martin Andersen Nexö: Prokletstvo. Roman. Prevedel Mirko Javornik. Kot drugo knjigo Krevkove knjižnice za l. 1952 izdala Delavska založba. — Danski socialni pisatelj Martin Andersen Nexö, ki se nam je predstavil l. 1950 s »Proletarskimi novelami«, je to pot prinesel isti svet: odprl je vrata v pretresljivo tragiko delavske družine danskega provincialnega mesteca. V glavnem leži roman »Prokletstvo« na krojaču Franku, notoričnem alkoholiku, človeku brez vsake volje in iniciative; na zdelani njegovi ženi, ki je iz železa, in na sinu Thorwaldu, potepuhu. Prav za prav pa živi v romanu celo mestece s svojimi duhoviteži, kmeti, z opravljivkami, drobnimi skrbmi in z morjem. Roman »Prokletstvo« (v originalu: Družina Frankova) torej ni medlo pripovedovanje ali nizanje dogodkov, ki jih z daleč opazujemo, marveč življenje je to, ki je z vso težo priklenjeno na ta delavski okraj. Posamezni tipi so skozinsko psihološko dognani in živi, da jih lahko v vsako mestece tega tipa širom sveta postaviš. Nexö opisuje izredno nazorno, jezik je poln, metafora ljudska. Skozi vso knjigo veje značaj pisateljevega duha: mehka, prostodušna ironija. — Javornikov prevod moram posebej pohvaliti. Je namreč čisto slovenski, prebogati sočnih domačih izrazov, gladek in čist. Oprema knjige hvalevredna. L. G.

Henri Ghéon: Tri modrosti stega Wang. Kitajska igra v štirih slikah. Poslovenil Niko Kuret. Izdala in založila Misijonska tiskarna, Domžale, 1952. — Stari Wang je bil trojno moder: imel je modrost očeta, modrost učitelja in modrost vere, upanja in ljubezni. A zlasti poslednja modrost je v svetli luči ožarjena: Ko se mu je najzvestejši učenec, Čang fu tang, izneveril pa mu zažgal dom in poklal družino, je stari Wang v nečloveški notranji borbi izbrisal vse to iz spomina in odpustil. Torej veličina odpuščanja radi Boga je glavni poudarek igre. To delo ni navadna ljudska igra, ki je prečestokrat vznikla radi odra ali prigradnosti, marveč je umetniška stvaritev, ki bo oplemenitila gledavce in igravce ljudskih odrov... Posebej pripravna je ta igra za misijonske proslave. Toplo jo priporočamo. L. G.

Hlapec Jernej in njegova pravica. Igra z narodom. Kolektivna drama. Po povesti Ivana Cankarja priredil **Ferd Delak.** Založila in izdala Cankarjeva družba v Ljubljani. — V času, ko se individualizem umika kolektivizmu, človek družbi — in stopa na dan socialna umetnost vseh vej, je razumljivo, da je tudi v sodobno gledališče prišla na mesto poedincev, junakov, kolektivna drama. Delak je Cankarjevega »Hlapca Jerneja« tako priredil za oder, da je izluščil osrednjo misel Cankarjevega dela, Jernejevo borbenost in upornost na križevem potu do pravice; ni torej dramatiziral celotne Cankarjeve povesti. Jernej ima sicer kot tožilec prvo besedo, vendar ne govori sam, marveč z njim vsa množica, ki doživlja z njim; s tem se potrjuje vsesplošna veljavnost prave; krik vsega sveta, ki trpi krivico. V tem je bitnost Delakove dramatizacije, kjer vsi ponižani in razžaljeni dajejo izraza stiskanemu dušam. — Pred vsako dramatično sliko je v knjigi plastična podoba s tekstom, ki udarja skozi vso vsebino slike. Je pa v tem dosti preračunan poudarek v efekt podob, ki imajo le preveč plakatarsko osnovo. Mora pa se Delaku priznati, da je skozinsko obdržal Can-

karja v blesteči dikciji in vsebini. Izrabil je »Hlapca Jerneja«, da je napisal kolektivistično dramo. O idejni vsebini bomo še govorili. L. Golobič.

Dr. Ivana Tavčarja Zbrani spisi I. zv. Uredil dr. Iv. Prijatelj. Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1952. — S tem zvezkom je zaključena izdaja Tavčarjevih zbranih spisov, ki jo je začela pred leti Tiskovna zadruga z zadnjim zvezkom in v obratnem vrstnem redu nadaljevala do konca. Prijateljeva metoda izdajanja slovenskih klasikov je postala zgled vsem drugim (prim. zbrane spise Cankarja, Detela, Levstika). Pričujoči prvi zvezek Tavčarjevih spisov prinaša njegove literarne prvence, ki so po večini šibkejšje vrste, a so med njimi pod naslovom »Med gorami« prvič zbrane slike iz Poljanske doline, vredne predhodnice »Cvetja v jeseni«, slike dovoljne umetniške vrednosti. Zvezek ima izčrpen uvod in obširen komentar, kar zadostno uvaja bralca k spoznavanju in vrednotenju tega močnega romantičnega slovenskega pripovednika. S. V.

Ludvik Mrzel: Luči ob cesti. Črtice. Jugoslovska knjigarna v Ljubljani, 1952. Str. 188. — Kadar pojdem spet po ljubljanskih ulicah takole pod večer, se bom vedno spomnil Ludvika Mrzela. Trotoar in asfaltni tlak, plinske svetilke v samotni ulici, sive hiše, odbleski električnih luči v lužah po dežju, vlak, ki gre mimo, listje, ki pada z dreves v parku, klopi po nasadih, izložbena okna: vse to in še več živi v Mrzelovih črticah. A prav za prav je vse to zgolj privesek, da, samo kulisa, živi le on sam — pisatelj, tihi poet, ki kljub svoji črni osamljenosti poje neskončno lepo pesem svojega gorja in svojega hrepenenja. Vse črtice so kakor bridka, le redko vesela pesem, lirčne pesmi, pisane v prozi, vedno in vedno samo izpoved poeta, čeprav govoré o drugih ljudeh in o drugih stvareh. Neskončna je ljubezen pisatelja do malih ljudi in do malih stvari, do vsega neznatnega, drobnega in na videz brezpomembnega, ki gre vsak dan mimo nas, pa ga nikoli ne vidimo. Naš tihi poet nam tu s plaho, dobrohotno besedo odkriva svet majhnih, brezpomembnih usod. Kakor v ječo našega časa zaprt sanja o tem, kar mora priti k nam na te asfaltne ulice, med te sive hiše: ljubezen in pravica. Poet, ki gleda ne z očmi, ampak s srcem, nam potrjuje našo vero v oni prihod. In končno, kljub vsemu, mogoče svet vendarle ni tako mračen in žalosten, kakor ga vidi Mrzel... Knjiga vsebuje 54 črtic, ki so razdeljene v poglavja »Luči«, »Za človekom« in »S cestek«. Prišla je v to ponižano slovensko ubito sedanost kakor klic samotnega romarja ali nočnega stražarja, ki kljub svoji plahosti in obupu še veruje v dan, ki mora priti. Vsak naj bi v Mrzelovi knjigi našel sebi luč, da ne bi bile tako puste njegove ceste. S. V.

Knjige Mladinske Matice: Kresnice V., Bevk: Lukec išče očeta, Edo Deržaj: Življenje hudobne kavke Katke, Hafner Kristina: Botra z Griča. Ljubljana, 1952. — Če nam bo kdo ustvaril sodobno slovensko mladinsko slovstvo, potem je gotovo največ upanja, da nam ga bo Mladinska Matica. Izdala je že nekaj dobrih mladinskih knjižic in tudi letošnje so take, da jih upam priporočiti staršem. Zlasti »Kresnice« so nekaj posebnega. Prinašajo namreč od skoraj vseh živečih slovenskih pisateljev kratek življenjepisa s sliko ter kratko njegovo črtico iz mladih let ali spomin na otroška leta. Nekatere črtice so res lepe. Bev-

kova povestica je živahna in topla, samo prekratka je. »Botra z Griča« je neprisiljeno vzgojen spis. Mladinska Matica zasluži priznanje. S. V.

Kongregacijski dijaški koledarček za šolsko leto 1952/53. Izdali voditelji slov. dijaških kongregacij. Založila »Naša Zvezda« v Ljubljani (prof. A. Kordin). — Izredno vesel sem te priročne knjižice, ki se sicer giblje največ okrog marijanskih kongregacij doma in zunaj mej, vendar je v njej toliko praktične vsebine, da bo po njej segel ne le kongreganist, marveč vsak katoliški inteligent. Pred vsem moram omeniti članek dr. Ivana Grafenauerja (Kako naj katoliški dijak motri umetnost), v katerem srčno razkriva težavni problem prave umetnine, a pride končno do izsledka, da »pesnitev z nagnilo, izprijeno moralo ali slabo duhovno vsebino je res še vedno umetnina, a umetnina nižje vrste...« Saj ga ni vekovitega književnega dela z zavestno nizkotno, nemoralno vsebino... »Prava umetnost je torej tam, kjer živé življenski ideali dekaloga...«, a delo je zraven tega »tudi umetniško in življensko polno izoblikovano, tako v zgodbi kakor tudi v stilni in jezikovni obliki«. Prekrasen je tudi članek »Bratje in sestre«. Tu je toliko zdrave, vedre, praktične vere, da jo vidiš vso nasmejano, vriskajočo, vseobjemajočo — ne pa, kakor se misli, da je »neprimerna za zdravega mladega človeka...« Tudi pesmice, ki pojo vsakemu mesecu, so umetnina, sočne, jedre, globoke. Resnično, ves koledarček (ki je izvršen v dvojnem tisku, zunaj ga je okusno opremil arh. Pengov, na čelu prelepa slika Matere božje za kongregacijsko zaobljubo) je ljubeč vademecum slehernega kongreganista-dijaka pa tudi ostale inteligentne katoliške mladine. L. G.

N A Š E S L I K E

F. G. Waldmüller: **Jesen v gozdu**. V marcu je objavila letos Mladika znano sliko »Pred pomladjo v gozdu«, eno izmed najbolj znanih del istega slikarja. Tudi današnja kaže tvorca kot slikarja iskrene topline in pristranskega razmerja napram predmetu. Prizor je kaj preprost in vsakomur umljiv: revna mati je šla z otroki v gozd po suhljad. Pravkar so posekali reber in med štorovjem leži polno vej in suhega lesa. Mati je sedla, da si laže oprta veliko butaro, starejša hčerka ji pomaga pri tem. Tudi drugi trije otroci urno nabirajo suhljad in zadaj vidimo dečka in deklico, ki z velikimi svežnji že odhajata. Dekle v ospredju povezuje dračje v butaro. Ves prizor diha zadovoljnost in tiho srečo teh ubogih ljudi. Dobro je podano tudi nasprotje med trudno ženo in neugnanimi otroki, ki v vsem najdejo zabavo in povod veselju. — Barvne lepote slike naša enobarvna reprodukcija žal ne more podati, vendar pa je tudi tako dokaz velike Waldmüllerjeve umetniške moči.

Ivan Napotnik: **Primož Trubar**. Kot dijak na dunajski akademiji upodablja očih umetnosti je Napotnik, ki je tudi našim bravcem znan kot odličen kipar, zlasti še kot tvorec mnogih res imenitnih lesenih plastik, kar tako mimogrede izvršil tudi ta visoki relief. V nekaj urah je obtesal lipovo klado in iz nje z dletom izluščil skoraj pol metra visoko podobo prvega slovenskega književnika. Po slabih slikah je ustvaril Trubarjev obraz, in vendar je ves živ in kar resničen. Z malo zamahi je v širokih potezah značilno

podal glavo pisca prve slovenske knjige. Vsa Trubarjeva odločnost je v tem obrazu, vsa njegova slovenska kmetska širina in pokojnost. — O Ivanu Napotniku, ki po svojih samobitnih kiparskih delih sodi med prve naše plastične umetnike, spregovorimo še več drugič.

Francè Mihelič: **Samevajoča in Skrivnostni cvet**. Že lani smo objavili troje reprodukcij Miheličevih litografij. Že takrat smo ugotovili, da ta dela jasno pričajo, da je njihov mojster — dasi še mlad po letih — zrel umetnik. Kakor v tistih se tudi v obeh litografijah, ki ju danes objavljamo, kaže vsa Miheličeva osebna značilnost, ki je izraz zbegane in preplašene, a globoko občutljive in nežno čuteče umetniške duše. — Kako preprosta je prva podoba! V skromni sobici sedi na klopi za mizo dekle in šiva. Pred njo stoji v cvetličnem lončku skrivnostni cvet, ki izžareva nenavaden, čuden blesk. Zadaj stoji kip Madone, kakor da je obdan s samimi lučcami. Skozi okno sije svetloba, da v njej prozorno sijejo listi čudne rastline. Dekletova glava je nenaravno velika, posameznosti so pretirane, tudi prsti na rokah so podobno oblikovani. Pa to ni običajna karikatura, to ni golo pačenje prirode brez smisla in globlje opravičenosti: vse to je le nujno potrebna zaostritev značilnosti, ki naj se čim trdneje vtisnejo gledavcu v srce in spomin. Iz vsega veje prepričevalni dih čudne žalosti in bridkosti, kakor da se je v tej tihi sobi ustavil čas in da ni to življenje prav nič podobno navadnemu življenju zemljanov. Vtis hudih sanj imaš, ko gledaš to podobo, ki je kakor odsev iz drugega, daljnega duhovnega sveta, kamor človeško oko ne seže. — Prav tako zagoneten je »Skrivnostni cvet«, enako neresnična, kar zasanjana podoba. Na oknu, kjer se vidi neverjetna slika nočnega mesta, stoji v vrču čudna roža. Tri cvetove ima — vsi trije žaré v motnem soju. Nekaj čudno pošastnega, skrivnostnega diha iz te podobe, ki je pravi odraz tvorčevega umetniškega značaja. Tudi to delo privlači gledavca, ga zgrabi in ne izpusti več. To je moč globokega umetniškega doživetja, ki je našlo takó nenavaden in enakovreden izraz. — France Mihelič je komaj začel ustvarjati. Želimo, da bi nadaljeval na pričetni poti — moči in sposobnosti ima zadosti. Če bo vselej odkrit in tako pošten in naravnost kot doslej, bo ustvaril še velike umetnine.

Tone Kralj: **Novomašniški križ**. Nekaj nenavadnega je to lepo kiparsko delo. Kristus stoji poveličan na oblakih in dviga v blagoslovu svoje prebodene roke, na hrbtu mu pa počiva jagnje, prisposoda žrtve in odrešenja. Kot ozadje, ki veže vse to v strnjeno celoto, je umetnik upodobil razpelo, ki je pa tu izgubilo svoj prvotni pomen. Samó še miselno izpolnjuje svojo nalogo, da nam zgovorno pripoveduje, kako je po križu in Kristusovem žrtvovanju prišlo odrešenje in blagoslov človeštva. Izraz Zveličarjevega obličja je pa res kar po božje veličasten in očetovsko blag obenem. — To lepo, iz lesa izrezljano delo šteje med najbolj dognane umotvore Toneta Kralja, kar jih je izvršil zadnji čas.

Francè Kralj: **Deček z muco**. Zadnjič smo objavili sliko novomašniškega lesenega križa, prav močnega in čuvstveno bogatega umetnikovega dela. Danes pa prinašamo reprodukcijo ljubke plastične skupine »Deček z mačkom«. V takih majhnih kipar-

skih delih pokaže zrel umetnik vso veličino svojega znanja in vso globino dojetanja sveta. Našim premožnejšim družinam ne moremo priporočati za poplisanje stanovanja lepših in vrednejših okraskov.

Tone Kralj: Knjižni znak. Stara je navada, da si ljubitelji knjig, ki zbirajo lepe knjige v bogate knjižnice, dajo od umetnikov izdelati posebne knjižne znake, s katerimi označujejo knjige kot svojo lastnino. Tak ekslibris (latinsko = izmed knjig, iz knjižnice) je navadno manjša sličica alegorične vsebine, ki naj označuje lastnika knjige, in je običajno izdelana kot ujedenka, lesorez ali litografija. Izvirni odtis s plošče ali kamna na prvovrstnem papirju je torej mala originalna grafična umetnina in se nalepi na notranjo stran platnic knjige ali pa na drugo stran pred notranjo naslovno stranjo. Seveda morajo biti vse knjige iste knjižnice opremljene z istim ekslibrisom. — Kraljevo delo dobro označuje lastnika knjižnice, kateri je namenjeno: iz kmetijskega ljudstva je, kosci in žanjci, ki spravljajo plodove svojega delovanja med širokimi plastmi naroda. Toda ne le po zamisli, tudi po gradnji sodi ta ekslibris med najboljše, kar se je v tej umetnostni panogi ustvarilo med nami. Ta ekslibris, ki od sedanjega lastnika ni bil naročen, marveč ga je umetnik vprav iz duševne svobode zamislil, je bil na razstavi v Los Angelesu v Kaliforniji, ki se je je udeležila tudi Jugoslavija. Ta knjižni znak je bil odlikovan s častno diplomom.

BESEDE IN REČENICE

V kranjskogorski okolici nabral S. V.

Arsica, -e, ž. sp., martinček, gaščarica (Plet. ársejica). **Bližnjava**, na bližnjavi, bližina, v bližini. **Bolte**, mn. ž. sp., babje čenče. **Borati**, vodo bresti. **Bukje**, -a, sr. sp., bukovje. **Čivkljen**, malo vinjen. **Čivkniti ga**, srkniti ga malo. **Čompa**, -e, ž. sp., krompir; **čompica**, -e, ž. sp., krompirjevka; **čompovec**, -a, m. sp., zmečkan krompir (jed). **Danesta dan**, dandanes. **Dežén**, dežnja, dež. **Deženvati** (le v nedol. ali delež. pret. č.), deževati. **Drvešna**, -e, ž. sp., dračje, les slabše vrste. **Grábljica**, -e, ž. sp., grabljevk. **Grlar**, -ja, m. sp., požeruh. **Hibje** (hiba), sr. sp., bukovje. **Hrušpelj**, -na, m. sp., hrustanec. **Iti**: z Bogom grejo, sv. popotnico nesejo, obhajati grejo; cesta gre med se, cesta gre gor, v klanec; cesta gre pod se, cesta gre navzdol, po klancu dol; iti v streho, iti vedrit; oblaki gredo po jugu, jug vleče. **Koček**, -a, m. sp., prašič. **Koncelj**, -na, m. sp., travniška kobilica. **Kurte**, množ. ž. sp., sani (v zaničljivem pomenu). **Kurtmartín**, -a, m. sp., kapusov belin. **Matlja**, -e, ž. sp., 1. stara mati; 2. »mamica« (rahlo ironično). **Mehélj**, -a, m. sp., čmrlj. **Minca**, -e, ž. sp., ivanjščica. **Nagánjati**, nagajati. **Nápast**, -i, ž. sp., napota, sitnost, sitnež. **Narediti si besede**, v ljubezensko razmerje se zaplesti. **Neskréten**, neskrétnost, neroden, nerodnost. **Obočkan**, krmežljav. **Odmeti se**, oglasiti se na koga vprašanje, odvrniti. **Pekája**, -e, ž. sp., peka. **Plavutje**, -a, sr. sp., naplavljen drvoščina. **Pokonjati**, pokončati. **Premišljen**, malo zmedenega uma, malo neumen. **Priti**: v nju, priti do spoznanja, do razumevanja česa; priti po

vesí, priti v obiske (vès). **Progan**, -a, m. sp., vrtna leha. **Skrnoba**, -e, ž. sp., trmoglavost. **Stres**, -a, m. sp., raztresen človek. **Šapanje**, -a, sr. sp., 1. tepežkanje (na Nedolžne otroke); 2. ječmen se »šapa«, ne mlati. **Šapica**, -e, ž. sp., tepež (v dobrovoljnem pomenu: »To bo šapica!« = »Tepen boš!«). **Štemráti**, okoli stikati, postopati in biti vsakemu v napoto. **Šumevec**, -a, m. sp., sveže nagrabljeno listje (»V šumevcu je prijetno ležati«). **Tokar**, -ja, m. sp., tepec, zabitež (psovka). **Uplesti**, upledem, 1. zgruditi se, vreči se (na posteljo); 2. udariti koga. **Videti kače**, le v rečenici: »Si kaj kač videl!« (Če kdo prosi bližnjega za kakšno stvar in mu jo ta noče dati, ga naprošeni zavrne: »Si kaj kač videl!«). **Pomeni**: »Ti bi to rad imel? Pa ti ne dam! Kar pod nosom se obriši!«) **Vočavljati se**, kregati se. **Vòženk**, -a, m. sp., pust, netečen človek. **Zdети se**, visoko nos vihati, ponašati se (»Kako se zdi!«) **Zganjati**, neumnosti početi. **Zavber**, -a, m. sp., lesnika. **Žvižgica**, -e, ž. sp., piščalka.

PO OKROGLI ZEMLJI

Palačo iz stekla so zgradili v Masačesetu v Združenih državah Severne Amerike. Vse stene so iz stekla, le ogrodje je jekleno. Palača bo muzej, ki ga bodo napolnili s samimi jeklenimi izdelki, da bodo pokazali ves zgodovinski razvoj jeklene industrije.

Vsega preveč. V državi Kansas v USA so radi prenizke cene in prevelike množine načrpane nafte podjetniki sklenili ustaviti delo ob nič manj ko 22.000 črpalkah.

Človeški lasje cedilo. Kjer iztiskajo olje iz raznovrstnih semen, uporabljajo mogočne stiskalnice, ki imajo na dnu za cedilo gosto, močno blago. V zadnjem času pa tko cedilno blago iz človeških las in tkalnice trdijo, da so kitajski lasje za to najboljše.

Vedoželjnost v Londonu je tako velika, da obiskuje večerne šole nad 100.000 odraslih oseb.

Tovarna brez oken. V Pittsburgu so zgradili tovarno, ki vanjo dnevna svetloba nikoli ne posije. Pa vendar prostori niso niti mračni niti pusti. Vse iznajdbe so izrabili, da so skoraj docela udušili ropot strojev. Stene poslopja so luknjičaste. Tisočvatne električne žarnice kar zadostno razsvetljujejo prostore, dasi nimajo ne oken ne prosojnih stropov. Vsi stroji so pobarvani svetlo oranžno, zato strojniki dobro vidijo vse njihove posamezne dele in se ognejo nevarnosti. Stene in stropi imajo modro, zeleno in belo barvo. Zato upajo, da bodo tudi ljudje v tej tovarni vedno dobre volje, pa naj zunaj sije sonce ali puščobo pase mokra megla.

Največja evropska reka je Volga, to ni nič novega. Novica pa je, da bodo prav na tej reki zgradili največjo elektrarno sveta. Stroški so precenjeni na 22 milijard dinarjev.

Nov moabski kamen. Leta 1868 so našli v Palestini kamen, čigar napis govori o zmagi moabskega kralja nad Izraelci v letu 850 pr. Kr. Napis jasno dokazuje, kako točno je izporočilo svetega pisma. Letos so pa severovzhodno od Keraka odkrili še en kamen, a napisa na njem še niso razbrali.

MILIDIKI DRUŽINA

NAŠI RIBJI TRGI

Hugon Turk, izpr. tržni nadzornik.

Na naših trgih dobivamo ribe iz sladkih vodá in iz morja. Vse te ribe pa spadajo naravoslovno med vretenčarje, ki dihajo skozi škrge in se gibljejo (plavajo) s pomočjo plavut (prsniimi, trebušnimi, hrbtnimi, ritnimi in repnimi); okostje obstoji ali iz hruščastih ali pa iz pravih koščic; telo je navadno pokrito z luskami, ki so položene kot strešna opeka; možé se z jajčno zalego, imenovano ikre.

Ribe so splošno zelo cenjeno blago in velika škoda je, da v naših krajih nimajo za širšo ljudsko prehrano večjega pomena, kakor bi ga lahko imele, če bi se ribji lov in prevoz primerno zboljšal in spolnil, pa tudi pravilne gojitve teh živali bi ne smeli zanemarjati.

Na trgih prodajajo ribe žive in ubite, toda vse kakor le čisto sveže, ker ribje meso prične kaj hitro gniti, ker je zelo vodeno, in postane prav nevarno človeškemu zdravju; napravijo se tudi strupi, ki ogražajo celó življenje. Saj so celó čisto sveže ribe lahko škodljive, kot n. pr. mreže ob drstitvi, ščuke s trakuljami itd. Nekatero ribe povzročajo zastrupljenje, če jih uživa človek sirove ali le slabo pripravljene (skuhane) ali slabo konservirane.

Sveže žive ribe plavajo živahno z navpično postavljenim hrptom in so povsod pokrite s čistimi luskami. Pri bolnih živih ribah so luske medle, zabarvane ali deloma izpadle; imajo lahko rane, tvore, mozole; oči so motne; plavajo s trebuhom navzgor in imajo slab duh.

Najboljše so ribe, ki so sveže natrnik ujete in takoj pripravljene.

Žive ribe shranjujejo v posebnih luknjičastih zabojih (»polterjih«) v tekoči vodi; razpošiljajo jih v posebnih železniških vozovih ali izoliranih zabojih ali posodah z vodo in zračnim ali umetnim kisikom.

Nežive ribe so dobre in užitne, če padejo v vodo na dno, imajo lepo rdeče zaprte škrge, čiste in vzbočene svetle oči s prozorno roženico, krepko (čvrsto) in prožno (trdo) meso, ki je pri večini rib belo, pri lososu, tuni in palamidi rdeče, pri šareni postvi rahlo rdečkasto; duh mora biti pri odprtih škrgah prijeten »ribji«. Stare ubite in poginele (izprijene) ribe plavajo vznak na vodi, s trebuhom navzgor; imajo blede škrge (ako le-te niso umetno pobarvane!); meso je mehko in obdrži vtiske prstov ter se prav lahko loči od koščic; oči so vrte, imajo motno roženico. Izprijene (pokvarjene) ribe so večinoma mehke, rdečkaste, tu in tam obdane tudi s plesnijo ter lisaste (marogaste) barve; luske so medle, raskave in rade odpadajo.

Redilna (hranilna) vrednost ribjega mesa zavisi prav zelo od vode, v kateri so živele ribe, od hrane, starosti in vrste: splošno je enakovredna drugim mesnim vrstam, vendar je meso lahko pre-

bavno — izvzemši tolste ribe —, toda precej vodeno in se kaj hitro in rado razkroji (prične gniti).

Tudi dobrina in okusnost rib zavisi od pravkar navedenih pogojev. Ribe iz bistre in čiste vode so dobre; iz blatne, grezaste ali močvirne vode imajo večinoma poseben in nevšečen okus. — Meso premladih ali pa prestarih rib je pusto in uloženo; ribe-roparice (n. pr. ščuke i. dr.) imajo boljše meso nego ribe, ki se hranijo z rastlinami in glenom. Ob drstitvi je meso manjvredno, ker je zelo vodeno in brez tolšče.

Na naše trge in trgovine prihajajo predvsem različne sladkovodne ali rečne ribe, in sicer iz rek, potokov, jezer in ribnikov. V naslednjem dajemo njih kratek pregled:

I. Iz razreda **kostenic** in reda **ostroplutih** rib, ki imajo koščeno okostje in v prvi ali sprednji hrbtni plavuti trde in ostre bodice, pridejo na naše ribje trge:

a) **Ostriž** (ostrež, krastavka, peršelj), lat. perca fluviatilis, nem. Flußbarsch, ki je čokatega telesa, brez vratu; kožo krijejo koščene luske, položene kakor strešniki in zobem podobne; trup je ploščat, gobček velik in top; barve je na hrbtu temnozeleno, ob straneh medenorumenkaste; doseže redkokdaj 2 kg teže. Meso je zelo okusno in cenjeno; pri pripravi je treba paziti na bodice v hrbtnih plavutah in na ostre luske.

b) **Smuč** (smoj, smug), lat. lucioperca sandra, nem. Schiel, Sander, Fogosch, je pri nas zelo redek, pojavlja se v Savi do Brežic, v Dravi do Ormoža, tu in tam tudi v Krki; je podoben ostrižu, toda je veliko večji in zraste lahko nad meter dolžine. Meso je zelo priljubljeno, belo, nežno in zelo okusno. (Dalje prihodnjič.)

KAKO SI PRIPRAVIMO OKUSNO SOLATO

Med dvema skledama ene in iste vrste solate je lahko velikanska razlika. Ena je morda zelo okusna, a druga ne, čeprav so bile solatne glavice z istega vrta in enako lepe. Odkod ta razlika? Skoraj pri nobeni jedi se pravšna mera pri pripravljanju ne opazi tako, kakor vprav pri solati; nikjer se tako hitro ne okusijo razne malenkosti, ki jih dodamo, kakor baš pri solati. Marsikdo sicer pravi: »Saj solata ne more biti nič drugega kot oprani zeleni listi z dodatkom olja in kisa ter k temu morda malo začimb!« To je res. Toda, solata ni odvisna samo od naštetih sestavin, ampak veliko bolj od tega, kako te sestavine pripravimo, kako jih dodajamo drugo drugo in končno, kako jih zmešamo med seboj.

Pozornost in natančnost pri pripravljanju solate se ne začne morda šele takrat, ko jo polijemo z omako ali z oljem in kisom, ampak že mnogo prej: pri pripravljanju. Natančni moramo biti že pri trebljenju. Pri tem pazimo, da ne puščamo solate v prevelikih listih in da sproti odstranimo takoj vsako golazen in kar se dá tudi drugo nesnago. Še večje pazljivosti pa je treba pri pranju; kajti napačno ravnanje s solato v vodi nam jo za pozneje bolj ali manj pokvari. Da je treba solato prati natančno, v obili vodi in večkrat, to je splošno znano. Manj pa vedó naše gospodinje,

da je nápak, ako pusté solato potem, ko so jo oprale, ležati v vodi do takrat, ko jo hočejo uporabiti. To je velika napaka; kajti medtem ko leže solatni listi v vodi dlje časa, preide precejšnji del njih redilnih soli v vodo in se tako izgubé. Solata pa na ta način izgubi tudi svoj pravi okus ter deloma tudi zdravilno vrednost. Razen tega se z ležanjem v vodi solatni listi z vodo tako napojé, da postanejo mehki, gobasti in neokusni; z vodo napolnjene listne celice ne morejo sprejeti pozneje vase nobene solatne omake (olja in kisa). Omake se take vodene solate prime samo malo po vrhu, druga pa ostane na dnu sklede kot vodena tekočina brez koristi za solato.

Če hočemo dobiti okusno solato, jo operimo hitro, a pri tem skrbno in natančno. Če imamo dosti časa in malo solate, jo operemo najbolje, ako držimo vsak listič pod tekočo vodo (pod vodnim curkom), da se očisti. Nadalje je pa treba oprano solato dodobra osušiti, če hočemo, da bo okusna in pravilno pripravljena. Za hitro in temeljito ocejnanje ne zadostuje cednik ali cedilo, temveč moramo uporabljati posebno pripravo za to. Ta priprava iz žice ima obliko bolj globoke posode, v katero zdevamo oprano solato, ki jo hočemo ocediti in osušiti. Nato to napravo s solato vihtimo z rokami v krogu toliko časa, da spravimo iz nje vso vodo. To opravimo najbolje, če gremo iz kuhinje ven na prosto.

Le popolnoma odtekla, suha solata lahko sprejme solatno omako in se spoji z njo, kakor je potrebno. Šele sedaj, ko vemo, kakó solato peremo in ocejamo, pride na vrsto omaka, s katero hočemo solato napraviti. Pred kratkim sem opisala oljnato jajčno omako ali majonezo. Danes pa naj povem samo nekaj o običajni solatni omaki iz olja in kisa. Solatna omaka zavisi sicer od okusa posameznika, vendar treba kljub temu upoštevati nekatera pravila, ako hočemo, da bo solata res dobra. Splošno pravilo je: več olja kakor kisa, ki pa bodi močan, zato da ga zadostuje majhna količina, da omaka ni preteloča in prevodena. Odmerjeno olje in kis nato krepko zmešamo med seboj. Če dodevamo začimbe, delajmo to previdno, da se od nobene okus ne čuti preveč. Z gotovo omako končno solato polijemo in krepko zmešamo. Pravilno pripravljena solata popije in posrka vso omako. Samo če je omaka prevodena, če je je preveč ali če je bila solata mokra, ostane omaka na dnu sklede, kar ni prav in je tudi škoda za solato in omako. Kot začimbo pridevamo navadno drobno seseklano čebulo, včasih tudi česen, pa tudi mešana kuhinjska zelišča, drobno zrezana ali pa zdrobljena v prah, če so suha. Začimbe izpremené okus solate, ga lahko izboljšajo, nikakor pa ne morejo popraviti solate, ki je slabo pripravljena.

Marsikatera gospodinja je že slišala o škodljivem vplivu kisa in o zdravilnosti citrone. To velja tudi pri solati. Če moremo, jemljimo za solato namesto kisa citróno, ki je ni treba mnogo, ker je sok močno kisel. V času pa, ko so citrone drage in imajo malo soka, pa jemljimo sadni ali vinski kis, nikdar pa ne škodljive in ostre esence.

Če upoštevamo vsa omenjena navodila pri pripravljajanju solate, bomo dobili res dobro jed, ki nam bo teknila in bo zdravju v korist. Š. H.

K D O R I M A V R T

Oktober je za vrtnarja mesec žetve — spravljjanja vrtnih pridelkov, pa tudi mesec pripravljanja za prihodnje leto. Vse bo doraslo in godno za uporabo ali za zimsko shranitev. Pred koncem tega meseca pa ne kaže spravljati zelenjadi v prezimovališču. Zimska doba je že tako predolga in se s preranim spravljjanjem še podaljšuje. Prerano spravljena zelenjad se tudi kaj rada kvari in težko potrpi čez zimo. Čim dlje torej ostanejo zimski pridelki zunaj na vrtu, tem bolj se utrdijo in tem boljše prenesejo neugodno zimsko dobo v zaprtem prostoru. Pač pa je treba čimprej oktobra meseca pripraviti shrambo za zelenjad. Najhujša sovražnika zelenjadnih pridelkov v zimski shrambi sta vlaga in zatohli zrak. V takem ozračju se naglo razvijajo glivice, ki prav kmalu uničijo zimsko zalogo. Nasprotno pa je suha, zračna shramba najboljše jamstvo za uspešno prezimovanje. Korenski pridelki (korenje, petršilj, zelena, pesa i. dr.) se najbolje ohranijo, ako so prisuti v vlažnem pesku (v sipi). Kjer ga ni, se opravi tudi z drobno, vrtno prstjo. Vzeti pa moramo vsako leto svežo; staro iz prejšnjega leta pa spravimo nazaj na vrt, da se zopet pozdravi in poživi.

Zelenjad, namenjena za zimsko uporabo, ne sme biti preveč razvita in dozorela, ker tak pridelek nima trajnega obstanka. Najbolje se ohranijo zelenjadne rastline, ki še niso na višku razvoja in se potem v shrambi dalje razvijajo. To velja posebno za karfijole, endivijo, pa tudi zeljnate glave ni da bi morale biti do kraja godne in bele do vrhnjega lista. Mnogo bolj zdrave se ohranijo v shrambi glave, ki so sicer trde, toda zunaj še zelene. To pravilo velja kolikor toliko za vso zelenjad.

Zelo važno za trpežnost zimske zelenjadne zaloge je tudi to, da jo spravljamo v lepem, suhem vremenu in ne takoj z grede v shrambo. Vsak pridelek pustimo že pobran (izkopan, izrvan) nekaj časa na vrtu, da se obsuši; šele potem ga znosimo v shrambo. Glede tega je posebno občutljiva vsa listnata zelenjad kakor n. pr. endivija, zelje, karfijole. Kdor hoče imeti lepo endivijo celó do pozne zime, jo mora dvigniti iz zemlje s kepo in jo pustiti na suhem nekaj dni, čeprav malo zvene. Šele potem naj jo prispe v shrambi v vlažen (a ne moker) pesek ali zemljo. V shrambi ne smemo nikdar nobene zelenjadi zalivati!

Za saditev sadnega drevja je druga polovica oktobra najugodnejši čas. Od 15. oktobra do 10. novembra posajeno drevje se še v jeseni kolikor toliko vkorenini in drugo pomlad odžene, ne da bi se mu presajanje kaj prida poznalo. Prav v tem času delamo potaknjence od vrtnic, vzpenjavk, od kutine, od divje trte in še od raznih drugih lesnatih okrasnih rastlin. Lepo živo mejo iz kosteničevja (ligustra) dobimo, ako konec oktobra potaknemo po 20 cm dolge paličice od te rastline v vrsti po 15 cm narazen. V nekaj letih bomo imeli gosto živo mejo, ki je lep okras vsakemu vrtu.

Ob tej priliki, ko govorimo o shrambah (kletah ali drugih), poudarjamo znova, kar je bilo že dostikrat napisano: Sedaj so shrambe prazne. Obrišite vso plesen, zažveplajte jih in dobro prebelite! Žveplo in belež vam shrambe razkužita, plesen in gnilobo uničita. Plesnive shrambe so smrt za vse, kar deneš vanje!

KUHARICA

Kumnove rezine.

Mešaj skodelico sira iz kislega mleka z nekaj žlicami kisle smetane, s prav malo soli in pol žličice stolčene kumne. Namaži to na prst debele rezine črnega kruha in postavi za večerjo s kuhanim sadjem ali čajem na mizo.

Piré iz endivije.

Endivijo operi, skuhaj, odcedi, sesekljaj in jo duši v sirovem maslu; prideni nekoliko soli.

Riž s paradižnikovim korenjem.

Četrť kilograma riža stresi v lonec in nalij toliko vode, da stoji tri prste nad rižem. Prideni 2 žlici olja in nekoliko soli, pokrij in duši do mehkega. Posebej pa kuhaj četrť ure debel, opran koren. Nato ga ostrgaj in zreži na kocke. Deni v kozo 3 žlice olja, debelo, drobno zrezano čebulo, ki jo prav malo zarumeni, koren, velik ščep kumne, nekoliko soli in vode, da je koren pokrit. Nato pokrij kozo in duši. V dušeno korenje prideni 2 kuhana in pretlačena paradižnika in strok strtega česna. Ko še prevre, stresi koren na krožnik in ga obloži s pripravljenim rižem.

Makaroni z oljem in paradižniki.

Pol kilograma makaronov skuhaj v slani vodi, pa ne premeško. Kuhane odcedi. Deni v kozo 3 žlice olja in v njem prav malo zarumeni drobno zrezano čebulo; prideni makarone, premešaj jih, prideni 3 srednje debele, sirove in pretlačene paradižnike, prilij še žlico olja in prideni 1—2 drobno zrezana stroka česna. Pokrij in praži vse skupaj četrť ure. Nato prideni žlico nastrganega bohinskega sira in postavi kot samostojno jed na mizo.

Pražene kumare.

Nakrhľaj v skledo 2 srednje veliki, olupljeni kumari in 2 čebuli, nekoliko osoli in pokrij za četrť ure. Deni v kozo 3 žlice olja in vanj kumare, jih pokrij in praži nekaj minut. Nato prideni 2 stroka strtega česna in žlico drobno zrezanih janeževih listov. Vse skupaj praži še nekaj minut. Nazadnje prideni žlico kisle smetane in, ko prevre, postavi s krompirjem na mizo.

Kako se porabijo zeleni paradižniki.

Ko pride jesen in nastopijo mrzle noči, paradižniki ne dozorevajo več; ostane pa še tu in tam nekaj zelenih, ki se dajo uporabiti za različna jedila. Naj navedem nekaj navodil:

Zeleni paradižniki v omaki.

Pol kilograma zelenih paradižnikov operi in zreži na široke rezance. Napravi syetlo prežganje iz 1—2 žlic masti in žlice moke, ki si mu pridejala drobno zrezane čebule in zelenega petršilja. Zalij prežganje z zajemalko vode in mešaj, da postane gladko; prideni žlico drobno zrezanih janeževih listov, zrezane paradižnike, sol in velik ščep sladkorja. Pokrij in duši vse skupaj pol ure.

Srbska solata iz zelenih paradižnikov s kumarami.

Zreži na rezance: 1 kg opranih in obrisanih zelenih paradižnikov, 1 kg obrisane zelene paprike, ki si ji odstranila pečke in peclje, 1 kg olupljenih in nakrh-

ľjanih kumar, ki si jim odstranila pečke, in $\frac{1}{2}$ kg čebule. Vse skupaj stresi v skledo, osoli in pusti nasoljeno 12 ur. Nato stresi vse na rešetó, da se odteče, deni v velike kozarce in zalij s kisom, ki ga rabiš navadno za kumare. V vsak kozarec nalij vrh kisa za prst olja, zaveži s pergamentnim papirjem ter postavi kozarce na hladen in suh prostor. Pol ure, preden postaviš to solato na mizo, ji prilij nekoliko olja.

Zeleni paradižnik za kompot.

Bolj velike, oprane paradižnike zreži na štiri dele, jih stresi v zavrelo vodo in kuhaj 10 minut. Nato jih odcedi. Posebej pa kuhaj (za 1 kg paradižnikov) $\frac{1}{2}$ kg sladkorja s $\frac{1}{4}$ l vode in koscem vanilije — 12 minut. Prideni paradižnike in jih kuhaj 15 minut. Drugi dan jih poberi iz vode in naloži v kozarce, v katerih jih misliš shraniti. Ostalo vodo prevri, ji prideni salicila za konico noža in $\frac{1}{10}$ l spirita. Nato kozarce zaveži in shrani.

Grozdni puding.

Mešaj četrť ure 5 dkg sirovega masla, 4 dkg sladkorja in nekoliko drobno zrezane limonove lupine. Nato primešaj 10 dkg sredice belega kruha, ki si ga namočila in ožela, sneg 2 beljakov, 2 dkg zmletih mandeljev in majhno pest grozdnih jagod. Nato mešanje stresi v dobro pomazan, z drobtinami potresen model in kuhaj puding 35—40 minut. Kuhane potresi s sladkorjem in postavi s šatojem ali kuhanim sadjem na mizo.

M. R.

MIMIDIKI ZA KRATEK ČAS

„O S A T“

40. Lovec brez smodnika.

Veselo pokam še na vse strani,
čeprav sem lovec star, pikpok, pokpik!
Pihalnik tvoj samo pecka, smodi:
prezgodaj, hoj, postreljal si smodnik.

41. Pastirska modrost.

Naj prvi razkadi se dim,
žerjavka zažari pod njim!
To davno ve že vsak pastir,
ki peče kostanj in krompir.

42. Kritični Belokranjec.

Do dna prekipi, mladi duh-šampanjec,
starino čisto ljubi Belokranjec!
Mustače Belokranjec mrko više,
dokler se zadnja pena ne izbriše.

43. Belokranjska meja.

Bodisi v trgatvi, bodisi ob košnji,
Belokranjec ima prijateljev obilo,
ker spoštuje starodavno izročilo,
da prijateljstvo končuje se pri mošnji.

44. Zabavljačem.

Kdor preti,
znaj, da zabavljača
čaka stara plača:
cepcu kolec vrača
kar po tri!

Bežiš kot zajec, ranjen zad,
kot zver izzival si do zdaj.
Oprosti lovcu običaj,
da v zrak ne strelja kakor svat!

45. Obramba.

Pred zlobnim psom
bo varen dom,
bo varna hiša,
kjer stara je modrost doma:
Ubij stekliša,
če ne, mu vrzi kos mesa!

46. Literarna simultanka.

Kritik igra simultanko,
meče pisateljem zanko,
drzno jim kliče: šahmat!
Komu gre končno za vrat?

Miha Gorjanc.

KOKOŠJEREJA BREZ DOBIČKA

Arnold Golsworthy / Prevel Joža Sodja

Slučajno sem čital v neki knjigi, da je reja kuretine zlata jama, zlasti pa koristna in plodonosna zabava za akademično izobraženega človeka. Sodil sem, da so te besede kakor nalašč meni namenjene. Odločil sem se torej rediti kokoši, da bi prigospodaril tuintam kak jajček. Mislil sem tudi, da bi bilo lepo, ko bi imel včasih na mizi jaro piško, ki še »ni trtasta«, kakor bi se morda kdo dovtipno izrazil.

Ko sem si nabavil nekaj kokoši, uvidim v svojo žalost, da ne nesejo jajec. Potožim zadevo prijatelju, a on me je poučil, da se mora dati te vrste ptičem nekaj časa oddiha, da se privadijo novemu domu. Toda jaz sem se bal, da jih bo večina poginila od ostarelosti, preden se pri meni udomačijo.

Prvi kokoši, ko je znesla prvo jajce, sem se moral najbrž nevedé in nehoté zelo zameriti — ne vem zakaj in kako; bil sem vedno vljuden z njo. Ko je zaslutila čas, da znese drugo jajce, je srfotala črez plot na sosedov vrt in znesla jajce tamkaj. Po navodilih v knjigi sem ji skrbno prirezal peroti, da ne bi mogla letati. In zgodilo se je, da je našla prost prehod pod plotom, pa se je splazila na ono stran. V moji knjigi ni bilo nobenega navodila o prirezovanju nog; ni bilo torej druge pomoči, kakor da sem plot skrbno zamašil.

Kokoška se je tako razsrdila name, da sem kmalu spoznal, kako je sklenila nesti jajca edinole na sosedovem vrtu, čeprav bi potrebovala polovico noči, da si preključe prehod skozi ograjo.

Potožil sem te težave sosedu, a on mi je razložil prav natanko in podrobno, da je jajce, zneseno na njegovem vrtu, tudi njegova last. Po vsestranskem pozvedovanju sem dognal, da moram svojo pravico najti

le pri sodnji. Obtožbo bi bilo treba vložiti in dokaze navesti pred sodnim zborom. Ne vem pa, kako visoki bi bili stroški za to delo. Pa sem prišel do zaključka, da je bolje, pametneje in ceneje pustiti jajca tam, kjer jih kokoška sama po svoji mili volji znese.

Ker mi pa kura nikakor ni poravnala stroškov za prehrano in stanovanje, sem menil, da s pravico izrabim svojo moč in jo brez daljših pomislekov ubijem in pojužinam. Čital sem namreč v svoji knjigi, da je zelo lahko ubiti kokoš. Treba je samo brezobzirno seči po njej, spraviti jo pod levo pazduho in jo z desnico hitro zgrabiti za vrat. O nožu ali sekiri nisem bral ničesar; tako daleč ni segala moja radovednost.

Priplazil sem se v kurnik in ko sem ondi pohajkaval, se me je zamerljiva putka skrbno in previdno izogibala. Obstal sem in mirno čakal, da se mi približa; takrat sem segel naglo po njej. Držal sem jo najprej za rep, potem sem jo zgrabil za nogo, in slednjič je nisem obdržal nikjer in nikoder.

Srfotala je od mene in se zatekla k tovarišicam, ki so izza oddaljenih oglov in kotov opazovale borbo in s svojim kokodakanjem izpodbujale preganjano putko za junaški boj.

Naposled sem se lotil zvijače. Potresel sem nekoliko koruze po tleh, in ko se je na smrt obsojena putka približala, da bi zobala zrnje, sem hipoma planil nanjo in jo tiščal k tlom z obema rokama in še s kolonom; ona pa je na vso moč z glasnim kokodakanjem in krikom oznanila soseski poniževanje in nečast, v katero je pripravil krvoločan človek nedolžno in nezaiščiteno žensko bitje. Njene tovarišice so jo neprestano navduševale s kričečim kokodajskanjem. Želel sem le, da bi bili kokodakarji nepristranski; sicer mi je pretila nevarnost, da me v kratkem času razkavsajo za kokošjo kašo.

Ostala kurjad je naju vendarle samo obkrožala v prožnem loku in se zadovoljila z opazovanjem in kričanjem; in ker se v resnici ena sama razjarjena putka ne more kosati s tako težkim človekom, kakršen sem jaz, je bila zmaga moja.

Toda sedaj uvidevam, da kokošjereja ni lahko in plodonosno podjetje. In ker sem si med borbo pridobil veliko luknjo v hlačah, sem prišel do prepričanja, da je reja kuretine zelo potraten posel; in iz tega razloga sem prodal vse kokoši ob prvi priliki — v (svojo škodo in) vsestransko zadovoljnost.

Tolažba.

Nasr-ed-din, turški Pavliha, je kupil pri mesarju jetra in koračil domov. Sreča ga prijatelj in ga vpraša: »Kako misliš napraviti jetra?«

»No, kakor po navadi...« reče Nasr-ed-din.

»Jaz vem vse boljši način,« odvrne prijatelj in začne na dolgo in široko razkladati svoj novi recept.

Nato pravi Nasr-ed-din: »Prijatelj, jaz si vsega tega ne morem tako hitro zapomniti. Daj mi rajši recept zapisati!«

Dobro; prijatelj mu stori to. Nasr-ed-din se lepo zahvali, poslovi in gre, veseleč se slastne jedi.

Kar skoči nenadoma potepuški pes izza nekega grma, šavsne po jetrih in zbeži z njimi.

»Haha!« se zasmee Nasr-ed-din. »Le beži s plenom, žival zabita, saj ti nič ne pomaga: recept imam jaz.«

Dobra kupčija.

Kmet je stal na semnju in je imel dva konja na prodaj: mladega za šest in starejšega za tri cekine.

Po dolgem prerekanju in kričanju kupi neki cigan staro kljuse in plača tri cekine.

Drugi dan pride cigan znova. »Oče,« pravi, »premisli sem si in dirkača nazaj pripeljal. Mi je premalo

isker. Rad bi onega drugega, tistega za šest cekinov.« Kmet je zadovoljen in privede svojega mladega konja iz hleva.

»Tako, oče, zdaj sva bot: včeraj sem vam dal tri cekine; danes pa sem vam pripeljal konja, ki je tudi tri cekine vreden — to je skupaj šest cekinov,« reče cigan in odvede mladega konja.

UGANKE

Ureja Josip Novak.

Sokrat.

(Jože, Št. Vid.)

Črkovnica.

(Dolores, Prosenjakovci.)

m	n	o	a	s	r	t	j	e	s
o	m	o	j	n	d	k	č	l	u
e	h	m	a	z	n	m	s	i	n
e	t	i	e	j	e	n	n	i	j
r	ž	a	i	e	a	c	n	i	k
e	v	a	o	e	a	g	g	o	t
V	j	n	o	v	m	n	m	i	e

Rek.

(Dolores, Prosenjakovci.)

M-d-e-: -i-o-i * -u-a * -l-
m-n-t- * d-b-o- * s-o-j-n-h
* -e * -č-t-!

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. Št. Vid nad Ljubljano. Tudi vse rokopise za uganke pošiljajte zastavljavci uganek na isti naslov. Lepo risane uganke bomo primerno nagradili.

Rešitev uganek v septembrski številki.

Zlogovnica. Besede uredi po abecedi: Amalija, blago, car, Edmund, Firenca, ikona, Java. V drugi vrsti bereš: MLADIKA.

Vremenska uganaka za september. Tašča, živec, kolar, zajec, Miren, pelin, magot, veslo, Nande, agava, tarok, sreda, jelša, Metod, kossec, sever, murin. — Tilen meglen, grda jesen.

Črkovnica. Ključ: obleka, Stična, Prut. — Bolno oko in slaba vest luči ne prenese.

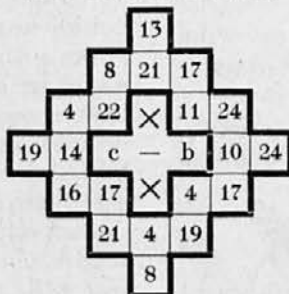
Besedna uganaka.

(M—b, Ljubljana.)

Kolec, proga, redar, sloga, mejač, pilar, naboj, konak, sliva, norec, vodja, banka, gliva, lonec, vihar, gruda, korec, Miško, brada, komar, slika. — V vsaki besedi zamenjaj srednjo črko z drugo, da dobiš besede novega pomena. Nove črke povedó pregovor.

Številnica.

(Nace Cuderman, Tupaliče.)

Zemljevid.

(R. K., Ljubljana.)

Mesta.

(Vladimir, Dol.)

Berlin	4,100.000
Carigrad	970.000
Dunaj	2,500.000
Kjöbenhavn	620.000
Lisbona	510.000
London	8,500.000
Luksemburg	58.000
Madrid	780.000
Tallin	150.000

Računska naloga.

(—ran, Hardek.)

Napiši številko 4 enajstkrt tako, da bo njih vsota 7.

Vremenska uganaka za oktober.

Konjiček.

(M—b, Ljubljana.)

i	K	i	z	b	p
t	i	l	r	n	e
a	ž	o	j	e	i
a	e	m	a	ž	u
u	ž	v	r	e	s
i	j	j	e	t	e

Posetnica.

(A. Mravlje, Brezovica.)

Kaj je ta gospodična?

Podobnica. Več glav več vé.
Zvezda.

K o s } e { s k i
K o l } e { d a r
P e t } e { l i n
P o t } e { p u h

Izid žrebanja. Ničle se izpuste ter se vzamejo črke iz abecede, kakor jih kažejo številke. Sreča je opoteča.

Iz slovstva. Teharski plemiči, Luterski ljudje, Logarjevi, Črnošolec, Pegam in Lambergar, Podobe iz sanj, Iz modernega sveta. — Tugomer.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Sonja. Črtica »Starec« diši po Ivanu Cankarju. Gledati znate dobro, tudi povedati. Le tako malo je tega, da ni mogoče povedati, ali bi znali kaj večjega in dobrega napisati. Morda je to samo vpliv čtiva. Poskusite daljšo stvar!

Milna J. »Spoznanje« je kar preodkrito pisanje, ki gre v pismo za slovo ali pa v dnevnik. Čuvstveno je sicer močno, izoblikovano pa ni, ker bolj slučajno opisuje tisto nesrečno ljubezen. Idejno pa je velika zmota. Ljubezen ni svobodna, ampak podvržena pameti. Ljubezen tjavendan seveda ujeda. Podobno vaša »Izpoved«. Čuvstveno razmišljate o vsem mogočem — dnevnik je to! Literatura to ni. Bodite mož, manj razmišljajte, gnetite svoje življenje z delom, potem morda kdaj tudi kaj porabnega zgetete za tisk. Volja in moč sta tudi pisatelju zelo zelo potrebni.

J. K. Črtica »Ko sneži« je kar dober začetniški pozkus. Zgodbe sicer ni veliko, morda bi zmogel tudi večjo stvar, opis zime, družine in žalosti, ko najstarejši sin na straži zmrzne, pa je zelo naraven, dober. Kaj več poskusite!

Kravanja. Zdiš se mi kakor roža v kleti. Si za pesem. Razvil bi se. Le žal, pogojev za razvoj nimaš dovolj. Tvoje pesmi so res občutene, prihajajo res iz gorkega srca, mnogo vidiš, mnogo čutiš, tudi povedati znaš kar lepo za tvoje razmere. »Otročjo tožbo« bi bilo treba malo bolj strniti, pa bi postala kar dobra ljudska popevka, zlasti ker ima ritem narodne pesmi.

Hišica, ti, hišica, kaj si se podrla?	Bratca odpeljali so daleč v laške ječe.
Mamica, ti mamica, kaj si nam umrla?	Jetičen umira tam, konec zdaj je sreče.
Ata moj, ti ata moj, šel si v Argentino.	Zemljica, ti zemljica, tam okrog Solkana,
Kaj za vedno pustil boš samo hčerkec edino?	kaj tako si oskrunjena, vsa si poteptana.

Tako — sem krajšal in boljšal. Morda jo zapojó kdaj kot narodno... Splošno: dober si, a dovršen nisi, da bi bil za tisk. Pesem »Moj Bog« je zapis vsega, kar si slišal o Bogu, le da je v verzih. »Tepčeva izpoved« tudi kaže žilo in sposobnost. Najboljša pa je pesem »V noči«, ki jo morda o priliki priobčimo. Beri, beri, piši, da sam ne umreš, čeprav morda nikdar ne bo za vse ljudi. Čisto po domače si zapoj, pri vas potrebuje tudi tako pesem, čeprav ni literarna. In upanje imej večje, nego so vse sile sveta!

Stanko B. Imaš lepe utrinke in dobre kitice. N. pr.:

Ko bil sem v toplem poletnem večeru
sam z mislimi svojimi,
iste so plule kot v objemu
z mislimi tvojimi.

Skupaj povzpela se na oblak
ter sva jadrala z njim.
Objel sem te, poljub dal gorak
in še vzdihnil: Bog, naj tako večno živim.

Saj teče. Mladostno neumno ljubezen si kar romantično opisal. Drugod si preveč starinski po vsebini ali pa neokreten. N. pr.: »Življenje, jaz ti uidem. — Kaj, li ne smem še?« To je nerodno. Beri mlajše slovstvo, da boš čutil bolj sodobno.

Lino. Neugnetena melanholija! Žalosten je tvoj spev, pa ne veš, zakaj; drugič spet vesel, pa spet ne veš, zakaj. Slepo se daš voditi srcu. Zato so te pesmi tako neverjetne, vsebinsko medle in oblikovno uboge.

O kako neskrbno in veselo sveti sonce
in radostno hité ljudje,
cvetó bogate rože in dekleta in nebo,
brstijo mlade sanje.

A jaz sem umrl
in bolj žalosten ko jok,
ki iz srca se mi izliti noče,
je sončni svet.

Kako? Zakaj? Žalostno čuvstvo treba izobličiti v kristal in napeti na trde gosli, sicer ne postane pesem. »Žalostno je duše je izmed poslanih najboljša.

Vinko B. »Brodolomci« so — imenitni! To je impresionizem, vse žehiti barv, vse je polno, natrpano. In vščé mi je zlasti zaradi — korajže, v katero izzveni. Nerga nikoli ne bo kaj prida naredil. Tvoja erotika je slabša. »Bela Samarijanka« je vsebinsko le nejasno ljubezensko hrepenenje

po neki odrešenici v mladostnih bojih; ko je pa ni, pa izzveni v resignacijo. Saj oblikovno je lepa pesem. A idejno je velika mladostna zmota. Ne mežavost, sonce in pogum, smeh — to je pesem, ki dvigne tebe in nas. — »Biserica in kristal« ima preveč prerasličnih pojmov, da bi mogla dati enotno čuvstvo. V miselno kritiko priporočam tole:

Daj mi, draga, svoj kristal v zameno,
da bo svetil v trudnih sanjah
in me čuval težkih, temnih blodenj.

Premočna je ta vera! Čim bolj boš fant, tem bolje boš zapel.
Čim bolj je struna napeta, tem lepše poje!

Nekdo iz Niša. Verzi, verzi za spomin, zapisan v dnevnik:

Oj dom, tajinstveno si svetišče!
Svet si ko grob dragega pokojnika.
Vsa mladost mi je v tebi pokopana,
ljubezni živo ti zarišče!

Koroški Krok. Zdaj ste pa gotovo že prebrali oceno. Ni mogoče takoj v prvi številki. Sami se dobro poznate:

Omikan ni jezik,	mil planinski izraz.
slovstven ni izraz.	žal duh gorotanski.
Po domačem le godim	trd dušni naš mrz!

Pa tudi sami veste, kakšen lep pomen ima za vas same in vaše ljudi vaša pesem:

Oh, vile iz čepe!	blagovoljte žinje,
žalk žene s čeri!	da v kinč (!) domačije
Podajte mi rokce,	cvete vstvarim.

Pojte, pojte, záse in svoje ljudi! Iz svojih besed spoznate, zakaj jih priobčiti ne moremo v listu. Vaše »okrogle« pa niso — nič izvirnega, po starem jih režete!

Lado. Nalašč sem šel primerjat vaš impresionizem z onim naših priznanih pesnikov. Pa se ne morem ogreti. Lepo nizate, ko pa človek pričakuje, kdaj boste odkrili z misel impresije in ji dali duha, tedaj končate. Dozdaj vas poznam samo v treh motivih: ljubezen, narodnost, krajinstvo. Morda poskusite še kaj drugega. V pokrajino se morate vziveti, da bo iz pesmi dihala tako oprijemljivo kakor barve na impresionistični sliki. Zdi se mi, da se večsih po lepem začetku udarite s hitrim koncem sami po pojočih ustih:

Na planine.

Tja bi šel,	Tam bi zavriskal
kjer skale krvavijo	čez vse vrhe,
in bistrice hitijo,	ker se mi hoče
kjer slečje drhti	novih poti.
in borovje dehti.	

Lep začetek, konec prezgodaj in zanič. O priliki se morda osebno pomeniva o posameznih pesmih.

Ljubka š. »Beda« ni toliko izrazita, drugi dve sta dobri. Vesel sem vas, ko zorite. Z nekaj popravki bodo pesmi le pridobile, zato mi jih ne boste zamerili.

REŠILCI UGANK V SEPTEMBRSKI ŠTEVILKI

Za I. nagrado: Izobraž. društvo, Stična; Zorec Al., Trpin J.

Za II. nagrado: Šušteršič Fran, Benedičič Jakob, Smasek Emil, Kalan Minka, Sutar Jožko, Vodè Tone, Kumar Marija, Kladenšek Jernej, Lukovšek Ivanka, Jug Franjo, Moder Janko, Marin Anton, Seljak Vojnimir, Trebše Alojzij, Žakelj Vladimir, Sovinšek Joža, Zupančič Anika, Jan Lovro, Koželj Anton, Zagradišnik Franc, Volk Slavko, Lipoglavšek Slava, Rakovec Josip, Modrinjak France, Skalar Marija, Imperl Peter, Jere Anton, Mravljje Anton, Jeglič Stanko.

Za III. nagrado: Plestenjak Vera, Krmeč Cirila, Mohar Štefan, Sodja Franc, Mlakar Jožef, Zafošnik Jakob, Eržen Anica.

Izžrebani so bili: Za I. nagrado: J. Trpin, Ljubljana, Poljanska 6. — Za II. nagrado: Benedičič Jakob, župn. v p., Šmartin pri Kranju, p. Stražišče. — Za III. nagrado: Modrinjak France, kaplan, Pišce pri Brežicah.

R A Z P I S N A G R A D

Za oktober razpisujemo iste nagrade kakor doslej. — Ker gredó rešitve prejšnjih mesecev v koš, prosimo reševalce, da nam vselej sproti sporočé naslove knjig, ki jih želé dobiti, če bi bili izžrebani za II. ali III. nagrado.

O

KUSNO, POCENI IN V NAJKRAJSEM

ČASU IZVRŠIMO VSAKOVRSNE TISKOVINE,
TAKO: RAZNE KNJIGE — ZNANSTVENE IN
LEPOSLOVNE, ČASOPISE, REVIJE, CENIKE,
LEPAKE, LETAKE, VABILA, RAZNE VSTOP-
NICE, NAROČILNICE, RAČUNE, KUVERTE IN
PISEMSKI PAPIR, RAZGLEDNICE ITD., SPLOH
VSE TISKOVINE ZA OBRTNIKE IN TRGOVCE,
INDUSTRIJO, DENARNE ZAVODE, DRUŠTVA
IN ZASEBNIKE · VEZAVA LIČNA V LASTNI
NAJMODERNEJE UREJENI KNJIGOVEZNICI

Mohorjeva tiskarna

u Celju

Prešernova ulica 17

Telefon številka 175

Tekoči račun

pri ljudski posojilnici

u Celju